

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

**Analýza prezentace motivu slumu a života v něm v
českých médiích v letech 2010–2017**

Diplomová práce

Autor práce: Zuzana Kučerová

Studijní program: Mediální studia

Vedoucí práce: PhDr. Tereza Klabíková Rábová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 27. 7. 2020

Zuzana Kučerová

Bibliografický záznam

KUČEROVÁ, Zuzana. *Analýza prezentace motivu slumu a života v něm v českých médiích v letech 2010–2017*. Praha, 2020. 95 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Tereza Klabíková Rábová, Ph.D.

Rozsah práce: 143 888 znaků

Anotace

Diplomová práce se zabývá tím, jakým způsobem česká média zobrazovala světové slumy (Ciudad Neza, Dharavi, Kibera, Khayelitsha a Orangi Town) v letech 2010–2017. Podle odhadů organizace UN-HABITAT žije momentálně ve slumech jedna miliarda lidí a dle současných prognóz bude v roce 2050 světové chudinské čtvrti obývat až tři miliardy lidí. Sledované období zachycuje mimo jiné i roky, kdy se Evropa potýkala s nárůstem migrantů, a zjišťuje, zda byla prezentace slumů touto problematikou ovlivněna. Diplomová práce kombinuje metodu kvantitativní obsahové analýzy a kvalitativní obsahové analýzy prostřednictvím zakotvené teorie a odpovídá na otázku, jakým způsobem média světové slumy prezentují a jaké charakteristiky jim přiřazují. Zabývá se také tím, zda v průběhu let došlo k proměně způsobu, jakým média o slumech referovala, a příčinami, které vedly média k tomu, aby o chudinských čtvrtích své čtenáře informovala. K získání potřebných dat bylo využito databáze Newton Media, prostřednictvím které byly vybrány relevantní příspěvky z novin, časopisů a jejich internetových mutací, webových portálů veřejnoprávních médií a komerčních televizí. Výstupem práce je představení získaných dat z výzkumu.

Annotation

The thesis deals with how the Czech media depicted the world's slums (Ciudad Neza, Dharavi, Kibera, Khayelitsha and Orangi Town) from 2010 to 2017. UNHABITAT estimates that one billion people live in slums, and according to current forecasts, up to three billion people is going to be in the world's poor districts by 2050. Among other things, the examined period also covers the years when Europe was dealing with the migrant crisis. The thesis determines whether the image of slums presented by the media has been influenced by this crisis/phenomenon. The thesis combines the methods of quantitative content analysis and qualitative content analysis through an entrenched theory and answers the question of how the media present the world slums and what characteristics they assign to them. It also examines whether there has been a change in

the way the media has reported on slums over the years and the causes that have led the media to inform its readers about poor neighbourhoods. To obtain the necessary data, the Newton Media database was used and relevant contributions from newspapers, magazines and their internet mutations, web portals of public media and commercial television were selected through this database. The outcome of the work is to present the data obtained from the research.

Klíčová slova

Slumy, kvantitativní obsahová analýza, zakotvená teorie, uprchlická krize, urbanizace, mediální prezentace

Keywords

Slums, quantitative content analysis, grounded theory, migrant crisis, urbanization, media presentation

Title

Analysis of Presentation of Motif of Slum and Life in it in Czech Media in 2010-2017

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí práce PhDr. Tereze Klabíkové Rábové PhD. za její cenné připomínky a rady. Rovněž bych chtěla poděkovat Zbyňku Vlasákovi za poskytnutí informací a materiálu k vytvoření této práce, dále Evě Krutílkové, Petře Kokoškové, Kláře Vlasákové a Václavu Kopelcovi.

Obsah

1	Úvod	4
2	Teoretická část práce	7
2.1	<i>Sociální</i> konstrukce reality a mediální obraz	7
2.1.1	Proces vytváření realit	8
2.2	Mediální obraz a mediální konstrukce reality	10
2.2.1	Zpravodajské hodnoty	11
2.2.2	Teorie primingu	11
2.2.3	Teorie rámcování	12
2.3	Definice zkoumaných pojmů	13
2.3.1	Slumy	13
2.3.2	Urbanizace	17
2.3.3	Uprchlická krize	20
2.4	Stručné představení zkoumaných slumů	22
2.4.1	Orangi Town	22
2.4.2	Dharavi	23
2.4.3	Kibera	23
2.4.4	Khayelitsha	24
2.4.5	Ciudad Neza	25
3	Metodologická část – kvantitativní obsahová analýza	26
3.1	Typologie zpráv	26
3.2	Kvantitativní obsahová analýza	28
3.2.1	Výzkumné otázky a hypotézy	29
3.2.2	Vymezení médií, mediálních obsahů a časového období	31
3.2.3	Kódování	33

3.2.4	Kódovací kniha	35
4	Analytická část – kvantitativní obsahová analýza	39
4.1	Analýza	39
4.1.1	Vývoj počtu příspěvků v průběhu let 2010–2017	40
4.1.2	Přehled zastoupení tématu v médiích	40
4.1.3	Zastoupení negativních a pozitivních charakteristik slumu	42
4.1.4	Příčiny informování médií o slumech	44
4.1.5	Zastoupení slumové turistiky	46
4.1.6	Vlastní zkušenost se slumy, zastoupení žurnalistických žánrů	47
4.1.7	Zmínka o uprchlické krizi	48
4.2	Definice závěrů	49
5	Metodologická část – kvalitativní obsahová analýza	54
5.1	Zakotvená teorie	54
5.2	Aplikace metody	56
6	Analytická část – kvalitativní obsahová analýza	58
6.1	Výzkumné otázky	58
6.2	Výsledky výzkumu	58
6.2.1	Rozdíly mediální prezentace jednotlivých slumů	65
6.2.1.1	Kibera	66
6.2.1.2	Dharavi	67
6.2.1.3	Khayelitsha	68
6.2.2	Srovnání mediálních výstupů před a po roce 2015	69
7	Závěr	72
8	Summary	74
9	Seznam použitých zdrojů	76
10	Seznam grafů a tabulek	84

11	Teze diplomové práce	85
12	Seznam příloh	89

1 Úvod

Ve slumech žije v současné době podle odhadů asi jedna sedmina obyvatel světa. Pokud bychom sečetli obyvatele tří největších zemí světa; Ruska, USA a Kanady, dostali bychom se na něco okolo 500 tisíc lidí čili na půlku populace žijící ve slumech. I přesto je residentům tří zmíněných států v mediálním prostoru dáván větší prostor. Je to přirozené, neboť jejich ekonomické, politické a společenské postavení je silnější. Slumy se nachází především v rozvojových zemích, a tak jejich vliv na celosvětové dění není tak výrazný. Podle stávajících prognóz budou v roce 2050 žít ve slumech až 3 miliardy lidí¹. Na první pohled se zdá, že problematika slumů se České republiky netýká a ani týkat nebude. Nicméně vzhledem k předpokladu, že s možnými důsledky globálního oteplování, které by s sebou nesly politické, ekonomické i občanské změny, se lze domnívat, že i náš život může být ovlivněn, na což mimo jiné upozorňuje v rozhovoru i světový klimatolog Hans Joachim Schellnhuber z Postupimského ústavu pro výzkum dopadů klimatických změn. *„Kromě toho si musíme uvědomit, že třeba počet obyvatel Afriky má z důvodů, které s klimatem nesouvisí, do konce století vzrůst z dnešní miliardy na čtyři miliardy. Pokud se k tomu přidá oteplení v rozsahu, o jakém mluvíme, kam všichni ti lidé půjdou? Dlouho předtím, než uvidíme vzrůst hladiny moří, přijdou sociální problémy, povstání, občanské války.”*²

V roce 2017 jsem měla možnost díky natáčení dokumentárního filmu navštívit africký slum Kibera, který je považován za jeden z největších na kontinentu, a v jeho blízkosti několik týdnů bydlet. Tato zkušenost mě motivovala k výběru tématu. Před odjezdem se totiž čtenář setká s varovnými mediálními výstupy o nedostatku hygieny, chudobě s doporučením africké slumy nenavštěvovat.³ Stejně tak elektronická

¹MAHABIR, Ron, Andrew CROOKS, Arie CROITORU a Peggy AGOURIS. The study of slums as social and physical constructs: challenges and emerging research opportunities. *Regional Studies, Regional Science* [online]. 2016, 3(1), 399-400 [cit. 2020-07-15]. DOI: 10.1080/21681376.2016.1229130. ISSN 2168-1376. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21681376.2016.1229130>

²UHLÍŘ, Martin a Jiří NÁDOBA. Vše, co teď bereme jako samozřejmost, bude minulostí. *Respekt* [online]. 2019, 25. 4. 2019 [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2019/16/klima-vstupujeme-do-temneho-veku>

³Česká televize: *Dobrodruh* [online]. Praha: Česká televize [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10963837589-dobrodruh/214562260170001/video/>
ZAHRADNÍČEK, Jakub. Svět gangsterů, čičačů a prostitutek: navštívili jsme slumy v Nairobi. *Idnes.cz*

komunikace s Velvyslanectvím České republiky v Keni ukázala, že vstup na území Kibery je pro českého občana velice rizikový. Měli jsme zanechat osobní doklady, platební karty, větší hotovost a veškeré nepotřebné cennosti na bezpečném místě a v Kibeře za žádných okolností nejíst místní jídlo. Film se natáčel pět měsíců a po celou dobu štáb bydlel ve slumu nebo jeho blízkosti, pohyboval se s filmovou technikou a stravoval se zejména v kiberských občerstveních. Mimo vyhrocené prezidentské volby se nestalo, že by někomu z týmu hrozilo bezprostřední nebezpečí. Nicméně tato zkušenost byla dána především tím, že jsme spolupracovali s rozvojovou expertkou Evou Krutílkovou, která pravidelně do Kibery jezdila osm let. Navíc se film natáčel v kooperaci s keňskými kameramany, již ve slumu vyrostli, a díky nimž jsme tak měli do Kibery unikátní přístup. Celé natáčení i pobyt štábu tím proběhl bez výrazných komplikací. Nicméně prezentace slumu jako bezpečného místa by byla nejspíš zavádějící. Může vyvolat dojem, že vydat se sám do slumu je v pořádku. Nejspíš není, ale pokud jsou dodržovány bezpečnostní opatření, nemusí se nikomu nic stát, a člověk díky této zkušenosti získat vhled do daného místa i na místní obyvatele. Osobní zkušenost s tímto prostředím mi částečně ukázala, že mediální obraz vzdálených míst ať už geograficky, společensky, či ekonomicky může reflektovat *realitu* života místních lidí nepřesně a zkresleně. Rozhodla jsem se tedy zaměřit se na prezentaci světových slumů v českých médiích blíže.

V této práci se budu zabývat otázkou, kolik prostoru je v českých médiích věnováno problematice světových slumů, soustředit se budu na pět slumů, které patří mezi největší na světě – Kibera (Keňa), Dharavi (Indie), Ciudad Neza (Mexiko), Orangi Town (Pákistán) a Khayelitsha (Jihoafrická republika). S využitím kvantitativní a kvalitativní analýzy se zaměřím na to, v rámci jakých typů mediálních textů se tyto slumy objevují, v jakém kontextu a jakou představu o tématu média konstruují. Soustředím se také na to, zda došlo ke změnám v průběhu času (vzorky z let 2010–2017). Období zachycuje dobu před vypuknutím evropské uprchlické krize i po ní a mediální obraz se tak mohl proměnit. Rozhodla jsem se časové období oproti tezí rozšířit o tři roky, a to z toho důvodu, že jsem pokládala za přínosné zahrnutí většího počtu mediálních výstupů. Zkoumané období je tedy vymezeno od roku 2010 do roku

[online]. MAFRA, 2008, 4.12.2008 [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/xman/styl/svet-gangsteru-cichacu-a-prostitutek-navstivili-jsme-slumy-v-nairobi.A081204_142248_xman-novinky_fro

2017. Kvantitativní obsahová analýza díky tomu vychází z devadesáti mediálních příspěvků, což představuje oproti původnímu časovému vymezení nárůst téměř o třetinu. Navýšení počtu zkoumaných mediálních příspěvků výzkumu, vzhledem k vlastnostem tohoto typu analýzy, dodává větší relevanci. Díky tomuto rozšíření bude rovněž možné zkoumat, zda došlo v průběhu osmi let ke změně počtu výstupů a tematických okruhů, které média ke slumům přiřazovala. Vzhledem k vysokému počtu médií, která jsou zastoupena v kvantitativní obsahové analýze, nebudou jednotlivá média představena samostatně, neboť by toto seznámení nepřineslo větší přidanou hodnotu. Nicméně samozřejmě bude blíže vysvětleno, jakým způsobem byly články selektovány.

Na kvantitativní obsahovou analýzu naváže kvalitativní obsahová analýza ve formě zakotvené teorie, díky které bude podrobněji zkoumán menší vzorek mediálních výstupů, jejichž hlavním tématem je informovat čtenáře o prostředí slumu. Zde došlo oproti tezi ke změně metody. Zakotvená teorie bude použita namísto teorie rámcování. Tuto metodu lze pokládat za vhodnější, neboť umožňuje prozkoumat danou oblast hlouběji a díky tomu ji lépe poznat. Prostřednictvím zakotvené teorie lze vytvořit tematickou analýzu a rozvinout pojmy v rámci zkoumané problematiky. Analýza je systematická, ale zároveň dosti pružná na to, aby bylo možné ji v případě potřeby doplňovat v průběhu zkoumání. Kvalitativní zkoumání umožní více se zaměřit na to, jakým způsobem média prezentují světové slumy. Zároveň bude možné vyhodnotit proměny, které mohly ve zkoumaném časovém období nastat. Analýza rovněž umožní pojmenovat, jaké charakteristiky média jednotlivým slumům přisuzují.

Pro lepší pochopení tématu bude nejprve vysvětlena teorie sociální konstrukce reality a teorie mediální konstrukce reality, charakterizován pojem slum a představena jeho současná podoba. Následně dojde k analýze prezentace motivu světových slumů v českých médiích. Hlavní výzkumnou otázkou bude: *„Jakým způsobem česká média prezentují světové slumy?“*

2 Teoretická část práce

V teoretické části práce si nejprve definuji sociální konstrukci reality dle chápání Bergera a Luckmanna a následně vysvětlím tři teorie konstrukce mediální reality, která charakterizuje proces selekce určitých vlastností mediální reality, které jsou zdůrazněny na úkor jiných aspektů. Teorie konstrukce sociální reality je nezbytná pro pochopení, jakým způsobem naše společnost vnímá realitu vzdálených míst, se kterými nemá ve velké míře vlastní zkušenost. Jejich percepce tak vychází především z informací, které jim podávají média.

Už pojem *slum* by se dal definovat jako sociální konstrukt reality, neboť jeho původní význam, který byl poprvé použit v roce 1820,⁴ byl spojený s chudinskými čtvrtěmi v Londýně, které vznikly jako důsledek rychlé urbanizace. Dnes slumy asociujeme diametrálně jinak a spojíme si je s rozvojovými státy, kdy si nejspíš vybavíme obraz z Indie či Afriky, kde se na malém místě tísní velký počet lidí žijících v ubohých podmínkách. Jak si všímá Martin Páv ve své práci *Postkoloniální identity slumů*, podoba a zeměpisné určení *slumů* se vyvíjely a postupně měnily v průběhu času.⁵ Za hlavní problém v sociální konstrukci reality slumu Páv vidí to, že termín slum je vytvářen lidmi, kteří ve slumu nežijí a vznikl jako fenomén pro studium života v nich. Obyvatelé slumů se na celkovém obrazu nemají šanci podílet v takové míře, v jaké by si zasloužili.⁶

2.1 Sociální konstrukce reality a mediální obraz

Sociální konstrukce reality vychází z předpokladů, že vytváření reality probíhá sociálně, a tudíž sociologie zkoumá procesy, kterými k tomu dochází.⁷ Autory konceptu jsou sociologové Peter L. Berger a Thomas Luckmann a z jejich výkladu se dále odvíjí

⁴PÁV, Martin. *Post-colonial Identities of Slums in Nairobi and Mumbai*. Praha, 2018, s. 8. Diplomová práce. Metropolitan University Prague Asian Studies and International Relations. Vedoucí práce Mgr. Michal Kolmaš, Ph.D.

⁵ Tamtéž, s. 8-10.

⁶ Tamtéž.

⁷BERGER, Peter L. a Thomas LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii věděni*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, s. 9. ISBN 8085959461.

také mediální konstrukce reality. Člověk a stejně tak společnost je zároveň tvůrcem reality i produktem světa.

Sociálně konstruktivistická teorie hned v úvodu definuje realitu a vědění, přičemž autoři v publikaci upozorňují, že oba pojmy jsou v různých společnostech chápány odlišně podle toho, co je v určité kultuře považováno za vědění. Nezáleží přitom na platnosti tohoto vědění jako právě na jeho danosti. To znamená, že nás nezajímá, zda je teorie ve společnosti založena na faktických základech (platná), ale jestli je v této skupině chápána jako daná. Berger a Luckmann realitu definují jako „*vlastnost náležící jevům, kterým přisuzujeme existenci nezávislou na naší vůli (tyto jevy nepřestanou existovat, i kdybychom si to sebevíc přáli)*”⁸ a vědění jako „*jistotu, že tyto jevy jsou skutečné a jsou nositeli určitých vlastností.*”⁹ Společnost lze chápat jako dialektický proces tří složek sociální reality.

2.1.1 Proces vytváření realit

Člověk a také společnost žije současně v několika realitách, přičemž tyto světy mají různou hierarchii a stupeň ovlivnění. To znamená, že každodenní realita má na náš život největší vliv, protože se s ní setkáváme takřka pořád. Tento svět se zároveň potkává s jakousi realitou společnosti, která je ve svých významech sdílena také s ostatními členy skupiny, a kterou ve velké míře také ovlivňuje mediální realita. Média utvářejí realitu prostřednictvím určování témat, názorů, problému atd., ve veřejném diskurzu.¹⁰ Jednotlivé reality jsou v neustále sociální interakci a k nejintenzivnějším střetům dochází podle Luckmanna a Bergera při setkání s jiným člověkem tváří v tvář. Jedná se o realitu každodenního života, která je pro člověka nejvýraznější a nejpersvědčivější.¹¹ Nepřetržitý střet realit je nazýván *externalizace*, a tento postup se stal jedním ze tří procesů vytváření reality. Autoři další dva označují jako *objektivizaci* a *internalizaci*.

⁸ BERGER, Peter L. a Thomas LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, s. 9. ISBN 8085959461.

⁹ Tamtéž, s. 9.

¹⁰ REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7., s. 295

¹¹ BERGER, Peter L. a Thomas LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, s. 34. ISBN 8085959461.

Proces *externalizace* je spojený s absencí přirozeného prostředí člověka (na rozdíl od zvířat) a zároveň s tzv. antropologickou nutností, která jedince motivuje, aby se projevoval do svého okolí a tím si tvořil svou realitu. Člověk se do svého okolí projevuje fyzicky i duševně a stává se na prostředí, které vytvořil, sociálně i biologicky závislý. Podle Bergera a Luckmanna je pro člověka kvůli jeho nestabilnímu organismu nutné, aby si pro svůj pohyb vytvořil stálé prostředí.¹² Formuje normy vzorce a postupy, které se v dalším procesu utváření reality stávají sociálními pravidly. Tento děj se nazývá objektivizace a zahrnuje lidské aktivity vyjadřování se a projevování se v produktech lidské činnosti, které jsou objektivně dostupné jako prvky reality jejich autorům i ostatním členům společnosti. Jako prvky objektivizace chápeme znaky mající záměr odkazovat na subjektivní významy. Za nejdůležitější z nich se dá považovat jazyk, který je součástí našeho každodenního života. Jazyk je totiž prostředkem sloužícím k zpřítomnění světa. Dokáže pojmut různé reality a ty uspořádat tak, aby zůstaly dané, i když v tom okamžiku nehovořím s jiným člověkem.¹³

S *objektivizací* se mj. pojí proces *habitualizace*, během něhož dochází k automatizaci určitých aktivit, vzorců a modelů sloužících ke schopnosti člověka vykonávat určitou opakující se činnost bez toho, aby vynaložil na tuto aktivitu většího úsilí. V tomto chování můžeme nalézt znaky evolučního chování. Podobným postupem spojeným s procesem objektivizace je typizace, kterou bychom mohli popsat jako vytváření typů za účelem snížení intelektuální aktivity potřebné nejen pro poznání nových věcí, ale i v běžném životě. Člověk je denně vystavován mnoha novým informacím, z nichž zaznamená pouze nepatrný počet. Díky procesu typizace se jedinec lépe orientuje v okolním světě. Berger a Luckmann podotýkají, že „*k institucionalizaci dochází vždy při vzájemné typizaci habitualizovaných činností určitým typem vykonavatelů těchto činností.*“¹⁴ Instituce mají dlouhou historii a udávají ve společnosti vzorce chování předurčující lidskému jednání jeden směr ze všech teoreticky možných.

Poslední fázi procesu konstrukce reality Berger a Luckmann nazývají *internalizace*. V tomto bodě člověk zpětně přijímá do své reality podněty ze svého okolí

¹²BERGER, Peter L. a Thomas LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, s. 56. ISBN 8085959461.

¹³ Tamtéž, s. 44.

¹⁴ Tamtéž, s. 58.

a z reality, která je díky objektivizaci objektivní. Většinou si už ani neuvědomuje, že všechny podněty jsou součástí světa, který jsme původně vytvořili sami. Bezprostředně vnímáme či interpretujeme objektivní události jako události nesoucí význam. Všechny tři procesy – *externalizace*, *objektivizace* i *internalizace* – probíhají současně a neustále.

2.2 Mediální obraz a mediální konstrukce reality

Mediální obraz je velmi často používaný pojem, pro něhož však neexistuje v teorii masové komunikace jednotná definice. Mediální obraz lze nicméně chápat jako jakýsi odraz subjektu z mediální reality do mysli člověka nebo také jako odraz mediální reality, kterou vytvářejí novináři.¹⁵ Mediální obraz můžeme také definovat jako stereotypizaci určitých témat a hodnot v mediální realitě. Někdy má tento pojem poněkud negativní konotaci, a to z toho důvodu, že je chápán jako konstrukt, který je vytvořen tzv. na zakázku, aby splnil účely zadavatele, který jej financuje. Mediální obraz se v anglické literatuře označuje jako *media image*.

Mediální konstrukci reality Jiráček s Köpplovou definují jako *“komplexní a kontinuální proces, který nelze zcela snadno ovládnout ani zafixovat.”*¹⁶ Nejznámější teorií o vytváření mediálního obrazu je nicméně tzv. *agenda setting* (teorie nastolování agendy), za jejíhož zakladatele je považovat Walter Lippmann, i přesto, že samotný pojem v knize *Public Opinion* nepoužil. Výraz *agenda setting* poprvé zmínili v roce 1972 Maxwell E. McCombs a Donald L. Shaw ve svém článku *The agenda-setting fiction of mass media*.¹⁷ Podle *teorie nastolování agendy* média svým výběrem zpráv a tematických okruhů sice neovlivňují názory recipientů přímo, ale při určování důležitosti témat ve společnosti hraje výběr významnou roli. Média mají sílu exponovat některá témata a zároveň určovat jejich důležitost dle pořadí. V mediálním světě se totiž o pozornost uchází více aktérů i témat, než kolik pozornosti mohou upoutat.¹⁸ Platí, že důležitost témat veřejného mínění do jisté míry kopíruje důležitost v mediálním světě. Téma, jež má být zařazeno do mediální agendy, musí nabývat

¹⁵ KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: Academia, 2005, s. 338. ISBN 80-200-1351-2.

¹⁶ JIRÁK, Jan a Barbora KÖPPLOVÁ. *Masová média*. 2., přepracované vydání. Praha: Portál, 2015, s. 265. ISBN 978-80-262-0743-6.

¹⁷ Tamtéž, s. 354.

¹⁸ REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004, s. 16. ISBN 80-7178-926-7.

určitých vlastností a znaků známých pod souhrnným označením *koncept zpravodajských hodnot*.

2.2.1 Zpravodajské hodnoty

*„Zpravodajskými hodnotami se rozumí všechny faktory, jež v daném období a daném sociálním a kulturním prostředí rozhodují o zařazení zprávy do zpravodajství a o způsobu jejího zpracování, tedy o tom, že nějaké téma či událost překročí ‚práh pozornosti‘ médií.“*¹⁹ O tom, co překročí práh pozornosti médií, rozhoduje mnoho faktorů, jako je intenzita jedné nebo souhra více hodnot. Média mají tendenci klást důraz na zprávy, na které již jednou zaměřila svou pozornost. Podle Lippmanna patří mezi zpravodajské hodnoty jednoznačnost událostí, překvapivost, prostorová blízkost, osobní zaujetí a konflikt”.²⁰ Později byly ještě rozšířeny analytiky Johanem Galtungem a Marií Rugeovou na dvanáct zpravodajských hodnot. Ti dodávají např. možnost dalšího vývoje, vztah k elitním státům, kulturní pochopení atd.²¹ Význam zpravodajských hodnot spočívá v tom, že mohou přeceňovat některé události v určitých aspektech a tím zkreslovat jejich význam. Jiné na základě toho naopak upozadovat nebo jim nedat prostor vůbec.

2.2.2 Teorie primingu

Další důležitou teorií o mediální konstrukci reality je teorie primingu neboli zvýraznění, která upozorňuje, že významnou funkci v agendě veřejného mínění má to, kolik času a prostoru konkrétním tématům média věnují. Teorie primingu byla poprvé představena v roce 1982 Shantem Iyengarem, Markem Petersem a Donaldem Kinderem a úzce souvisí s teorií nastolování agendy. *„Zdůraznění určitých atributů témat v médiích se stane důležitou dimenzí hodnocení témat mezi publikem.“*²² Podle Iyengara a Kindera v důsledku zdůrazňování určitých témat dochází k prosazování hodnotících kritérií. S tím souvisí i tzv. zesilující efekt médií, kdy média věnují nějakému tématu více prostoru, čímž zvyšují v krátkodobém horizontu jeho důležitost. Dalším

¹⁹JIRÁK, Jan a Barbora KÖPPLOVÁ. Média a společnost. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, s. 77. ISBN 978-80-7367-287-4.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

²² TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010, s. 245. ISBN 978-80-7367-683-4.

jevem vztahující se k primingu je tzv. *potvrzující účinek*, který má schopnost recipientovi potvrdit názory a informace, o kterých se do té doby pouze domníval, že jsou platné.²³ Důležitou roli během procesu nastolování mediální agendy hraje také tzv. *gatekeeper*²⁴, který v praxi disponuje rozhodovací pravomocí ve výběru a pozici témat. Má tak v celém postupu nepopiratelnou roli, díky, či snad kvůli čemuž může dojít k nepřesnému obrazu reality. Lze tak označit soubor procesů, které vedou buď k připuštění, či naopak zamítnutí zprávy v médiích, zpráva tak (ne)projde pomyslnou branou (gate). Nicméně je důležité si uvědomit, že takováto selekce branou neprobíhá jen v redakci, ale také u příjemce zprávy, který se rozhodne, zda článek bude konzumovat, nebo ne. Pamela Shoemakerová ve svém výzkumu z devadesátých let minulého století také upozorňuje na to, že mimo zmíněné vlivy se na gatekeepingu podílí i samotný proces přetváření události ve zprávu.²⁵

2.2.3 Teorie rámcování

Poslední na tomto místě zmíním teorii framingu neboli rámcování, kterou se jako jeden z prvních pokusil definovat Robert Entman. „*Framing ve své podstatě zahrnuje výběr a významnost. Rámcovat znamená vybírat určité aspekty vnímané reality a zvýšit jejich významnost ve sdělovacím textu tak, že se prosazuje určitá definice problému, kauzální vysvětlení, morální hodnocení či také doporučení řešení popisované záležitosti.*”²⁶ Rámec tématu vytvoří hlavní myšlenku, která recipientům napovídá kontext a povahu tématu. Mimo výběr témat je pro recepci zpráv také stejně určující, do jakých rámců jsou témata zasazena a jakým způsobem jsou prezentována a zdůrazněna.²⁷ To činí pomocí prostředků selekce, zdůrazňování, zamlčování a komentování. Může se jednat o záměrnou činnost, stejně tak o náhodný výběrový proces během tvorby textu a editace. Rámcování je součástí každé reprezentované reality.

²³ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*. Praha: Portál, 2009, s. 354. ISBN 978-80-7367-466-3.

²⁴ Pojem gatekeeper blíže definuje Denis McQuail v knize *Úvod do teorie masové komunikace*

²⁵ REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004, s. 71. ISBN 80-7178-926-7.

²⁶ ENTMAN, R. M.: *Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm in Journal of Communication*, roč. 43, č. 4, 1993, s. 52.

²⁷ TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010, s. 243. ISBN 978-80-7367-683-4

2.3 Definice zkoumaných pojmů

2.3.1 Slumy

V současné době žije ve slumech podle posledních odhadů více než jedna miliarda lidí.²⁸ Dá se předpokládat, že počet obyvatel v těchto chudinských čtvrtích bude v příštích desetiletích narůstat. Většina slumů se nachází v městských oblastech rozvojových státech, které ve srovnání s rozvinutějšími zeměmi zaznamenávají vyšší míru urbanizace (viz bližší vysvětlení pojmu níže). Z celkové světové městské populace to činí 32 % obyvatel, která žije ve slumech nebo v neformálních osídleních.²⁹ Agentura UN-HABITAT od Organizace Spojených národů definuje slumy jako chudinské čtvrti z improvizovaných a obvykle nelegálně postavených chatrčí, které se nacházejí především na předměstích velkoměst v méně bohatých zemích. Jejich obyvatelé mají omezený přístup k pitné vodě, lékařské péči, žijí ve špatných hygienických podmínkách bez kanalizace a sdílí obydlí s dalšími účastníky na velmi malých plochách. „*Domácnosti slumu jsou charakteristické skupinou jednotlivců žijících pod jednou střechou v městské oblasti, kteří trpí nedostatkem jedním nebo více uvedených znaků:*

1. *Odolné bydlení trvalé povahy, které chrání před extrémními klimatickými podmínkami.*
2. *Dostatečný obytný prostor, který nesdílí více než tři osoby v jedné místnosti.*
3. *Snadný přístup k pitné vodě v dostatečném množství a za přijatelnou cenu.*
4. *Přístup k odpovídající hygieně ve formě soukromé nebo veřejné toalety, kterou sdílí přiměřený počet lidí.*
5. *Zabezpečení místa pobývání (držba), které brání násilnému vystěhování.”*³⁰

S touto definicí souhlasí také *Studie slumu jako sociální a fyzické konstrukce* a jen doplňuje, že přesto, že se velká většina slumů nachází v méně rozvinutých zemích a nárůst populace je předpokládán především v těchto státech, termín *slum* může mít

²⁸*Slum Almanac 2015/2016: Tracking Improvement in the Lives of Slum Dwellers* [online]. Nairobi: UN-Habitat [cit. 2020-07-26]. Dostupné z: https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/Slum%20Almanac%202015-2016_PSUP.pdf

²⁹*The Challenge of Slums: Global Report on Human Settlements 2003*, Earthscan Publications, 2003, s. 2. ISBN 978-1-84407-037-4.

³⁰*The Challenge of Slums: Global Report on Human Settlements 2003*. Earthscan Publications, 2003, s. 11-12. ISBN 978-1-84407-037-4.

více konotací, stejně tak termín *rozvojová země*.³¹ Definici UN-HABITAT si také půjčuje článek Českého rozhlasu zabývající se slumy a ještě doplňuje, že za příčinu vzniku slumu lze považovat zvyšující se rychlost urbanizace, která působí problémy především v rozvojových zemích, kde nárůst přistěhovalců není úměrný ekonomickému a sociálnímu rozvoji měst. Lidé se stěhují především z venkova, kde se potýkají s tvrdými podmínkami pro život.³²

Na tomto místě si dovolím chvíli zůstat u pojmu *rozvojová země*. Existují tři oficiální kategorizace zemí a srovnávaná kritéria, podle kterých se země klasifikují do jednotlivých skupin. Instrukce měří úroveň rozvoje země různými způsoby. Například Organizace spojených národů má několik pravidel pro rozlišování mezi *rozvojovými* a *vyspělými* zeměmi a hodnotí země podle indexu lidského rozvoje³³, zatímco Světová banka dělá konkrétní rozlišení pomocí hrubého národního důchodu (HND) na osobu v amerických dolarech, ačkoli v tomto procesu mohou být použity i jiné analytické nástroje. Kategorizace Světové banky je jedna z nejpoužívanější a nejjednodušší rozlišení.³⁴ Dělí země na státy s *nízkým důchodem*, *nižším středním důchodem*, *vyšším středním důchodem* a *vysokým důchodem*. Klasifikace Světové banky sice nedefinuje rozvojové země, nicméně obvykle do ní spadají země prvních tří tříd. Například Keňa, kde se nachází Kibera, spadá do zemí s *nízkým důchodem*, ale Indie se slumem Dharavi patří do kategorie stát s *nižším středním důchodem*³⁵. Definice Mezinárodního měnového fondu (MMF) je často považována za nejkompexnější opatření, neboť zohledňuje příjem na obyvatele, diverzifikaci vývozu a míru integrace v globálním finančním systému. V roce 2011 organizace zveřejnila výzkumnou zprávu o tématu rozdělení s názvem *Klasifikace zemí na základě jejich úrovně vývoje*, která navrhuje své vlastní metodiky pro určení úrovně rozvoje země.³⁶ Klasifikace zemí se vyvíjela v čase a

³¹MAHABIR, Ron, Andrew CROOKS, Arie CROITORU a Peggy AGOURIS. The study of slums as social and physical constructs: challenges and emerging research opportunities. *Regional Studies, Regional Science* [online]. 2016, **3**(1), s. 400. [cit. 2020-07-20]. DOI: 10.1080/21681376.2016.1229130. ISSN 2168-1376. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21681376.2016.1229130>

³²CHRISTOVOVÁ, Lucie. Slumy kam se podíváš. In: *Portal.rozhlas.cz* [online]. Český rozhlas, 2012 [cit. 2020-07-25]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/slumy-kam-se-podivas-6633486>

³³NOVÁČEK, Pavel. Rozvojová studia. *Rozvojová studia: Vybrané kapitoly*. 1. vyd., Olomouc: Univerzita Palackého, 2014, s. 50. ISBN 978-80-244-3958-7.

³⁴ Tamtéž, s. 46 – 47.

³⁵ Tamtéž, s. 46.

³⁶NIELSEN, Lyngé. Classifications of Countries Based on their Level of Development: How it is Done and How it Could Be Done. *IMF Working Papers* [online]. 2011, **11**(31) [cit. 2020-07-16]. DOI:

není založena na striktních kritériích, ekonomických či jiných parametrech.³⁷ Dělí státy na dvě kategorie – *vyspělé ekonomiky* a *vynořující se a rozvojové ekonomiky*. Do první skupiny spadají např. Spojené státy a země Evropské unie, do druhé např. Čína a země Subharské Afriky.³⁸

Nyní se zaměřím na specifické skupiny rozvojových zemí. Jde o klasifikace, které definují mezi rozvojovými zeměmi speciální skupiny. Tyto kategorie jsou prováděny na základě oficiálních kritérií, které nejčastěji charakterizují mezinárodní organizace, nebo se jedná o skupiny zemí bez jasněji definovaných kritérií.³⁹ Rozvojové země bychom mohli kvalifikovat jako státy, které se nacházejí pod vyspělými zeměmi jako méně ekonomicky rozvinuté. Vyspělé země jsou země s ekonomikami, které mají vysoký růst a bezpečnost s ohledem na hrubý domácí produkt, příjem na obyvatele a obecnou životní úroveň. Jako příklad lze uvést Spojené státy a západní Evropu. Nejméně ekonomicky rozvinuté země (Least Developed Countries, LDC; např. Kongo, Etiopie, Haiti⁴⁰) jsou země, které vykazují nejnižší ukazatele sociálně-ekonomického rozvoje. Podle norem OSN mají tyto země nízké příjmy, slabé lidské zdroje (podprůměrná zdravotní péče, vzdělání, gramotnost obyvatel) a hospodářské nedostatky, které zahrnují slabé přírodní zdroje nebo nestabilní vývoz zboží a služeb. Mezi *rozvojové země* nicméně nepatří pouze LDC země, ale také vysoce zadlužené chudé země⁴¹ (Heavily Indebted Poor Countries, HIPC; např. Bolívie, Benin, Afghánistán⁴²), nově industrializované země (Newly Industrialized Countries, NIC; např. Indie, Brazílie,

10.5089/9781455216789.001. ISSN 1018-5941. Dostupné z: <http://elibrary.imf.org/view/IMF001/11645-9781455216789/11645-9781455216789/11645-9781455216789.xml>

³⁷NOVÁČEK, Pavel. Rozvojová studia. *Rozvojová studia: Vybrané kapitoly*. 1. vyd., Olomouc: Univerzita Palackého, 2014, s. 48. ISBN 978-80-244-3958-7.

³⁸ Tamtéž, s. 49.

³⁹NOVÁČEK, Pavel. Rozvojová studia. *Rozvojová studia: Vybrané kapitoly*. 1. vyd., Olomouc: Univerzita Palackého, 2014, s. 55. ISBN 978-80-244-3958-7.

⁴⁰List of Least Developed Countries (as of December 2018). In: *United Nations* [online]. United Nations, 2018 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/ldc_list.pdf

⁴¹ Momentálně probíhá společný program Mezinárodního měnového fondu a Světové banky ke snížení dluhu, který je navržen tak, aby žádná chudá země nebyla vystavena dluhovému břemenu, které nedokáže zvládnout. K 19.3. 2019 byly schváleny balíčky na snížení dluhu v rámci iniciativy HIPC pro 36 zemí, z toho 30 v Africe, který by měly být poskytnuty dluhové úlevy v hodnotě až 76 miliard USD. Debt Relief Under the Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative. In: *International Monetary Fund* [online]. International Monetary Fund, 2020 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/16/11/Debt-Relief-Under-the-Heavily-Indebted-Poor-Countries-Initiative>

⁴²Tamtéž.

Čína⁴³), tzv. vynořující se ekonomiky (Emerging Economies, EME; např. Peru, Thajsko, Taiwan, ale také Česká republika, Řecko nebo třeba Maďarsko⁴⁴) či malé ostrovní rozvojové státy (Small Island Developing States, SIDS; např. Francouzská Polynésie, Kuba, Dominikánská republika⁴⁵) a vnitrozemské rozvojové země (Landlocked Developing Countries, LLDCs; např. Kazachstán, Burkina Faso, Paraguay⁴⁶).⁴⁷

Zpět ale k definici slumu, *Slovník lidské geografie* popisuje slumy jako oblasti s nevyhovujícím bydlením a s nedostatečným zajištěním základních služeb, kde ve vysoké míře žijí chudí lidé, kteří si zde utvářejí vlastní kulturu jako prostředek k přežití a zároveň k zachování sebeúcty. Utváření vlastní kultury považují za jednu z důležitých cest k pozitivní prezentaci slumu. Publikace také připomíná britský původ slova ze začátku devatenáctého století, který se původně vztahoval k pracujícím, již museli trpět ubohé podmínky na vesnicích a zároveň v přeplněných průmyslových oblastech v hlavním městě Londýn. Upozorňuje také, že se s chudinskými čtvrtěmi civilizace potkává v různých formách a na odlišných místech ve světě již od Římské říše. Tematikou soudobých slumů se zabýval ve svých dílech Dickens či Engels.⁴⁸

Česká publikace *Slovník soudobého urbanismu* označuje slumy jako improvizovaná sídliště vznikající na okrajích měst, která jsou zakládána imigranty hledající své sociální uplatnění.⁴⁹ Jejich zakladateli jsou z velké většiny přistěhovalci, již se snaží utéci před bídou ve venkovských oblastech. Nové útočiště, které má zajistit lepší budoucnost, následně hledají v centrech průmyslu a obchodu, jakými se po získání nezávislosti stala řada velkých měst rozvojových zemí. Autor slovníku

⁴³KUEPPER, Justin. Investing in Newly Industrialized Countries (NICs). In: *The Balance* [online]. Dotdash, 2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.thebalance.com/what-are-newly-industrialized-countries-nics-1978978>

⁴⁴AMADEO, Kimberly. Emerging Market Countries and Their Five Defining Characteristics. In: *The Balance* [online]. Dotdash, 2020 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.thebalance.com/what-are-emerging-markets-3305927>

⁴⁵Small Island Developing States: Small Islands Bigger Stakes. In: *Small Island Developing States* [online]. New York: United Nations, 2011, 2011 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <http://unohrlls.org/custom-content/uploads/2013/08/SIDS-Small-Islands-Bigger-Stakes.pdf>

⁴⁶Map of Land Locked Developing Countries (LLDCs). In: *United Nations Conference on Trade and Development* [online]. Ženeva: United Nations, 2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <http://unctad.org/en/Pages/ALDC/Landlocked%20Developing%20Countries/LLDCs-Map.aspx>

⁴⁷NOVÁČEK, Pavel. Rozvojová studia. *Rozvojová studia: Vybrané kapitoly*. 1. vyd., Olomouc: Univerzita Palackého, 2014, s. 56-58. ISBN 978-80-244-3958-7.

⁴⁸GREGORY, Derek. The dictionary of human geography. 5th ed. Malden, MA: Blackwell, 2009. ISBN 978-1-4051-3287-9. s.688

⁴⁹HRŮZA, Jiří. *Slovník soudobého urbanismu*. Praha: Odeon, 1977, s. 244–245. ISBN 01-527-77

připomíná, že se v českém jazyce dříve používal nepřesný překlad slumu brloh. Collinsův slovník definuje slumy jako části měst se špatnými životními podmínkami a mizernými domy.⁵⁰ Podobně popisuje slumy také Cities Alliance⁵¹ - globální partnerství, které podporuje města k zajištění udržitelného rozvoje. Iniciativa formuje principy pro zlepšení podmínek ve slumech, kterých se postupně snaží dosáhnout. Tento proces se nazývá upgrading slumu⁵².

Z výše uvedených definic lze vyzorovat stejné základní charakteristiky, na kterých jsou vymezení vystavěna, a to, že slumy jsou přelidněná místa měst, kde obyvatelé žijí v nevyhovujících podmínkách s nedostatkem pitné vody, zhoršenou hygienou, kanalizací, zdravotní péčí atd. Některé výklady blíže specifikují, že se slumy nachází v rozvojových zemích a většinu obyvatel tvoří migranti, především z vesnic. Slumy nicméně existují od vzniku měst a jejich přítomnost je již přes 100 let zdokumentována v literatuře. Za důležitý motiv také považuji postřeh ze *Slovníku lidské geografie* o vytvoření vlastní kultury jako prostředku k přežití ve slumu.

2.3.2 Urbanizace

Ještě, než se budu konkrétně věnovat pěti zkoumaným slumům, blíže vysvětlím pojem *urbanizace*, který některé výklady pojmu *slum* zmiňují. *Slovník soudobého urbanismu* definuje urbanismus jako společenský a hospodářský proces, který započal v období vědeckotechnické revoluce a ovlivnil téměř všechny obyvatele světa a proměnil jejich život nejen z perspektivy hospodářství, ale taky jejich vzájemné vztahy, způsob myšlení a chování. To se trvale promítá ve zvyšování významu měst a v nárůstu podílu městské populace. Zároveň tak dochází k větší koncentraci lidí na menších

⁵⁰Definition of 'slum'. In: *Collinsdictionary.com* [online]. Collinsdictionary.com [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/slum>

⁵¹Slum Upgrading. In: *Citiesalliance.org* [online]. Brusel: UN House [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <https://www.citiesalliance.org/About-slum-upgrading#top>

⁵² Slum upgrading je integrovaný proces, který si klade za cíl zlepšit podmínky života ve slumu prostřednictvím sociálních, ekonomických nebo právních zásahů pro jejich větší začlenění do měst. Jedná se o snahu zajistit vzdělání, zdravotní péči obyvatelům slumu, zlepšit infrastrukturu, legalizovat vlastnění půdy ad. Aby byl proces úspěšný, je nutné, aby se na něj podílely všechny zúčastněné složky jako obyvatelé, podniky, organizace i činné orgány. Tyto iniciativy se snaží mj. i zlepšovat obraz slumů nejen v médiích, ale např. i v sousedstvích slumů, kde lidé ze strachu velmi často nechtějí bydlet. Slum Upgrading. In: *Citiesalliance.org* [online]. Brusel: UN House [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <https://www.citiesalliance.org/About-slum-upgrading#top>

územích na úkor ostatních míst, která se vylidňují.⁵³ Proces urbanizace je spojován především s 19. a 20. stoletím, nicméně i v předchozím období lze nalézt výraznější proudy stěhování se do měst, které pokračují do současnosti. Počet obyvatel žijících ve městech s obyvateli nad 100 000 se v roce 1800 pohyboval okolo 15,6 milionů, v 60. letech 20. století se už ale jednalo o 600 mil. lidí. Hrůza se ve své publikaci zároveň zamýšlí, zda je urbanizace pro civilizaci žádoucí a domnívá se, že z dlouhodobé perspektivy se jedná o problematický proces, jehož východisko ale vidí v moderních komunikačních a technických prostředcích, které mohou zprostředkovat spojení s velkoměstským životem a zároveň přispět k rovnoměrnějšímu osídlení.⁵⁴

Zvýšená urbanizace je problémem především v méně rozvinutých zemích, neboť se už tak potýkají se zhoršenou infrastrukturou a nedostatečným zajištěním základních služeb. Podle odhadů UN-HABITAT do roku 2030 vzroste počet obyvatel slumů na 2 miliardy a do roku 2050 až na 3 miliardy lidí, pokud současný trend bude pokračovat. *Planet of slums* ještě dodává, že Země se urbanizovala mnohem rychleji, než původně předpokládala notoricky známá zpráva *Limits of Growth*⁵⁵ z roku 1972.⁵⁶ Města absorbovala více než dvě třetiny světové populační exploze od roku 1950. Navíc OSN očekává, že populace ve městech (megacities) se současným počtem obyvatel okolo 10 milionů vzroste z 33 (v roce 2018) na 43 (v roce 2030). Většina tohoto fenoménu se bude dít v Asii a Africe.⁵⁷

Urbanizace a s tím související vznik slumů je globálním jevem. Během minulého století vzniklo nezávisle na sobě asi 200 000 slumů (s populací od několika tisíc až po několik milionů obyvatel).⁵⁸ Přestože existuje několik příkladů slumů s dlouhou historií (např. slum v Rio de Janeiru byl založen v 80. letech 19. století nebo Kibera, nacházející se v Nairobi, jejíž historie je datována do počátku 20. století), většina slumů se začala budovat od šedesátých let 20. století. V padesátých a šedesátých letech 20. století byla

⁵³HRŮZA, Jiří. *Slovník soudobého urbanismu*. Praha: Odeon, 1977, s. 267. ISBN 01-527-77

⁵⁴HRŮZA, Jiří. *Slovník soudobého urbanismu*. Praha: Odeon, 1977, s. 267-268. ISBN 01-527-77

⁵⁵ Jeden z podkladů ke Konferenci OSN o životním prostředí člověka, která se konala ve Stockholmu v červnu 1972.

⁵⁶DAVIS, Mike. *Planet of slums*. New York: Verso, 2006, s 5. ISBN 9781844670222.

⁵⁷*The World's Cities in 2018* [online], s. 2-5. UN-Habitat [cit. 2020-07-26]. Dostupné z: https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/Slum%20Almanac%202015-2016_PSUP.pdf

⁵⁸DAVIS, Mike. *Planet of slums*. New York: Verso, 2006, s 27. ISBN 9781844670222.

urbanizace považována za pozitivní trend, potřebný k hospodářskému růstu ve městech. Makropolitické intervence však nezohledňovaly slumy a došlo k jejich růstu.⁵⁹ Během minulého století se rapidně zvýšila městská populace ve světě, nicméně nárůst počtu obyvatel nebyl rovnoměrný. Růst v městských oblastech v méně rozvinutých oblastech světa byl obzvlášť rychlý a každoročně se zvyšoval v průměru o 2 %.⁶⁰ Očekává se, že tento trend bude pokračovat ve většině méně rozvinutých zemích a ty tak budou čelit výzvě absorpce většího populačního růstu.

Existuje několik důvodů, proč se lidé stěhují do měst a následně tak dochází k vzniku a rozrůstání slumů. Jednou z příčin je ekonomická migrace z venkovských a městských oblastí. Lidé z venkovů věří, že je ve městech čeká více pracovních příležitostí.⁶¹ Skutečnost je obvykle odlišná, neexistuje totiž dostatek pracovních možností pro tak velké množství příchozích, a především nekvalifikovaných lidí. Dalším důvodem migrace do měst je špatné plánování bydlení. V rozvojových zemích města nejsou vždy uspokojivé kapacity pro poskytnutí obydlí všem nově příchozím. Městští migranti, kteří obvykle nedisponují dostatkem peněz a také motivací vrátit se domů (která je v mnoha případech způsobena vnějšími vlivy jako změnou klimatu, nedostatkem pracovních míst apod.), jsou nuceni začít žít v neformálních osídleních. Za příčinu lze také považovat, že mnoho venkovů je „přenášeno“ do městských oblastí kvůli růstu aglomerace. Bývalí venkovští obyvatelé se musí přizpůsobit nové situaci. Obvykle nemají kam jít, takže jedinou možností je přestěhovat se do již existujícího slumu nebo zřídit nový.⁶²

⁵⁹MAHABIR, Ron, Andrew CROOKS, Arie CROITORU a Peggy AGOURIS. The study of slums as social and physical constructs: challenges and emerging research opportunities. *Regional Studies, Regional Science* [online]. 2016, 3(1), 404 [cit. 2020-07-15]. DOI: 10.1080/21681376.2016.1229130. ISSN 2168-1376. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21681376.2016.1229130>

⁶⁰Tamtéž, 399.

⁶¹ Slum Upgrading. In: *Citiesalliance.org* [online]. Brusel: UN House [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <https://www.citiesalliance.org/About-slum-upgrading#top>

⁶²*The Challenge of Slums: Global Report on Human Settlements 2003*, Earthscan Publications, 2003, s 29. ISBN 978-1-84407-037-4.

2.3.3 Uprchlická krize

Vzhledem k tomu, že se v práci zabývám také tím, zda se prezentace světových slumů v českých médiích změnila po migrační či uprchlické krizi, která zasáhla Evropu, je nutné na tomto místě tuto problematiku blíže specifikovat. Ministerstvo vnitra migraci definuje jako „přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje. Migrace může být krátkodobá, dlouhodobá, trvalá i opakovaná (cirkulární).“⁶³ Pokud se jednotlivec do určitého státu přistěhoval, nazýváme ho imigrantem. Uprchlík je dle *Ženevské úmluvy* chápán jako člověk, který se vyskytuje mimo svou vlast a převládají u něj obavy z pronásledování z rasových, náboženských, národnostních, politických a dalších důvodů ve své vlasti, a z těchto důvodů odmítá ochranu ve své vlasti, nebo také člověk bez státní příslušnosti, který se kvůli výše uvedeným obavám nemůže nebo nechce do své vlasti vrátit.⁶⁴

Vysoká míra imigrantů přicházejících do Evropy, jichž bylo v roce 2015 více než jeden milion⁶⁵ a díky čemuž se stal tento rok v tomto smyslu „rekordním“, je způsobena několika faktory. Jedním z nich jsou události arabského jara, kdy protesty vyústily ve změnu dosavadních režimů v Tunisku a Egyptě a zapříčinily vypuknutí občanských válek v Libyi, Jemenu, Sýrii a dalších. Za jeden z nejkrutějších a stále probíhajících konfliktů současnosti se dá považovat občanská válka v Sýrii – podle odhadů se pohybuje přes 6,5 milionů Syřanů mimo svoji vlast.⁶⁶ Další z příčin zvýšené migrace byl boj proti tzv. Islámskému státu, na kterém se aktivně podílely Spojené státy americké, Rusko a jejich spojenci a významně přispěly k migraci obyvatel z míst mezinárodního konfliktu. Mimo migranty z Blízkého východu se Evropa potýkala také

⁶³Odbor migrační a azylové politiky: Slovníček pojmů. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>

⁶⁴Úmluva o právním postavení uprchlíků. In: *OSN.cz* [online]. Praha: OSN [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/uprchlici.pdf>

⁶⁵CLAYTON, Jonathan a Hereward HOLLAND. Over one million sea arrivals reach Europe in 2015. In: *UNHCR.org* [online]. Lesvos, Řecko: UNHCR, 2015, 30.12.2015 [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/5683d0b56.html>

⁶⁶Syria Emergency. In: *UNHCR.org* [online]. UNHCR [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/syria-emergency.html>

s přílivem migrantů z Afriky, především pak z Maroka, Alžíru, Guinei atd.⁶⁷ Britský Guardian nicméně upozorňuje, že přes Itálii do Evropy přichází také obyvatelé ze Severní Koreje, kteří utíkají před diktátorským režimem.⁶⁸

Uprchlíká krize byla jedním z hlavních témat nejen v roce 2015. A to i přesto, že od roku 2015 příliv uprchlíků klesal poté, co Evropská unie podepsala dohodu s Tureckem⁶⁹. Turecko však na konci února roku 2020 oznámilo, že přestane dodržovat podmínky a začalo docházet k napětí na turecko-řeckých hranicích.⁷⁰ Vzhledem k událostem okolo šíření koronaviru však došlo znovu k poklesu.⁷¹

Zvýšenou migraci využili také politici ve volbách napříč Evropou.⁷² Bauman si ve své publikaci *Cizinci před branami* všímá, že pocit společenské nejistoty je následně politiky využit v jejich prospěch. Snaží se těžit z obav, které jsou vyvolané přílivem cizinců, a vytvářet strach ze snížení mezd a z nedostatku pracovních míst.⁷³ Současnou migrační krizi provází xenofobie, nacionální šovinismus, rasismus a díky tomu vyhrávají politické strany komunikující těmito způsoby. Politici získávají hlasy spodních vrstev – vyděděných, diskriminovaných, zbídačených a bojících se vyloučení. Nacionalismus jim poskytuje tzv. záchranný člun pro jejich slabou sebeúctu. Migranti totiž představují nové dno společnosti. Politici uplatňují strategii vzájemného oddělování a udržování

⁶⁷KATSIAFICAS, Caitlin. Asylum Seeker and Migrant Flows in the Mediterranean Adapt Rapidly to Changing Conditions. In: *Migrationpolicy.org* [online]. Migration Policy Institut, 2016 [cit. 2020-07-25]. Dostupné z: <https://www.migrationpolicy.org/article/asylum-seeker-and-migrant-flows-mediterranean-adapt-rapidly-changing-conditions>

⁶⁸KINGSLEY, Patrick. What caused the refugee crisis? You asked Google – here's the answer. In: *TheGuardian.com* [online]. Guardian News& Media Limited or its affiliated companies, 2015 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/dec/09/what-caused-the-refugee-crisis-google>

⁶⁹Migration to Europe in charts. In: *BBC.com* [online]. BBC, 2018, 11.9.2018 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-44660699>

⁷⁰TRUHLÁ, Helena. Zpravodaj CNN v Řecku: Turci běžencům radí, jak stříhat plot. Krize se ale uklidňuje. In: *Aktuálně.cz* [online]. Economia, 2020, 6.3.2020 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/recko-i-turecko-posiluji-kvuli-migraci-ostrahu-na-hranici/r~69ac89ac5e0011ea9d74ac1f6b220ee8/>

⁷¹Zklamání běženci opouštějí řeckou hranici. Turci mají obavy z jejich shromažďování kvůli koronaviru. In: *ČT24.ceskatelevize.cz* [online]. Česká televize, 2020, 25.3.2020 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3067322-zklamani-bezenci-opousteji-reckou-hranici-turci-maji-obavy-z-jejich-shromazdovani-kvuli>

⁷²EU migration crisis: what are the key issues? In: *Theguardian.com* [online]. Guardian News& Media Limited or its affiliated companies, 2018, 27.6.2018 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2018/jun/27/eu-migration-crisis-what-are-the-issues>

⁷³BAUMAN, Zygmunt. *Cizinci před branami*. V Olomouci: BrokenBooks, 2017, s. 21. ISBN 978-80-906307-2-7.

vzdálenosti. Jedinou cestu z dnešní situace vidí Bauman v solidaritě, důvěře, a v hledání příležitostí s nově příchozími,⁷⁴

Vzhledem k tomu, že je migrace stále jedním z problémů, se kterými se musí nejen Evropská unie potýkat, je možné, že se téma objeví i v informování o světových slumech. Nicméně vzhledem k tomu, že do Evropy proudili lidé spíše z jiných států, než ve kterých se pětice slumů nachází, domnívám se, že se tyto asociace budou vyskytovat spíše méně.

2.4 Stručné představení zkoumaných slumů

2.4.1 Orangi Town

Slumy jsou rozprostřeny po celém světě, mezi největší podle *World Economic Forum* a *United Nations World Cities Report 2016* patří Khayelitsha v Kapském městě, Kibera v Nairobi, Dharavi v Bombaji, Ciudad Neza v Mexico City a Orangi Town v Karachi.⁷⁵ Odhady přisuzovaly slumu Orangi Town populaci v rozpětí od 1,2 milionů⁷⁶ až po 2,4 milionů obyvatel⁷⁷. Orangi Town se nachází v severozápadní části Pákistánu. Jeho hojné osidlování začalo v 70. letech 20. století, kdy se po válce za nezávislost přesouvaly tisíce lidí z východu země právě sem.⁷⁸ Slum vešel v obecnou známost díky aktivitě místních obyvatel. Ti začali být frustrováni nedostatečnou městskou správou, a tak pod vedením Akhtara Hameeda Khana (rozvojový expert, aktivista a sociolog) si

⁷⁴BAUMAN, Zygmunt. Cizinci před branami. V Olomouci: BrokenBooks, 2017, s. 22. ISBN 978-80-906307-2-7

⁷⁵HUTT, Rosamond. These are the world's five biggest slums. In: *World Economic Forum.org* [online]. World Economic Forum [cit. 2020-07-19]. Dostupné z:

<https://www.weforum.org/agenda/2016/10/these-are-the-worlds-five-biggest-slums/>

⁷⁶HASAN, Arif. Orangi Pilot Project: the expansion of work beyond Orangi and the mapping of informal settlements and infrastructure. *Environment and Urbanization* [online]. 2016, **18**(2), 451-480 [cit. 2020-07-26]. DOI: 10.1177/0956247806069626. ISSN 0956-2478. Dostupné z:

<http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0956247806069626>

⁷⁷HUTT, Rosamond. These are the world's five biggest slums. In: *World Economic Forum.org* [online]. World Economic Forum [cit. 2020-07-19]. Dostupné z:

<https://www.weforum.org/agenda/2016/10/these-are-the-worlds-five-biggest-slums/>

⁷⁸HASAN, Arif. Orangi Pilot Project: the expansion of work beyond Orangi and the mapping of informal settlements and infrastructure. *Environment and Urbanization* [online]. 2016, **18**(2), 451-480 [cit. 2020-07-26]. DOI: 10.1177/0956247806069626. ISSN 0956-2478. Dostupné z:

<http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0956247806069626>

vybudovali vlastní prací a na vlastní náklady kanalizační systém. Místní komunita si jej sama zafinancovala i navrhla.⁷⁹

2.4.2 Dharavi

Orangi Town je považován za největší slum v Asii, nicméně jeho velkým „konkurentem“ je Dharavi, které leží v Bombaji a považuje se za největší slum Indie. Podle odhadů zde žije okolo jednoho milionu lidí⁸⁰, nicméně přesné sčítání zde nikdy neproběhlo, ostatně ani jako v jiných slumech. Dharavi veřejnost zná především díky natáčení blockbustera, oscarovému snímku s názvem *Milionář z chatrče*. Počátky osídlení se datují kolem roku 1887 za britské kolonizační éry, kdy se v Bombaji postavilo několik továren, a lidé se sem začali stěhovat za prací.⁸¹ V Dharavi funguje neformální ekonomika s ročním obratem odhadovaným na jednu a půl miliardu amerických dolarů.⁸² Podle zprávy organizace UN-HABITAT z roku 2016 se velikost neformální ekonomiky v rozvojových zemích v Asii a Africe pohybují od 25 do 40 % jejich HDP.⁸³ Tyto neformální ekonomiky jsou zásadní i pro fungování slumů, zpráva uvádí jako příklad i africkou Kiberu.

2.4.3 Kibera

Kibera⁸⁴ se nachází v Nairobi, v hlavním městě Keni, a je velmi často označována jako největší slum Afriky.⁸⁵ Odhady o počtu obyvatel se pohybují od 400 000 po 1 000 000 lidí, nicméně podle analýzy *Kibera: The Biggest Slum in Africa?* je

⁷⁹HUTT, Rosamond. These are the world's five biggest slums. In: *World Economic Forum.org* [online]. World Economic Forum [cit. 2020-07-19]. Dostupné z:

<https://www.weforum.org/agenda/2016/10/these-are-the-worlds-five-biggest-slums/>

⁸⁰Life in a Slum. In: *BBC News* [online]. BBC [cit. 2020-07-19]. Dostupné z:

http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/world/06/dharavi_slum/html/dharavi_slum_intro.stm

⁸¹PÁV, Martin. *Post-colonial Identities of Slums in Nairobi and Mumbai*. Praha, 2018, s. 58. Diplomová práce. Metropolitan University Prague Asian Studies and International Relations. Vedoucí práce Mgr. Michal Kolmaš, Ph.D

⁸²Tamtéž.

⁸³MORENO, Eduardo, Ben ARIMAH, Raymond OTIENO OTIENO, Udo MBECHÉ-SMITH, Anne KLEN-AMIN, Marco KAMIYA a kol. Urbanization and Development: Emerging Futures. In: *World Cities Report* [online]. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme, 2016, s. 144 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/WCR-2016-WEB.pdf>

⁸⁴Kibera pochází ze slova Kibra, což v núbijském jazyce znamená les.

⁸⁵RACY MCVEIGH, Tracy. Eating and drinking in Africa's largest slum – in pictures.

In: *The Guardian.com* [online]. Guardian News & Media Limited or its affiliated companies, 2019 [cit. 2020-07-25]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/global-development/gallery/2019/aug/10/eating-and-drinking-in-africa-s-largest-slum-in-pictures>

to podstatně méně, okolo 170 000 obyvatel.⁸⁶ Kibeřané bojují s nedostatečnou infrastrukturou a téměř žádným kanalizačním systémem. Za původní obyvatelstvo se pokládají Núbijci, kteří sem přišli od keňské-súdánských hranic, dalšími obyvateli jsou příslušníci kmenů Kikuyu, Luo, Kambas.⁸⁷ V Kibeře je stále patrné napětí mezi jednotlivými kmeny, které se projevuje v krizových obdobích. Jedním z nich se staly nepokoje po prezidentských volbách v roce 2007.⁸⁸ Podle zprávy *Nairobi Urban Sector Profile* žije až 60 % populace Nairobi ve slumech.⁸⁹ Kromě Kibery bychom v hlavním městě Keni našli ještě slumy Embakasi, Mathare, Viwandani, Korogocho a další.

2.4.4 Khayelitsha

Na africkém kontinentě se vyskytuje ještě jeden slum, který patří mezi největší, a tím je Khayelitsha. Leží v Kapském městě v Jihoafrické republice a jeho vznik se datuje do poloviny osmdesátých let, kdy byl založen jako tzv. odlehčovací plocha pro apartheid, která byla součástí zákona o skupinových územích. Khayelitsha znamená v xhoštině nový domov.⁹⁰ Dle sčítání lidu z roku 2011 zde žilo přes 400 000 obyvatel.⁹¹ 90 % populace tvoří obyvatelé s tmavou barvou pleti.⁹² Až 50 % místních v Khayelitshu jsou obyvatelé mladší 19 let. Míra nezaměstnanosti se pohybuje okolo 73 %.⁹³

⁸⁶DESGROPPE, Amélie a Sophie TAUPIN. Kibera: The Biggest Slum in Africa? In: *Les Cahiers d'Afrique de l'Est / The East African Review* [online]. Nairobi: IFRA – Institut Français de Recherche en Afrique, 2011, s. 1-10 [cit. 2020-07-19]. ISSN 2071-7245. Dostupné z: <https://journals.openedition.org/eastafrica/521>

⁸⁷ Tamtéž. s.6.

⁸⁸GETTLEMAN, Jeffrey. Disputed Vote Plunges Kenya Into Bloodshed. In: *NewYorkTimes.com* [online]. The New York Times Company, 2007, 31.12.2007 [cit. 2020-07-20]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2007/12/31/world/africa/31kenya.html>

⁸⁹DA CRUZ, Fernando, Kerstin SOMMER a Ombretta TEMPRA. *Nairobi Urban Sector Profile* [online]. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme, 2006, s. 4 [cit. 2020-07-20]. ISBN 92-1-131803-3. Dostupné z: <https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/Kenya%20Nairobi%20Urban%20Profile.pdf>

⁹⁰Comparative Anomie Research: Hidden Barriers – Hidden Potential for Social Development

⁹¹WESTERN, John, Bettina GRANSOW a Peter M. ATTESLANDER. *Comparative Anomie Research: Hidden Barriers, Hidden Potential for Social Development* [online]. Michigan: Ashgate, 1999, s. 125-133 [cit. 2020-07-20]. ISBN 184014887X. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=oubtAAAAMAAJ&q=Khayelitsha&hl=cs&source=gbs_word_cloud_r&ad=6

⁹²City of Cape Town – 2011 Census Suburb Khayelitsha. In: *ResourceCapeTown.gov.za* [online]. Kapské Město: SDI&GIS, 2013, s. 3 [cit. 2020-07-20]. Dostupné z: http://resource.capetown.gov.za/documentcentre/Documents/Maps%20and%20statistics/2011_Census_CT_Suburb_Khayelitsha_Profile.pdf

⁹³ BROADWAY, Emma. *Informal Trading and a Right to the City in the Khayelitsha CBD: insights from the field*, *Métropoles* [Online], 21 | 2017, 8. Dostupné z: <http://journals.openedition.org/metropoles/5545>

2.4.5 Ciudad Neza

Ciudad Neza (celým jménem Ciudad Nezahualcóyotl) v Mexico City se rozkládá na předměstí hlavního města Mexika. Leží v oblasti jezera Texcoco, které bylo po roce 1900 částečně vypuštěno a pozemky na tomto území postupně rozprodány za nízké ceny. Podle odhadů zde žije 1,2 milionů lidí.⁹⁴ Většina obyvatelstva je chudá a stěhuje se zde z jiných částí Mexika. Slum se potýká s vysokou mírou kriminality, zapříčiněnou částečně kvůli *cholosům* (místní výraz pro mladé lidi, kteří se identifikují s mexickými gangy a jsou jejich součástí).⁹⁵

Územní plánovač a architekt působící v Mexico City José Castillo na konferenci OSN v roce 2016 řekl, že oblast Ciudad Neza by mělo sloužit jako model pro další osídlování městských oblastí a slumů. Dále pak uvádí, že obyvatelé mají v sobě vypěstovaný pocit hrdosti na své bydliště. Místní komunita si totiž sama vybudovala a transformovala danou oblast.⁹⁶

⁹⁴GILBERT, Liette, Feike DE JONG, Arie CROITORU a Peggy AGOURIS. Entanglements of Periphery and Informality in Mexico City: challenges and emerging research opportunities. *International Journal of Urban and Regional Research* [online]. 2015, 39 (3), 518-532 [cit. 2020-07-20]. DOI: 10.1111/1468-2427.12249. ISSN 03091317. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/1468-2427.12249>

⁹⁵MATLOFF, Judith. Hunger for drugs brings torture and death to Mexico City. In: *America.aljazeera.com* [online]. Al Jazeera America, 2015 [cit. 2020-07-20]. Dostupné z: <http://america.aljazeera.com/articles/2013/11/12/local-hunger-for-drugs-brings-torture-kidnapping-and-death-to-mexico-city.html>

⁹⁶TOTARO, Paola. Insight: Slumscapes – How the world's five biggest slums are shaping their futures. In: *Reuters.com* [online]. Reuters, 2016 [cit. 2020-07-20]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-slums-nited-nations-world/insight-slumscapes-how-the-worlds-five-biggest-slums-are-shaping-their-futures-idUSKBN12H1GC>

3 Metodologická část – kvantitativní obsahová analýza

3.1 Typologie zpráv

V této práci se zabývám mediální prezentací světových slumů v českých médiích. Musím na tomto místě zmínit ještě druhy výstupů, které se běžně vyskytují ve zpravodajství. Za základní kámen tištěných i internetových médií je v této práci považována zpráva, která čtenáře informuje o událostech, jež se stanou, nebo už proběhly. Obecně se zprávy dají dělit dle časového průběhu a časového zakotvení události na „*hard*“ (aktuální, obecně odkazují na nejnovější zprávy a události, mají vysokou prioritu zveřejnění) a „*soft*“ (informace o pozadí kauz, zprávy s lidsko-právními tématy, kulturní události, lifestyle apod.).⁹⁷

Podle Johna Hartleyho se zprávy dělí dle témat zaměření na politické, ekonomické, zahraniční, domácí, příležitostné a sportovní.⁹⁸ Dle žánru dělí Barbora Osvaldová mediální výstupy na zprávu⁹⁹, komentář¹⁰⁰, reportáž¹⁰¹, rozhovor¹⁰²,

⁹⁷MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2007, s. 222. ISBN 9788073673383.

⁹⁸TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-096-8., s. 29.

⁹⁹základní a nejstarší žurnalistický žánr, který odpovídá na otázku kdo, co, kde, kdy, u delších útvarů také jak a proč. OSVALDOVÁ, Barbora a kol. *Zpravodajství v médiích*. Praha: Karolinum, 2011, s. 22-23. ISBN 978-80-246-1899-9.

¹⁰⁰druh článku, který dává do souvislosti již známá fakta a informace a odhaluje příčiny a důsledky a prozrazuje autorův subjektivní pohled. Objevuje se v denním tisku i časopisech většinou na stejném místě.

OSVALDOVÁ, Barbora, Jan HALADA a kol. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 196. ISBN 978-80-7277-266-7.

¹⁰¹„svědecká výpověď konkrétního zážitku. (...) Podstatným znakem je věcnost, důraz na detail, přesný, nezaujatý popis skutečnosti, včetně použití *ich-formy*. Reportáž spojuje aktuální informační a názorovou složku, vychází z nezvyklé situace, již byl autor většinou přítomen“.

OSVALDOVÁ, Barbora, Jan HALADA a kol. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 173. ISBN 978-80-7277-266-7.

¹⁰²dialog otázek a odpovědí, v nichž tazatel a odpovídající mají přesně stanovené role, iniciátorem rozhovoru je novinář a odpovídající je většinou veřejně známá osoba, jejíž názory vzbuzují zájem ze strany publika
Tamtéž, s.93.

recenzi¹⁰³a sloupek¹⁰⁴. Jejím rozdělením jsem se rozhodla určit typy zpráv. Předpokládám, že budou převažovat žánry jako zpráva, reportáž, případně rozhovor.

¹⁰³ Posudek a shrnující hodnocení díla, věnuje se výrazně kladným a záporným hodnotám a krátce zmiňuje také kariérní pozadí tvůrců
Tamtéž, s. 168.

¹⁰⁴ „Sloupek stojí na vtipném anekdotickém nápadu, podnětem je zážitek nebo pozorování, jež se snaží dovést ke zevšeobecnění. Sloupek na rozdíl od fejetonu se uzavírá s tématem do skutečné ‘klece’ jednoho sloupce, tj. rozsahem nemůže překročit více než stranu a půl rukou psaného textů, je aktuálnější, stručnější a konkrétnější.”
Tamtéž, s. 196.

3.2 Kvantitativní obsahová analýza

Pro zjištění, jakým způsobem a v jaké míře bylo referováno o světových slumech v českých médiích, bude v této práci použita kombinace kvantitativní a kvalitativní obsahové analýzy. Zmíněné dělení analýz patří k tradičním a každá z nich vychází z rozdílných předpokladů zkoumání reality. Kvantitativní obsahové analýzy zajímá především množství, a pomocí dotazníků či psychologických experimentů odpovídá na otázku *kolik?*. „*Charakteristická je pro tento soubor metod vysoká míra standardizace, to znamená, že průběh sběru dat probíhá u všech zkoumaných prvků vzorku shodně. Kvantitativní výzkum je založen na měření proměnných, zkoumá frekvenci výskytu jednotlivých proměnných nebo jejich kategorií.*“¹⁰⁵ Mezi výhody kvantitativních metod se řadí přesnost a jejich pozdější aplikovatelnost na další výzkumy. Kvantitativní metody nám poskytují jasná data, umožňují zpracování velkého množství vzorků a ty objektivně statisticky zpracovat. Tedy po zpracování stejného vzorku jinými výzkumníky by výsledky zkoumání měly být shodné. Na druhé straně výsledky výzkumu nelze kvalifikovat, a proto může být měření ohraničené. Závěry, které není možné kvantifikovat, však mohou být v některých případech významnější.¹⁰⁶ Kvantitativní obsahová analýza není také vhodná pro malý počet textů. Výzkum je posuzován na základě reliability (spolehlivost) a validity (pravdivost, platnost), kterými se dá určit platnost daného šetření.

Aby bylo možné provést kvantitativní obsahovou analýzu, je nutné stanovit si, který výběrový soubor bude předmětem šetření. Musíme tedy přesně definovat, jaká média a jaký obsah budeme analyzovat, v kterém časovém období a definovat mediální obsahové jednotky. *“Obsahová analýza je kvantitativní výzkumnou metodou pro systematický a intersubjektivně ověřitelný popis komunikačních obsahů vycházející z vědecky podloženého kladení otázek.”*¹⁰⁷

¹⁰⁵TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010, s.16-17. ISBN 978-80-7367-683-4.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 17.

¹⁰⁷SCHULZ, Wilfried, Helmut SCHERER, Lutz HAGEN a Jakub KONČELÍK. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 2., přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2004, s. 30. ISBN 80-246-0827-8.

3.2.1 Výzkumné otázky a hypotézy

V kvantitativní obsahové analýze se zaměřím na tyto výzkumné otázky a stanovím si hypotézy, jejichž platnost si ověřím samotným výzkumem. Pro výzkum byly definovány tři výzkumné otázky a šest hypotéz.

VO1: Jakým způsobem jsou světové slumy prezentovány v českých médiích?

VO2: Vyvíjel se obraz slumu v českých médiích?

VO3: Referovala média v souvislosti se slumy o migrační krizi? Pokud ano, byla mediální prezentace ovlivněna migrační krizí?

H1: Předpokládám, že média budou nejčastěji připomínat záporné charakteristiky slumů jako chudoba, špatná hygiena, nedostatek prostoru a lékařské péče a kriminalitu. Ve velké většině případů se bude jednat o kombinaci těchto faktorů.

Tato hypotéza vychází z předpokladu, že slumy jsou chudinské čtvrti s horší kvalitou života, obyvatelé se musí potýkat s nedostatkem lékařské péče, špatnou hygienou a množstvím odpadků. Největší slumy se navíc nachází z našeho pohledu ve vzdálenějších zemích s menším vlivem na celosvětové politicko-ekonomické události. Problematika i životní styl populace ve slumech je proto pro obyvatele České republiky poměrně cizí, a tak se lze domnívat, že na životní podmínky místních se bude nahlížet spíše kriticky. Hypotéza je založena na myšlence, že média přirozeně budou upozorňovat na charakteristiky slumů, které se běžně pojí k chudinským čtvrtím, některé z nich také zdůrazňuje zpráva UN-HABITAT.

H2: Předpokládám, že v průběhu let mohlo dojít k proměně informování o slumech a k vyzdvížení jiných charakteristik. Příčinou této změny mohla být událost jako vydání uměleckého díla (např. knihy, filmu) o slumu či významná událost.

Hypotéza vychází z předpokladu, že během definovaného období mohlo dojít ke změně stylu informování o slumu, kterou zapříčinilo vydání knihy, výroba filmu či událost, která byla nějakým způsobem spojena s prostředím slumu. Taková příležitost může ovlivnit způsob nahlížení na chudinské čtvrti prostřednictvím poukázání na jiné charakteristiky slumu autorem uměleckého díla. Změnu pohledu na slum mohla

ovlivnit také významná událost jako např. povstání, volební nepokoje atp. či změna zažitých zvyků západního světa spojeného s větší fluktuací obyvatel a touhou po nových zážitcích, např. turistikou ve slumech.

H3: Některé mediální výstupy si budou všimnout i pozitivních vlastností slumů (např. pospolitosť, ekonomický přínos apod.).

Hypotéza se opírá o předpoklad, že slumy mají pro život ve městech i svůj přínos jako např. ekonomický v Dharavi (viz výše). Mimo to se jedná o domov pro místní obyvatele, kteří v něm v mnoha případech pobývají celý život, a tak se přirozeně museli adaptovat na ztížené životní podmínky. Pokud média referují o slumech, nemusí se vždy nutně jednat o negativní konotace, ale naopak si mohou všimnout i pozitivních aspektů, které mohou být spojené s konkrétním projektem či osobní zkušeností.

H4: Předpokládám, že se tématu světových slumů spíše věnovaly časopisy a magazíny než denní tisk.

Hypotéza se opírá o myšlenku, že vzhledem k tomu, že slumy nemají zásadní vliv na celosvětový politický ani ekonomický vývoj stejně jako země, ve kterých se slumy nacházejí, dá se předpokládat, že se problematikou budou spíše zabírat časopisy, které jsou zaměřené na podobná témata a nemusí tolik reflektovat současné dění. Časopisy jsou tištěná periodika, které vychází soustavně, ať už s půlroční, či týdenní pravidelností. Na rozdíl od deníků jsou méně aktuální, na druhé straně se tématům věnují více do hloubky. Svým zaměřením, strukturou i výběrem témat se orientují na čtenáře, který je již zpravodajsky poučen a hledá konkrétní a detailní informace.¹⁰⁸

H5: Předpokládám, že většina autorů mediálních sdělení bude mít vlastní zkušenost s návštěvou slumu nebo budou články vycházet z rozhovorů s osobnostmi, které slum navštívily, nebo zde působí.

Pátá hypotéza se opírá o domněnku, že život ve slumu je tomu evropskému velmi vzdálený, a tedy zprávy ze slumu pro nás nemusí mít takovou prioritu. Relevantní informace o chudinských čtvrtích lze najít především v oficiálních reportech OSN a

¹⁰⁸OSVALDOVÁ, Barbora, Jan HALADA a kol. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 42. ISBN 978-80-7277-266-7.

zprávách pocházejících z organizací, které ve slumech působí. Motivací k vydání mediálního výstupu tak může být vlastní zkušenost autora příspěvku či interview s osobou, jež zná dané prostředí a může tak čtenářům zprostředkovat dojmy ze své praxe.

H6: Předpokládám, že prezentace světových slumů nebyla spojována s migrační krizí, a tedy referování o slumech se významně neproměnilo po migrační krizi.

Poslední hypotéza vychází z předpokladu, že nelze určit přímou souvislost uprchlické krize s životem ve slumu. Příčiny migrační krize byly vysvětleny výše a uprchlíci proudící do Evropy většinou pocházejí z jiných států, než ve kterých se největší světové slumy nacházejí. Navíc nejchudší obyvatelstvo nemá prostředky na tuto cestu, jak také potvrzuje ředitelka České mise Mezinárodní organizace pro migraci.¹⁰⁹

3.2.2 Vymezení médií, mediálních obsahů a časového období

Tato práce se zabývá prezentací slumů v českých médiích v letech 2010–2017, a proto v kvantitativní obsahové analýze budu zkoumat tištěná média a jejich internetové mutace, které informovaly alespoň o jednom ze světových slumů jmenovaných v této práci. Jedná se jak o celostátní deníky a týdeníky, tak o časopisy a magazíny. Z analýzy jsou vyloučeny příspěvky, které se objevují na blozích, jež umožňují čtenářům přispívat svými vlastními texty na některé zpravodajské servery (např. blog.idnes.cz). Vyřazeny jsou z toho důvodu, že nespádají do obsahu vydaného redakčním týmem, a tak nepodléhají redakční kontrole. Do vzorku byly přidány písemné výstupy z veřejnoprávních médií (Český rozhlas a web ČT24), neboť se jedná o důležité mediální zdroje, odkud čtenáři odebírají informace, a navíc mají Češi stále poměrně velkou důvěru v média veřejné služby.¹¹⁰ Jedná se tak o webové servery ct24.ceskatelevize.cz a portal.rozhlas.cz. Do mediálního vzorku byly také zařazeny

¹⁰⁹WEISS, Martin. Kdo utíká do Evropy? Ti nejchudší rozhodně ne. In: *Echo24.cz* [online]. Echo Media, 2015 [cit. 2020-07-22]. Dostupné z: https://echo24.cz/a/izvYU/kdo-utika-do-evropy-ti-nejchudsi-rozhodne-ne?_sm_au_=iVVRr07rBHRMsZ55

¹¹⁰ Např. v roce 2014 byla důvěryhodnost České televize u respondentů 73 %.

HORÁK, Jan. Důvěryhodnost ČT klesá. Může za to propaganda, vysvětluje televize. In: *Lidovky.cz* [online]. MAFRA, 2017 [cit. 2020-07-22]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/ct-klesa-duveryhodnost.A170411_132004_In_domov_jho

výstupy serveru *aktuálně.cz*, který sice nemá tištěnou mutaci, nicméně zpravodajský portál patří k nejlivnějším v českém mediálním prostředí.¹¹¹ Aby byl mediální obraz úplný, rozhodla jsem se zařadit do analýzy i textové výstupy komerčních televizí čili servery *tn.cz* (televize Nova) a *iprima.cz* (televize Prima). Česká televize, Nova a Prima a skupiny jejich kanálů patří mezi tři nejsledovanější programové skupiny na českém trhu.¹¹² V daném období se neobjevily na portálech komerčních rádií články zpracovávající tematiku slumu, neexistuje tedy jiný textový materiál k analýze než výstupy Českého rozhlasu. Přidány byly také mediální příspěvky z regionálních novin Deník a jejich internetové mutace, neboť jejich čtenost je stabilně vysoká a např. v roce 2017 dosahovala podobných výsledků jako MF Dnes.¹¹³ Stejně tak jsou do analýzy zahrnuty mediální výstupy z týdeníku 5plus2, který vychází každý pátek a jeho čtenost se pohybuje okolo 900 000 lidí.¹¹⁴

Aby měl výzkum relevantní výpovědní hodnotu, mediální textové výstupy musí obsahovat kombinaci slova „slum” a jméno jednoho ze světových slumů, kterým se zabývám v této práci, jako např. „Kibera” nebo třeba „Khayelitsha”. Každou mediální jednotku budu analyzovat neboli kódovat dle předem zvolených parametrů a výsledky zanesu do kódovací knihy. Jednotka pro kódování je určena jako jeden redakční článek. Abych se zbavila nerelevantních mediálních výstupů, ze vzorku budou vyloučeny příspěvky, kde krátký text slouží pouze jako informace k fotografii či knize bez popisu vlastností slumu, nebo se vyskytuje „slum” a název jednoho ze zkoumaných pouze v jedné větě a nepřikládá k nim žádné charakteristiky. Analýza bude zkoumat časové období od 1. 1. 2010 po 31. 12. 2017, a to z důvodů, že pokud došlo ke změně referování o světových slumech po vypuknutí uprchlické krize, projeví se to mediálních příspěvcích. Pro získání všech mediálních výstupů k definovanému časovému období

¹¹¹KÝŠA, Leoš. Nejlivnější online média: Nejvíce se čtou Novinky.cz, Idnes.cz a Aktualne.cz.

In: *Idnes.cz* [online]. MAFRA, 2015 [cit. 2020-07-22]. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/zpravy/mediahub/nejvivejsi-online-media-nejvice-se-ctou-novinky-cz-idnes-cz-a-aktualne-cz.A150824_557046_mediahub_imp

¹¹²Nejvíce diváků loni získala Nova. Druhá byla ČT a Primě sledovanost klesla. In: *Ihned.cz* [online].

Economia, 2015 [cit. 2020-07-22]. Dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-63323040-nejvic-divaku-loni-ziskala-nova-druha-byla-ct-a-prime-sledovanost-klesla>

¹¹³Čtenost deníků: Na čele Blesk, Právo je třetí. In: *Mediaguru.cz* [online]. PHD, 2017 [cit. 2020-07-22].

Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2017/05/ctenost-deniku-na-cele-blesk-pravo-je-treti/>

¹¹⁴Týdeník 5plus2. *Mafra.cz* [online]. Mafra [cit. 2020-07-22]. Dostupné z:

<https://www.mafra.cz/portfolio.aspx?y=mafra/portfolio-mfdnes5plus2.htm>

využiji databázi Newton Media, která monitoruje česká média od roku 1996¹¹⁵. Poskytne mi tak úplný vzorek pro mé zkoumání a díky rozšířenému vyhledání zobrazí výstupy v daném časovém období.

3.2.3 Kódování

Výše jsem popsala, jakým způsobem byl vybrán vzorek pro kvantitativní obsahovou analýzu, nyní přichází na řadu samotné kódování, jímž bude výzkum probíhat. Konstrukce vzorku vznikla ve dvou procesech, v rozhodnutí o zdrojích obsahů a v určení výběru dat. Nejprve si rozdělím mediální výstupy na kódovací jednotky, které budu analyzovat. Jedná se o články, ve kterých lze najít slovo "slum" a jméno jednoho ze slumů, kterým se v této práci zabývám. Následně dojde k vytvoření obsahových kategorií jednotlivých proměnných, jejichž hodnot mohou analyzované jednotky nabývat. „*Kategorizace musí být vždy vystavěna tak, aby se kategorie u každé proměnné vždy vzájemně vylučovaly, a zároveň pokrývaly všechny možnosti. Každá zkoumaná jednotka musí být zařaditelná vždy do právě jedné kategorie dané proměnné.*”¹¹⁶ V průběhu kódování dojde k přiřazení jednotlivých proměnných ke každé kódovací jednotce a všechny postupy se přenesou do kódovací knihy. Všem proměnným a kategoriím je přiřazeno určité číslo, v rámci zpracování se tak zapisuje určitý číselný kód. Proces probíhá postupně a u jednotlivých proměnných se zapisují výsledky.

Lze rozeznat dva typy proměnných, a to identifikační a analytické. Zatímco identifikační pomáhají hledat již v analyzovaných výstupech a jejich prostřednictvím je možné zkontrolovat výsledky šetření, analytické poskytují relevantní zjištění. Identifikačními prvky v této analýze jsou: datum, typ média, název média, název článku.

Analytické obsahové proměnné je nutné převést na jednotlivé znaky, díky čemuž jsme schopni určit, jak každou proměnnou v daném mediálním výstupu poznáme. Díky tomu dojde k zjištění zkoumaného tématu, a lze tak určit odpovědi na

¹¹⁵O společnosti Newton Media. *Newtonmedia.cz* [online]. Newton Media [cit. 2020-07-22]. Dostupné z: <https://www.mafra.cz/portfolio.aspx?y=mafra/portfolio-mfdnes5plus2.htm>

¹¹⁶TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010, s. 106. ISBN 978-80-7367-683-4.

výzkumné otázky. „Analytické, obsahové proměnné slouží k zodpovězení zadaného tématu a jsou v tématu zčásti formulovány jen abstraktně.”¹¹⁷

¹¹⁷SCHULZ, Wilfried, Helmut SCHERER, Lutz HAGEN a Jakub KONČELÍK. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 2., přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2004, s. 43. ISBN 80-246-0827-8.

3.2.4 Kódovací kniha

Typ média:

1. Tištěné
2. Internetové

Název média:

1. 100 + 1 zahraniční zajímavost
2. 5plus2
3. Aktuálně.cz
4. Ct24.ceskatelevize.cz
5. Deník
6. Deník.cz
7. E15.cz
8. Ekonom
9. Euro
10. Filmový přehled
11. Glanc
12. Golf Digest
13. Haló noviny
14. Hospodářské noviny
15. Ihned.cz
16. Iprima.cz
17. Květy
18. Lidé a země
19. Lidové noviny
20. Lidovky.cz
21. MF DNES
22. Magazín Víkend DNES
23. Idnes.cz
24. Mladá fronta Plus
25. Moderní řízení
26. Novinky.cz

27. Portal.Rozhlas.cz
28. Právo
29. Reflex.cz
30. Reportér
31. Respekt
32. Respekt.cz
33. Sedmička
34. Sedmička.cz
35. Story
36. Šíp
37. Téma
38. Tn.cz
39. Týden.cz
40. Xantypa

Rok: Značeno podle metrické škály

Měsíc: Značeno podle metrické škály

Den: Značeno podle metrické škály

Žánr:

1. Zpráva
2. Komentář
3. Reportáž
4. Rozhovor
5. Recenze
6. Sloupek
7. Jiný

Článek uvádí negativní charakteristiky slumu (chudoba, špatná hygiena, nedostatek lékařské péče apod.).

1. Ano
2. Ne

Výstupy obsahují kombinaci záporných aspektů:

1. Chudoba
2. Špatné hygienické podmínky
3. Nedostatek lékařské péče
4. Kriminalita
5. Vysoká úmrtnost
6. Negramotnost

Mediální výstup informuje o slumu u příležitosti vydání knihy či jiného uměleckého díla (např. výstava, film, divadelní představení atp.) nebo významné události (např. povstání, volební nepokoje).

1. Ano
2. Ne

V příspěvcích se objevuje proměna fungování slumu ve vztahu k západnímu světu jako slumová turistika apod.

1. Ano
2. Ne

Popisuje autor/ka článku vlastní zkušenost (byl/a sám/sama ve slumu) nebo zpovídá v rozhovoru osobnost, která takovou zkušenost má:

1. Ano
2. Ne

Mediální výstupy si všímají i pozitivních aspektů (např. pospolitost, důležitý ekonomický aspekt pro fungování města apod.)

1. Ano
2. Ne

V článcích po roce 2015 je zmíněna uprchlická krize:

1. Ano
2. Ne

První proměnná *médium* určuje, o jaký druh média se jednalo, a kde se s ním čtenáři mohli setkat. Další proměnná *název média* definuje, ve kterém z vybraných médií se nachází analyzovaný příspěvek. Média jsou řazena dle abecedního pořádku s přihlédnutím k tomu, která média k sobě patří (např. idnes.cz je řazen pod tituly MF Dnes, neboť se jedná o internetovou mutaci novin i magazínů a patří do stejného vydavatelského domu). Jednotlivá média jsou seskupena dle nominální škály, která slouží jen k pojmenování a nemá žádný větší význam. Proměnné rok, měsíc a den mají přirozeně vztah k datu, kdy byl příspěvek vydán, a proto jsou tyto proměnné zaznamenávány dle metrické škály nabývající reálných hodnot. Pro analýzu je podstatné, jakým způsobem je zobrazen slum, čili není až tak důležité celkové vyznění článku jako takového.

Pomocí další *proměnných* budu zkoumat, zda se negativní aspekty váží k pojmu slum, a které novináři nejčastěji přiřazují k tématu světových chudinských čtvrtí. Další proměnná definuje, jestli média informovala o slumu v důsledku významné příležitosti či události. Pomocí jiné proměnné pak dále zjišťuji, zda příspěvky obsahují přeměnu fungování slumu vůči západnímu světu, ukázkovým příkladem je slumová turistika. V rámci další proměnné si všímám, zda některé mediální výstupy připomínaly i pozitivní aspekty, které může život ve slumu jejich obyvatelům, ale i okolí, přinášet.

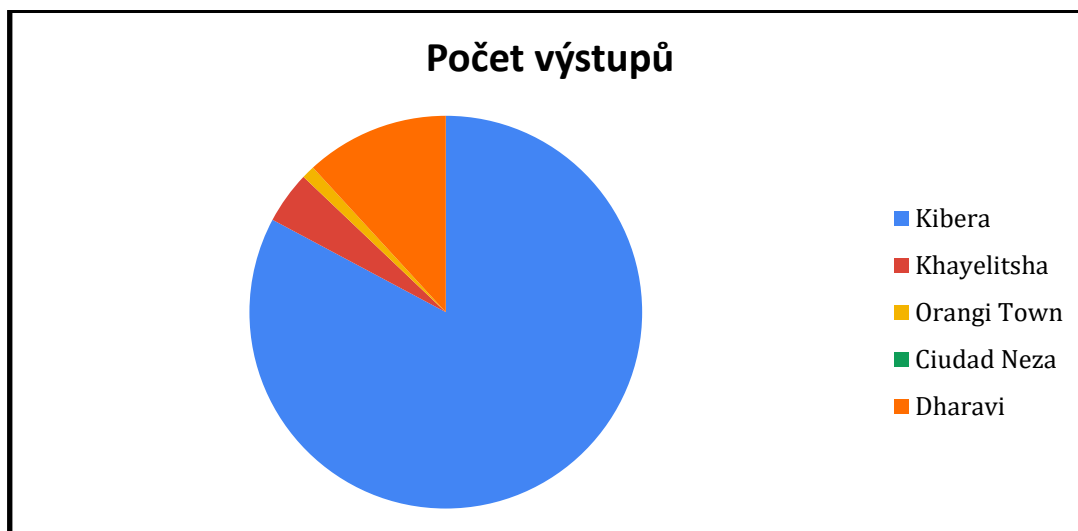
Prostřednictvím následující proměnné kvantitativní obsahové analýzy dokazují, jestli autor příspěvku měl možnost navštívit slum či dělal rozhovor s někým, kdo takovou zkušenost má, a zda tedy vychází při hodnocení slumu z vlastní/zpovídaného zkušenosti. Zajímám o to, zda se mediální obraz slumu po migrační vlně v Evropě v roce 2015 nějakým způsobem proměnil. Nejprve je však nutné zjistit, zda média dávají do souvislosti uprchlickou krizi s problematikou světových slumů. K tomu mi poslouží poslední proměnná. Teprve poté, bude možné určit, zda a jakým způsobem média dávala do souvislosti tato dvě témata.

4 Analytická část – kvantitativní obsahová analýza

4.1 Analýza

V analytické části práce se zaměřím na interpretaci dat kvantitativní obsahové analýzy. Ve zvoleném období se v databázi Newton Media objevilo 196 mediálních výstupů obsahující kombinaci výrazu “slum” a název jednoho z pěti zkoumaných slumů („Kibera”, „Khayelitsha”, „Dharavi” atd.). Po vyřazení duplicitních příspěvků a výstupů, v nichž se objevil název slumu bez další charakteristiky nebo výstup sloužil pouze jako popis fotografie, zůstalo 90 relevantních příspěvků. Z grafu níže je patrné, že nejvíce mediálních příspěvků vyšlo v českých médiích o africkém slumu Kibera, a to i po vyřazení nerelevantních výstupů. Jeden článek zmiňoval dva zkoumané slumy a jeden dokonce referoval o třech z nich, tyto výstupy jsou tedy započítané u každého slumu zvlášť. Kibera dominovala v mediálních výstupech s převahou více než 80 % (77 příspěvků), následoval slum Dharavi (11 relevantních výstupů), Khayelitsha (4 příspěvky) a Orangi Town (1 článek). Ve zkoumaném období ke slumu Ciudad Neza nevyšel žádný mediální výstup.

Graf č. 1: Počet relevantních mediálních výstupů

Zdroj: vlastní zpracování

4.1.1 Vývoj počtu příspěvků v průběhu let 2010–2017

Média ve zkoumaném vzorku referovala o slumu nejvíce v letech 2016, kdy vyšlo 25 článků, a hned poté v roce 2017, s celkovým počtem 18 příspěvků. Naopak nejméně výstupů bylo zaznamenáno v roce 2015, jednalo se pouze o 2 články. V letech 2012–2013 se psalo o slumech relativně vyrovnaně, konkrétně v roce 2012 se jednalo o 9 příspěvků a v roce 2013 o 11 výstupů. Roku 2010 bylo publikováno 13 článků, následující rok 5 výstupů a v roce 2014 celkem 7 článků.

Graf č. 2: Vývoj počtu příspěvků v průběhu let 2010–2017

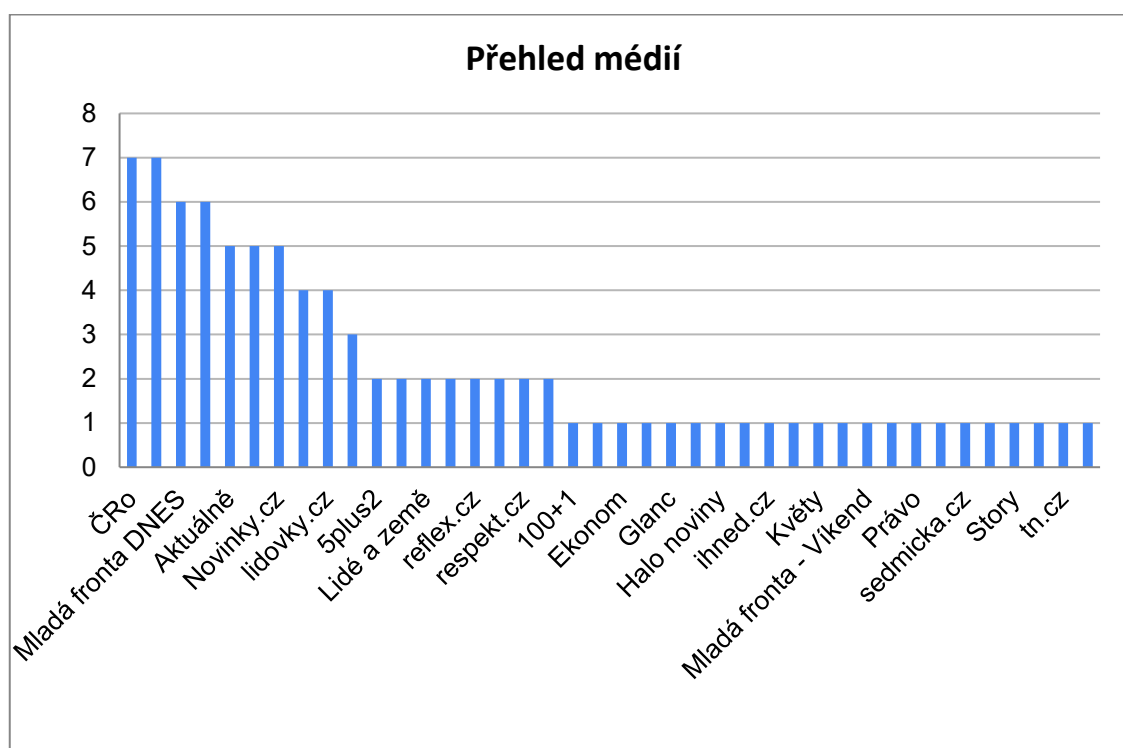
Zdroj: vlastní zpracování

4.1.2 Přehled zastoupení tématu v médiích

Nejvíce o zkoumaných světových slumech referoval Český rozhlas na svých webových stránkách a tištěné noviny Deník, konkrétně se jednalo o 7 příspěvků. Následovaly tištěné noviny MF Dnes a webový portál časopisu Týden (tyden.cz) po 6 příspěvcích, dále pak aktuálně.cz, novinky.cz a webový portál novin Deník (denik.cz) s 5 výstupy. Čtyři výstupy vydaly servery ct24.ceskatelevize.cz a lidovky.cz, tři příspěvky během zkoumaného období publikoval web idnes.cz. Dva příspěvky se objevily v časopisech Euro, Lidé a země, Respekt, Téma a na webových portálech respekt.cz,

reflex.cz a tištěných novinách 5plus2 a Lidových novinách. Jeden příspěvek byl vydán v časopisech 100+1 zahraniční zajímavost, Golf Digest, Moderní řízení, Filmový přehled, Sedmička, Story, Glanc, Xantypa, Květy, Reportér, Ekonom, Mladá fronta Plus a v příloze MF DNES s názvem Magazín Víkend DNES, v novinách Šíp, Právo, v Haló novinách a Hospodářských novinách a na webových stránkách sedmicka.cz, iprima.cz, ihned.cz, e15.cz a tn.cz.

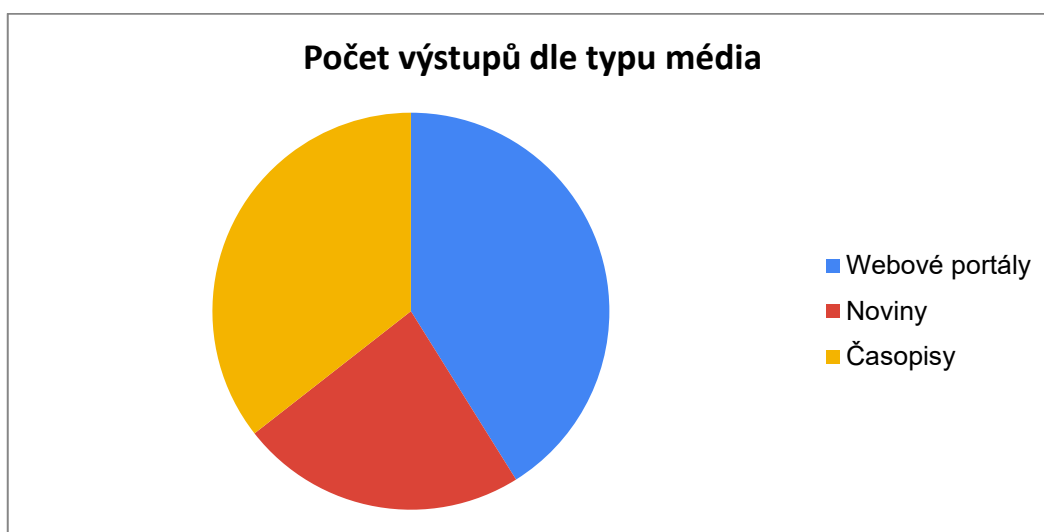
Graf č. 3: Přehled zastoupení tématu v médiích

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce o slumech byla veřejnost informovaná prostřednictvím výstupů na zpravodajských serverech jako aktuálně.cz, ct24.ceskatelevize.cz., na webu Českého rozhlasu, portálech novinky.cz, idnes.cz, ihned.cz, denik.cz ad., konkrétně se jednalo o 37 příspěvků. Celkem 32krát o slumech informovaly časopisy, zde byly započítané i výstupy z jejich webových portálů, neboť ve velké míře byly články vydány i v jejich tištěné podobě. Nejméně příspěvků bylo publikováno v novinách, přesně se jednalo o 21 článků. O slumech více referovala internetová média, konkrétně se na webových portálech objevilo 49 článků, tištěná média publikovala 41 výstupů.

Graf č. 4: Počet výstupů dle typu média

Zdroj: vlastní zpracování

4.1.3 Zastoupení negativních a pozitivních charakteristik slumů

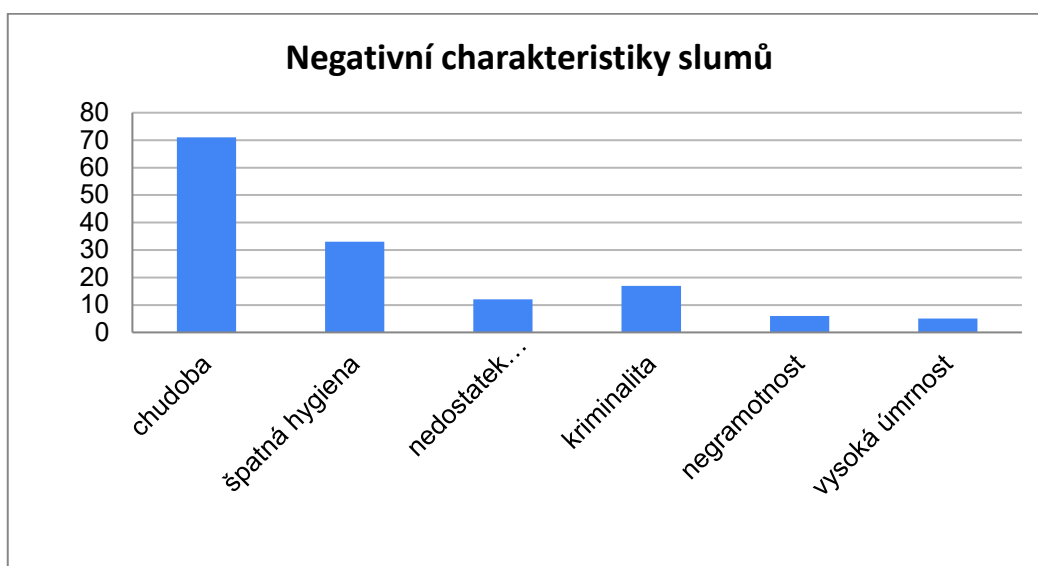
Ve většině případů, konkrétně v 75 příspěvcích, se objevily zmínky o negativních vlastnostech slumu. Nejvíce média připomínala charakteristiky spojené s chudobou, konkrétně v 71 článcích, dále informovala o špatné hygieně (33 příspěvků), kriminalitě (17 výstupů), nedostatku lékařské péče (12 článků), negramotnosti (6 výstupů) a vysoké úmrtnosti (5 příspěvků). Celkem 39 článků obsahovalo více než dvě negativní charakteristiky slumů.

Graf č. 5: Negativní charakteristiky slumů v příspěvcích

Zdroj: vlastní zpracování

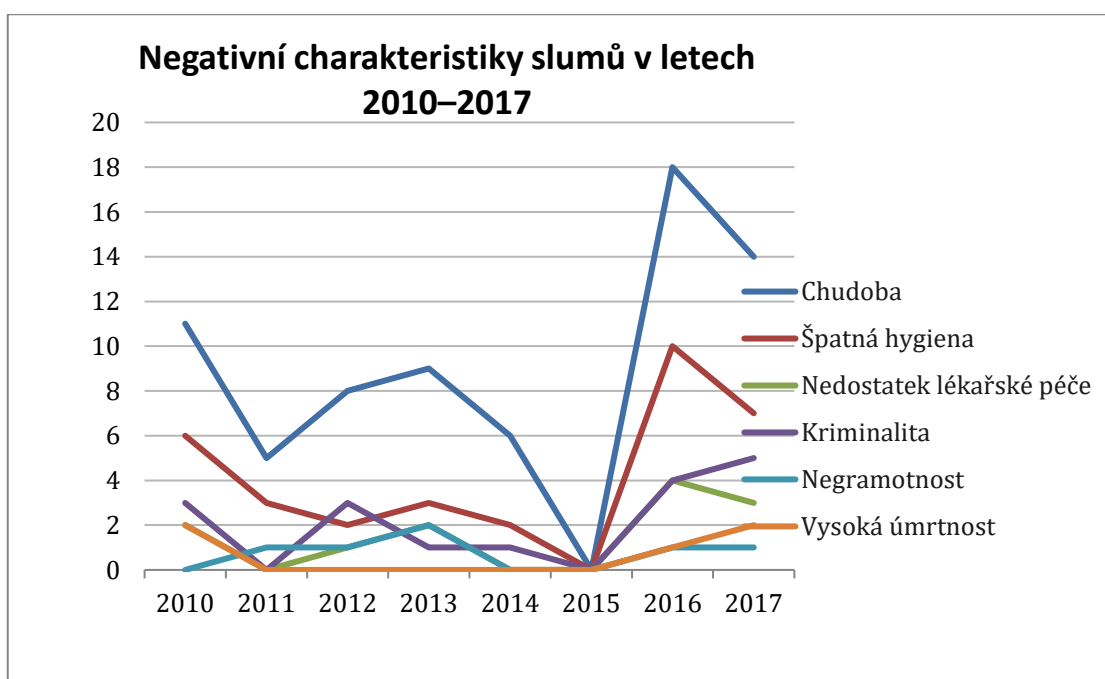
Graf č. 6: Zastoupení negativních charakteristik slumů v příspěvcích

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce články zdůrazňovaly negativní charakteristiky slumu v roce 2016, jak je patrné z grafu níže. Naopak nejméně v roce 2015, kdy byly vydány pouze 2 příspěvky, a ani jeden z nich nezmínil žádný z vyjmenovaných negativních rysů. Všechny záporné vlastnosti až na *kriminalitu* měly, co se týká počtu výskytu, vrchol v roce 2016. O kriminalitě bylo nejvíce referováno v roce 2017.

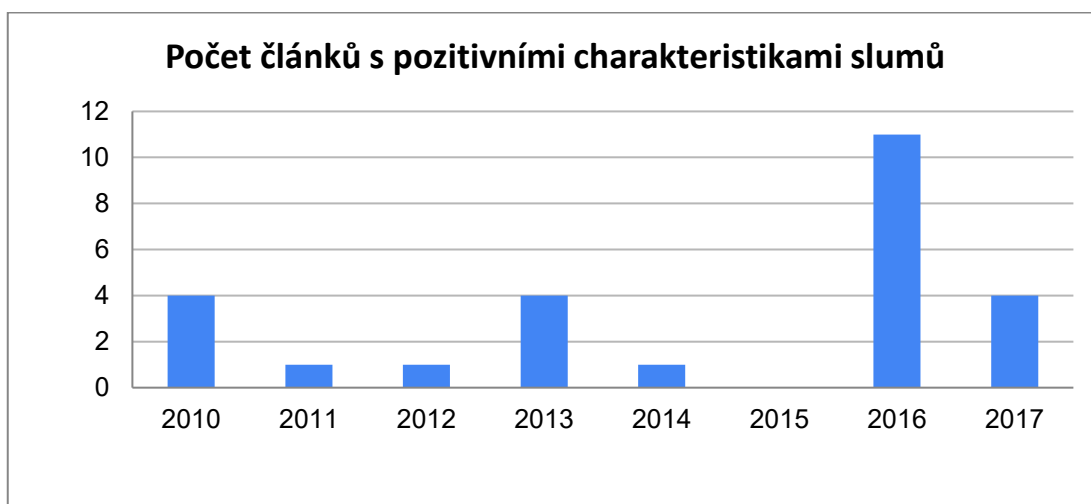
Graf č. 7: Negativní charakteristiky slumů v průběhu let 2010–2017

Zdroj: vlastní zpracování

Necelá třetina příspěvků (26 článků) však připomínala i pozitivní aspekty jako např. komunitní soudržnost, ekonomický přínos slumu nebo úspěšné projekty, které vznikly ve slumech. Nejvíce článků s pozitivními charakteristikami bylo vydáno v roce 2016, konkrétně 11 výstupů, nejméně v roce 2015, kdy nevyšel žádný příspěvek s kladnými vlastnostmi. Roky 2010, 2013 a 2017 měly shodný počet příspěvků, a to 4 výstupy. Po jednom příspěvku s pozitivními vlastnostmi měly roky 2011, 2012 a 2014.

Graf č. 8: Počet článků s pozitivními charakteristikami slumů v letech 2010–2017

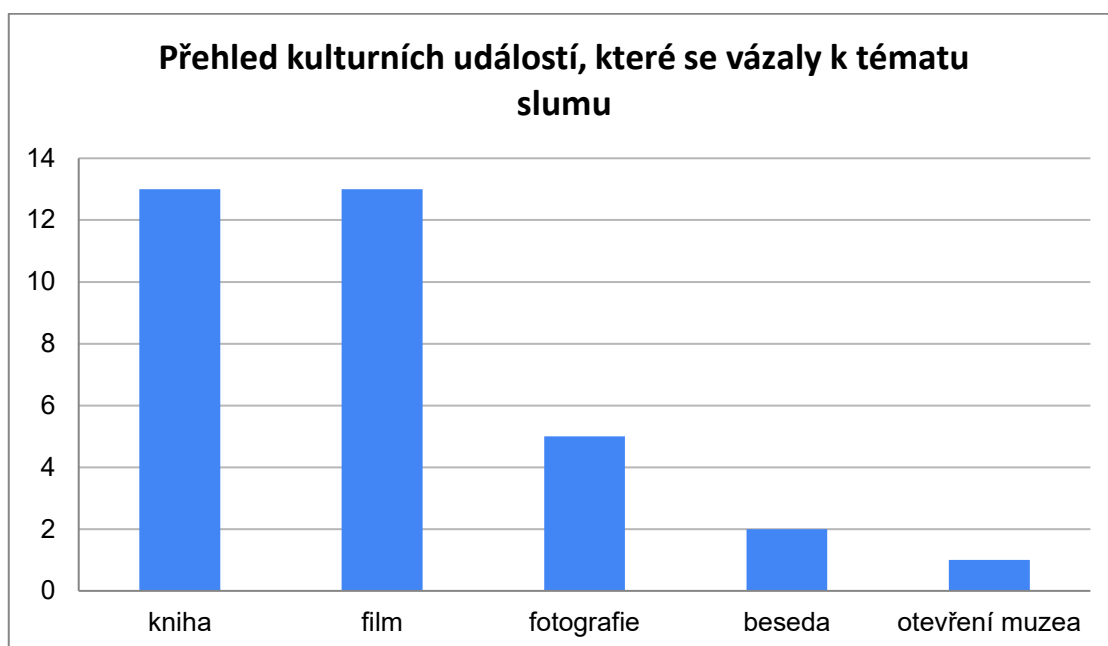
Zdroj: vlastní zpracování

4.1.4 Příčiny informování médií o slumech

Příčinou informování o slumu byly v 53 příspěvcích různé události jako volby, neúmyslné zabití alkoholem, zahájení rozvojových projektů ad. Ve většině případů, konkrétně v 32 příspěvcích, média informovala o událostech spojených s kulturní záležitostí jako natáčení filmu či jeho uvedení do kin (13 mediálních výstupů), vydání či křest knihy (13 příspěvků), vernisáž fotografií či ocenění v oblasti fotografie (5 příspěvky¹¹⁸), pořádání besedy (2 výstupy) a otevření muzea (1 článek).

¹¹⁸Článek s názvem „Posledních deset let změnilo Evropu. Problémy se nás nedotýkaly, teď se přibližují, říká Jan Šibík“ (vydáno na Aktuálně.cz, 2. 2. 2017) referuje o výstavě i vydané knize fotografa Jana Šibíka, článek je tedy započítán v obou kategoriích (knihy a fotografie). Stejně tak příspěvek „Fotograf Kolářek: Kdyby někdo přišel, jestli fotit v Sýrii, neodmítl bych“ (vydáno na Deník.cz, 1. 10. 2017) zmiňuje jak události spjaté s natáčením, tak s fotografiemi. Příspěvek je tedy započítán v obou kategoriích (fotografie a film).

Graf 9: Přehled kulturních událostí, díky kterým média referovala o slumech

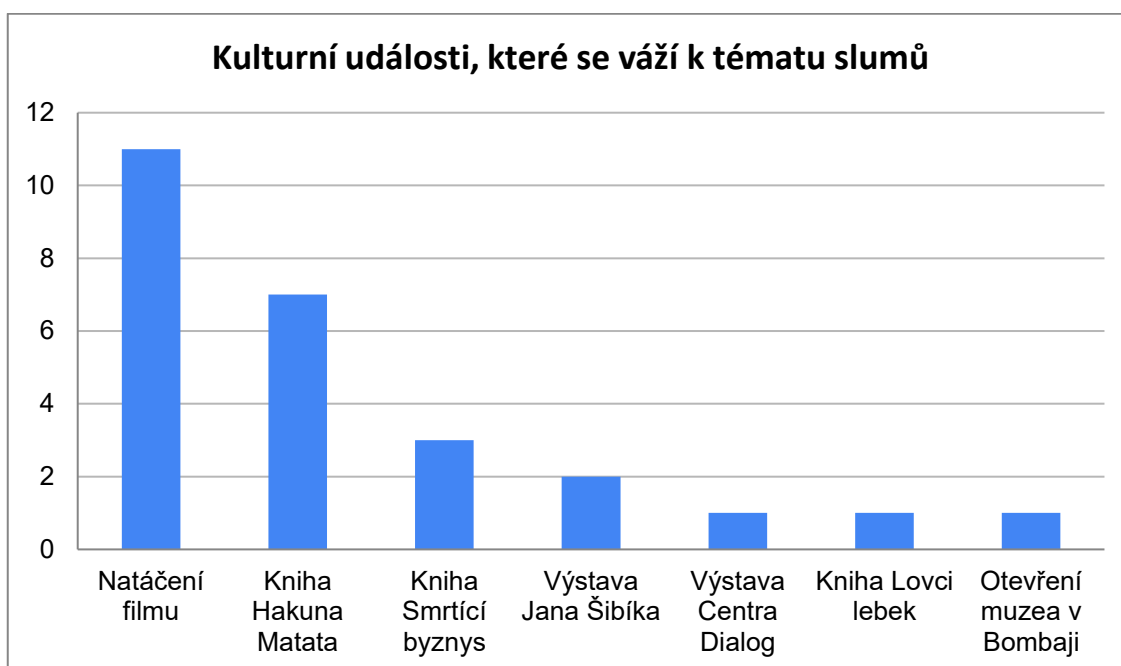

Zdroj: vlastní zpracování

Vzhledem k tomu, že z 32 příspěvků, které se věnovaly kulturní záležitosti, jež souvisela s prostředím slumu, bylo 26 výstupů vydáno v letech 2016 a 2017, podívala jsem se na tyto roky blíže. S kulturní událostí bylo spojeno až 15 příspěvků v roce 2016 (z celkového počtu 25 příspěvků v daném roce). Tématem článků bylo především natáčení českého štábu v Kibeře¹¹⁹ (celkem 7 článků) a události spojené s vydáním knihy Reného Nekudy s názvem *Hakuna Matata* inspirované osobními příběhy lidí z Kibery (5 výstupů). Ostatní články referovaly o knize Hany Hindrákové *Lovci lebek* (1 příspěvek), otevření muzea v Bombaji (1 výstup) a výstavě fotografií *Centra Dialog* (1 článek). V roce 2017 bylo publikováno 11 článků informujících o událostech spojených s kulturní záležitostí (z celkového počtu 18 příspěvků). I zde se nejčastěji vyskytovalo téma připravovaného filmu z kiberského slumu (4 výstupy), dále vydání knihy Hany Hindrákové s názvem *Smrtící byznys* (3 články), kniha Reného Nekudy *Hakuna Matata* a výstava fotografa Jana Šibíka (po 2 příspěvcích). Nejčastěji se tedy referovalo o slumu v souvislosti s připravovaným filmem o Kibeře (11 výstupů) a hned poté o knize Reného Nekudy (7 příspěvků).

¹¹⁹ Film vznikl pod názvem *Příběhy z Kibery*, premiéra se uskutečnila na podzim 2018 a snímek byl přejmenován na *Kibera: Příběh slumu*.

Graf č. 10: Přehled kulturních událostí, které se váží k tématu slumů

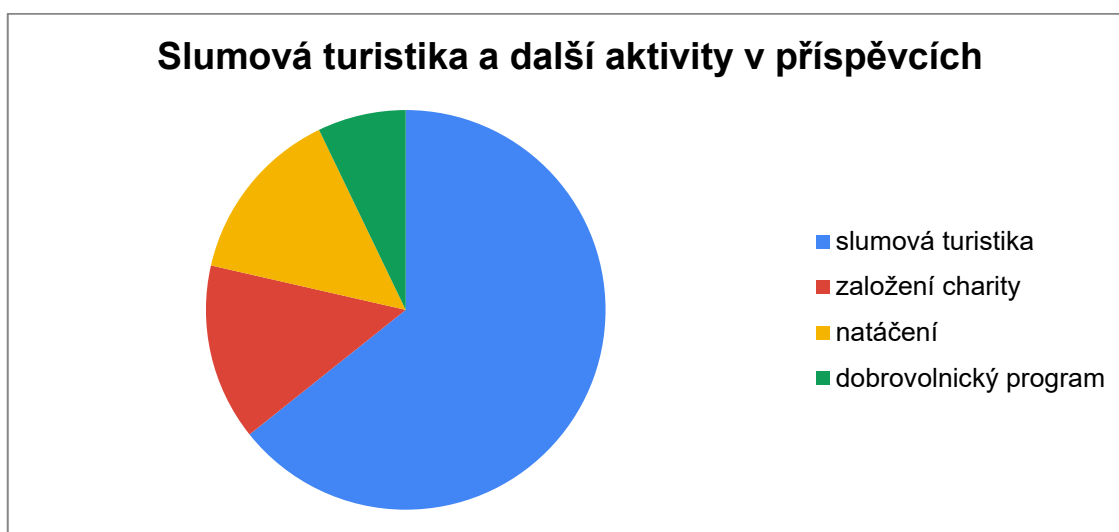
Zdroj: vlastní zpracování

4.1.5 Zastoupení slumové turistiky

Třináct článků si všímalo také trendu slumové turistiky, užití lokace slumu pro natáčení nebo založení charity známými osobnostmi na pomoc zlepšení místního prostředí. Nejčastěji byla zmiňována slumová turistika, konkrétně v 9 příspěvcích. V článku Českého rozhlasu se objevuje kombinace „využití“ slumu pro natáčení a zároveň jako atraktivní místo pro turisty hledající nové zážitky.¹²⁰ Články byly rovnoměrně relativně rozprostřeny do let 2010 až 2017 (1–4 články za rok) s výjimkou roku 2015, kde nebyl vydán žádný článek s tímto tématem.

¹²⁰ZABLOUDILOVÁ, Táša. V bombajských slumech zakládají muzeum. Nebude pro turisty. *Portal.rozhlas.cz* [online]. Český rozhlas [cit. 2020-07-22]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/v-bombajskych-slumech-zakladaji-muzeum-nebude-pro-turisty-5221425>

Graf č. 11: Zastoupení slumové turistiky a dalších aktivit v příspěvcích

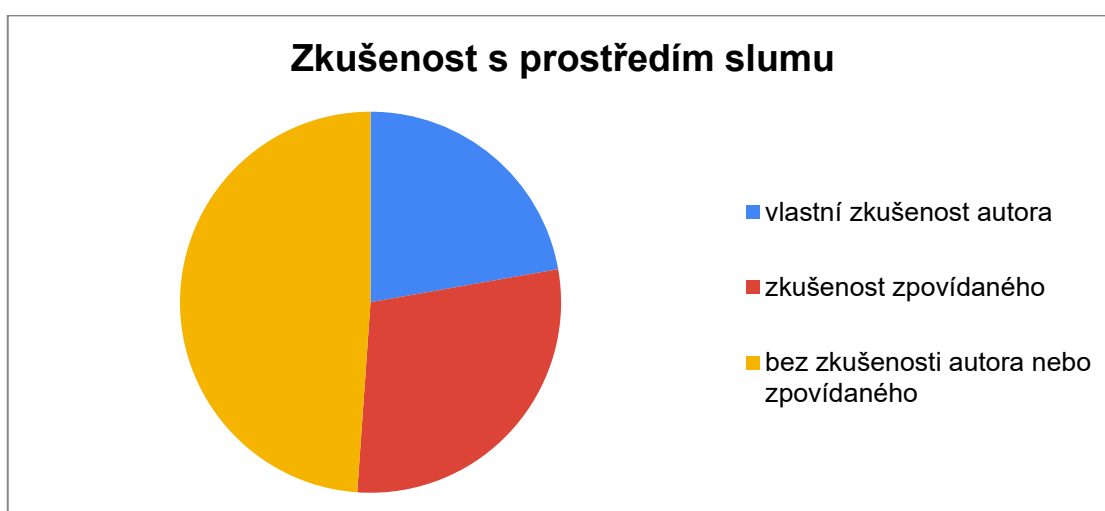

Zdroj: vlastní zpracování

4.1.6 Vlastní zkušenost se slumy, zastoupení žurnalistických žánrů

Autoři článků ve 20 příspěvcích referovali o vlastní zkušenosti ze slumu. 26 výstupů bylo publikováno jako rozhovor, případně komentovaný rozhovor s osobou, která slum v minulosti navštívila nebo v něm působí. Ve 44 případech se jednalo o příspěvky od autorů, kteří s prostředím slumu neměli žádnou zkušenost. Nejčastějším žánrem byla zpráva, a to v 41 výstupech, následoval rozhovor (27 příspěvků), reportáž (17 článků), 1 komentář a 4 příspěvky byly zařazeny do sekce *Další*.

Graf č. 12: Zkušenost s prostředím slumu

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka č. 1: Přehled zpravodajských žánrů informujících o slumech

Zpravodajské žánry	Počet výstupů
Reportáž	17
Rozhovor	27
Zpráva	41
Komentář	1
Další	4

Zdroj: vlastní zpracování

4.1.7 Zmínka o uprchlické krizi

Poslední zkoumanou proměnnou je souvislost slumu s uprchlickou krizí. Zde si všímám příspěvků od roku 2015. Pouze jeden článek připomínal problematiku slumu a zároveň uprchlickou krizi. Jednalo se o rozhovor se spisovatelkou Hanou Hindrákovou v časopisu *Téma*. Hindráková zde uvádí „*Vždyť by to alespoň částečně mohlo vyřešit uprchlickou krizi... Možná. Přesto si nemyslím, že by si vyspělé země skutečně přály, aby na tom byli lidé v Africe líp, nebo snad stejně dobře.*”¹²¹ I přesto, že v letech 2016 a 2017 bylo publikováno nejvíce článků o slumech, pouze v jednom z nich se objevila zmínka o uprchlické krizi.

Graf č. 13: Souvislost tématu slumů s uprchlickou krizí po roce 2015

Zdroj: vlastní zpracování

¹²¹KRÁLOVÁ, Silvie. Byznys s chudobou. *Téma*. Mafra, 2017, 2017(48).

4.2 Definice závěrů

Kvantitativní obsahová analýza vycházela z 90 článků, které pojednávaly o čtyřech zkoumaných slumech – Kibeře, Khayelitshe, Orangi Townu a Dharavi. O Ciudad Neza nebyl v letech 2010–2017 v daných médiích publikován žádný výstup. Naopak nejvíce média referovala o africkém slumu Kibera, který se nachází v Nairobi, hlavním městě Keni. Do analýzy byly zařazeny příspěvky ze čtyřiceti médií zahrnující noviny, časopisy a jejich internetové mutace. Do vzorku byly také přidány články ze serveru aktuálně.cz, z webu Českého rozhlasu, zpravodajského serveru veřejnoprávní televize ct24.ceskatelevize.cz a z webů soukromých televizí Novy (tn.cz) a Primy (iprima.cz). Nejvíce článků o slumech bylo publikováno na serveru Českého rozhlasu a v tištěných novinách Deník. Nyní se podíváme, zda byly ověřeny hypotézy, které byly před analýzou stanoveny.

H1: Předpokládám, že média budou nejčastěji připomínat záporné charakteristiky slumů jako chudoba, špatná hygiena, nedostatek prostoru a lékařské péče a kriminalitu. Ve velké většině případů se bude jednat o kombinaci těchto faktorů.

Z 90 mediálních výstupů obsahovalo 75 příspěvků alespoň jednu zápornou charakteristiku. Nejčastěji média zmiňovala chudobu, tato vlastnost se objevila v 71 výstupech. Kombinace negativních rysů se objevila v 39 příspěvcích. Po chudobě média nejvíce připomínala špatné hygienické podmínky (33 článků) a kriminalitu (17 příspěvků). První hypotéza se tak potvrdila pouze částečně, média sice ve většině příspěvků zmiňovala negativní vlastnosti slumu, nicméně pouze v menší polovině referovala o více než jedné záporné charakteristice.

H2: Předpokládám, že v průběhu let mohlo dojít k proměně informování o slumech a k vyzdvižení jiných charakteristik. Příčinou této změny mohla být událost jako vydání uměleckého díla (např. knihy, filmu) o slumu či významná událost.

Média v letech 2010–2014 referovala o slumech mezi 5 až 13 články za rok. Nejméně článků za sledované období bylo vydáno v roce 2015, pouze 2 výstupy. Naopak roky 2016 a 2017 byly nejsilnějšími (25 a 18 článků). Až 32 výstupů referovalo o slumech v souvislosti s kulturní událostí, nejvíce z nich v letech 2016 a 2017

(dohromady 26 příspěvků), kdy si média nejvíce všimla natáčení českého štábu v Kibeře, vydání knih Reného Nekudy a Hany Hindrákové. Zvýšenou pozornost médií o problematiku slumu v těchto letech lze přisuzovat výše zmíněným kulturním aktivitám. To souvisí se zpravodajskými hodnotami, které ovlivňují, zda, jakým způsobem a kolik prostoru bude tématu věnováno. Slumy jsou pro českého čtenáře poměrně vzdáleným až „*nehmatatelným*“ tématem. Zprávy byly zařazeny do zpravodajství díky spojení s českým projektem nebo osobností, které přinášely českému publiku bližší kontext a provázanost i zdánlivě tak nesourodých kultur.

V roce 2016 média nejvíce referovala o negativních vlastnostech slumu. Na druhé straně v tomtéž roce byly zmiňovány nejčastěji i pozitivní charakteristiky slumu. O slumové turistice či o jiném „*využití*“ slumů západním světem např. pro účely natáčení, turismu apod., se psalo nejvíce v roce 2016 (4 výstupy), nicméně mimo rok 2015 média o tomto tématu publikovala kontinuálně. Z významných událostí byly nejčastěji zmíněny prezidentské volby v roce 2017 (3 příspěvky), v roce 2010 zabití domácí vyrobeným alkoholem v Kibeře (2 výstupy). Ostatní témata byla zastoupena jen jedním výstupem.

H3: Některé mediální výstupy si budou všimnout i pozitivních vlastností slumů (např. pospolitost, ekonomický přínos apod.).

Tato hypotéza se potvrdila. Mimo negativní vlastnosti slumů si 26 článků všimlo také kladných aspektů slumů, největší četnost v příspěvcích byla v roce 2016, kdy vyšlo až 15 výstupů, které zdůrazňovaly i jiné než negativní vlastnosti. Média připomínala slumovou pospolitost, ekonomický přínos, hrdost, odvahu místních obyvatel, dostupnost cen za bydlení apod.

H4: Předpokládám, že se tématu světových slumů spíše věnovaly časopisy a magazíny než denní tisk.

Osm českých novin otisklo ve zkoumaném období dohromady 21 článků o slumech. Ve 20 časopisech a jejich internetových mutacích se objevilo 32 příspěvků. Co se počtu týká, tak z tohoto pohledu lze říct, že tématu slumů se věnovaly spíše časopisy a magazíny než denní tisk a hypotéza je platná. Na druhé straně nejvíce příspěvků v letech 2010–2017 publikoval server Českého rozhlasu a tištěné noviny Deník, u

každého se jednalo o 7 výstupů. Mezi časopisy vyšlo nejvíce příspěvků o slumech na internetovém serveru časopisu Týden (tyden.cz), konkrétně 6 článků. Pokud bychom se podívali na průměr počtu článků, který vyšel v jednom médiu, u časopisu by se jednalo o 1,6 příspěvku a u novin o 2,6 výstupy. Z tohoto pohledu by se analýza nepotvrdila. Z celkového pohledu vyšlo nejvíce článků o slumech na webových portálech, jednalo se o 37 příspěvků. Online svět nabízí takřka neomezený prostor, a tak je možné se věnovat více tématům, které se do tištěných médií třeba nemusí vejít.

H5: Předpokládám, že většina autorů mediálních sdělení bude mít vlastní zkušenost s návštěvou slumu nebo budou články vycházet z rozhovorů s osobnostmi, které slum navštívily nebo zde působí.

Ve 20 případech psal autor příspěvku o vlastní zkušenosti ze slumu. 26 článků vycházelo z rozhovoru s někým, kdo slum navštívil nebo v něm působil. Menší polovina článků, konkrétně čtyřicet čtyři, byla napsaná bez zkušenosti s prostředním slumu. Tato hypotéza se potvrdila.

H6: Předpokládám, že prezentace světových slumů nebyla spojována s migrační krizí, a tedy referování o slumech se významně neproměnilo po migrační krizi.

Téma slumu v souvislosti s uprchlickou krizí se objevilo pouze v jednom příspěvku ze 45 článků publikovaných od roku 2015. Jednalo se o rozhovor s Hanou Hindrákovou pro časopis Téma v roce 2017. Změnu související s migrační krizí v Evropě tedy nelze určit a hypotéza je proto platná.

VO1: Jakým způsobem jsou světové slumy prezentovány v českých médiích?

Světové slumy Kibera, Dharavi, Khayelitsha a Orangi Town jsou v českých médiích charakterizovány negativními vlastnostmi, média nejčastěji jejich obyvatelům přisuzují chudobu a život v nedostatečných hygienických podmínkách. Všímají si i dalších negativních aspektů jako kriminality nebo nedostatku lékařské péče. Na druhé straně média ve většině případů nevyjmenovávají všechny negativní charakteristiky, ale vystačí si s jedním rysem. Necelá třetina příspěvků zmínila i pozitivní aspekty, které život ve slumu může jejich obyvatelům přinášet. Slumy si zasloužily mediální pozornost

i díky uměleckým dílům a podobným aktivitám, které souvisely s jeho prostředím, konkrétně se jednalo o natáčení filmu, vydání knihy či vernisáž fotografií. Ve většině případů byli aktéry čeští umělci.

O slumech se referuje nejčastěji prostřednictvím zpráv, dále reportáží a rozhovorů. Většinou mají autoři článků zkušenost s prostředím slumu nebo zpovídají osobu, která slum navštívila. Nicméně necelých 49 % zkoumaných příspěvků bylo zpracováno autory, již pracují s převzatými informacemi. Nelze tedy jednoznačně říct, že by zkušenost s prostředím slumu byla nezbytná pro vydání příspěvku. Nejvíce se česká média zajímají o slum Kibera, který je často označován jako největší v Africe, i přesto, že tato charakteristika není přesná. Nicméně tento aspekt může zvyšovat mediální atraktivitu slumu. Nejmenší mediální zájem byl zaznamenán u mexického slumu Ciudad Neza, ve zkoumaném období nebyl publikován žádný výstup. Toto zjištění nemusí nutně znamenat, že by média téma nepokrývala, nicméně při referenci o mexických slumech neuvádí název tohoto místa.

VO2: Využíval se obraz slumu v českých médiích?

Média nejvíce připomínala téma světových slumů v roce 2016 a 2017. V těchto letech bylo vydáno až 43 příspěvků z 90 zkoumaných článků, což představuje necelou polovinu. Zvýšený mediální zájem byl způsoben několika kulturními aktivitami. Ve 26 případech připomínaly mediální výstupy právě umělecké činnosti jako natáčení filmu nebo vydání knihy, kdy aktéry, kteří přibližovali prostředí slumu, nejčastěji africkou Kiberu, byly ve většině případů české osobnosti. Mluvilo se o slumech především v souvislosti s natáčením filmu režiséra Martina Páva, knihou Reného Nekudy, knihami Hany Hindrákové a výstavě Jana Šibíka. Mimo to média v roce 2017 zmiňovala ve třech případech také probíhající prezidentské volby v Keni.

Média se ve zkoumaném období o slumy zajímala poměrně kontinuálně s výjimkou roku 2015, kdy byly vydány pouze dva příspěvky. Tento propad mohl být způsoben významnými událostmi, které v daném roce proběhly, např. uprchlickou krizí, kdy do Evropy proudilo největší množství lidí od konce druhé světové války, teroristickými útoky na redakci časopisu Charlie Hebdo, zřícením letadla vinou kopilota a následným zpřísněním letových pravidel, Pařížskou dohodou a závazkem omezujícím

používání fosilních paliv, ke kterému se připojily Čína i USA atd.¹²² Co se týká trendu slumové turistiky či využívání lokace slumu pro natáčení apod. lze říct, že média tyto aktivity pokrývala v daném období souvisle s výjimkou roku 2015.

Nejvíce pozitivních aspektů média vyzdvihovala v roce 2016, na druhé straně došlo k nárůstu zmiňování negativních charakteristik. Dalo by se říct, že v roce 2016 si média více všímala kladných vlastností a slum tedy zachycovala komplexněji. Jedním z důvodů byla crowdfundingová kampaň na podporu natáčení filmu Martina Páva, jejíž motto bylo: *„Tohle není jen další dokument o hladovějících afrických dětech – je unikátní v pozitivním přístupu, je ukázkou, že všechno není jen černobílé, ale barevné. Je o světě, který je nepředstavitelný, drsný, ale i veselý. I lidé žijící v nejtěžších podmínkách mohou být inspirující...“*¹²³ Právě informování o natáčení filmu patřilo mezi jedno z nejčastějších témat v souvislosti se slumy v roce 2016.

VO3: Referovala média v souvislosti se slumy o migrační krizi? Pokud ano, byla mediální prezentace ovlivněna migrační krizí?

Média v souvislosti se slumy referovala o migrační krizi v Evropě pouze v jednom případě. Vzhledem k této skutečnosti nelze vypozařovat žádné souvislosti, které by mohly ilustrovat způsob ovlivnění prezentace slumu. Nicméně lze konstatovat, že v roce 2015, který je považován, co se týká počtu příchozích uprchlíků za vrcholný, média o téma slumů téměř ztratila zájem. Určovat tedy proměnné ke zkoumání tohoto jevu není možné.

¹²²2015: Události, které změnily svět. In: *Denik.cz* [online]. Vltava Labe Media, 2015, 29.12.2015 [cit. 2020-07-22]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/2015-udalosti-ktere-zmenily-svet-20151228.html

¹²³ Staň se producentem filmu z Afriky! In: *Hithit.com* [online]. Hithit, 2016 [cit. 2020-07-22]. Dostupné z: <https://www.hithit.com/cs/project/2255/stan-se-producentem-filmu-z-afriky>

5 Metodologická část – kvalitativní obsahová analýza

Práce ve své analytické části kombinuje metodu kvantitativní a kvalitativní obsahové analýzy. Toto kombinování metod se označuje jako *triangulace*. Je možné metody aplikovat simultánně – obě metody jsou aplikované zároveň – nebo sekvenčně – kdy výsledky jedné analýzy usměrňují aplikaci druhé metody.¹²⁴ Já využiji sekvenční triangulace.

Pro kvalitativní obsahovou analýzu byla zvolena zakotvená teorie. Zatímco kvalitativní výzkumy dle Trampoty odpovídají na otázku „*jak?*“, kvantitativní analýzy na otázku „*kolik?*“.¹²⁵ Kvalitativní výzkumy se vyznačují svoji nestandardizací a menším počtem zkoumaných vzorků, což se může jevit jako problematické. Na druhou stranu výzkumníci mohou jít více do hloubky a kvalitativní metody jim umožňují pružněji reagovat na nové podněty. Dle A. Strausse a M. Corbinové, kteří se zasloužili o rozvoj zakotvené teorie, patří mezi kvalitativní analýzy všechny výzkumy, které nejsou dosaženy prostřednictvím statistických postupů nebo jiných kvantifikovaných metod¹²⁶. Kritické kvalitativním metodám nejčastěji vyčítají subjektivitu, značný vliv výzkumníka na výsledky analýzy a její reliabilitu¹²⁷. V této práci bude využita metoda zakotvené teorie.

5.1 Zakotvená teorie

Zakotvená teorie (grounded theory) vznikla v šedesátých letech 20. století a zapříčinili se o ni Alselm Strauss a Barney Glasser. Poté, co mezi nimi došlo k názorovému nesouladu, se Strauss spojil s Juliet Corbinovou a společně zakotvenou teorii dále rozvinuli. Metoda by se dala definovat jako „*induktivně odvozená ze*

¹²⁴TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010, s. 19-20. ISBN 978-80-7367-683-4.

¹²⁵ Tamtéž, s. 16-19.

¹²⁶ Tamtéž, s.18-19.

¹²⁷ „*Reliabilita výzkumu znamená, že zvolené nástroje měří konzistentně a spolehlivě. Reliabilní metodika je ta, která při opakování za stejné situace přináší stejné výsledky.*”
Tamtéž, s. 20.

zkoumání jevu, který reprezentuje."¹²⁸ Cílem zakotvené teorie je „návrh teorie pro fenomény v určité situaci, na níž je zaměřena pozornost výzkumníka. Vznikající teorie je zakotvená v datech, získaných během studie. Pozornost se věnuje zvláště jednání a interakcím sledovaných jedinců a procesům v daném prostředí."¹²⁹ To znamená, že zakotvená teorie se zabývá tím, co a jak ovlivňuje lidské jednání, které faktory v rozhodování hrají roli a jak je jejich jednání definováno sociálními procesy. V mediálních textech zakotvená teorie zkoumá, jakým způsobem ovlivňují výstupy život sociálním skupinám, jak přijímají lidé realitu formovanou zpravodajstvím do své každodenní zkušenosti nebo jaké procesy fungují v mediálních organizacích.¹³⁰

Kvalitativní výzkum formou zakotvené teorie je vhodný zejména v případech, kdy o určitém jevu výzkumník nemá dostatek informací či daný jev nebyl dosud zpracován či definován.¹³¹ Záměrem výzkumu je především vytvoření nové teorie, která je navázaná na data, jež se vztahují ke zkoumanému jevu. Na rozdíl od kvantitativní obsahové analýzy se nestanovují před začátkem výzkumu hypotézy, ale naopak se z dat vytváří, zdůvodňují a nakonec přezkoumávají.

Za tři základní jednotky zakotvené teorie se považují koncepty, kategorie a propozice. „Koncepty (teoretické pojmy) jsou základní jednotky analýzy, protože teorie se navrhuje pomocí konceptualizace dat, ne přímo z dat."¹³² Kategorie Strauss a Corbinová zařazují „na vyšší a abstraktnější úroveň než koncepty. Jsou generovány stejným analytickým procesem porovnávání, aby se ukázaly podobnosti a rozdíly. Kategorie představují ‚základní kameny‘ vznikající teorie. Jsou prostředkem, pomocí něhož se může teorie integrovat."¹³³ Propozice slouží k popisu vztahů mezi kategoriemi a koncepty a kategoriemi navzájem. Celý proces má za cíl definici ústřední (centrální) kategorie zkoumaného vzorku.¹³⁴

¹²⁸ Tamtéž, s. 264.

¹²⁹HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, s. 125. ISBN 978-80-262-0982-9.

¹³⁰TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010, s. 264. ISBN 978-80-7367-683-4.

¹³¹ Tamtéž.

¹³²HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, s. 243. ISBN 978-80-262-0982-9.

¹³³Tamtéž, s. 244.

¹³⁴ Tamtéž, s. 244-245.

Zakotvená teorie je složena ze tří postupů, konkrétně ze sběru dat, kódování materiálů a konstrukce teorie o vztazích mezi kategoriemi. Nejprve přichází fáze sběru dat, nemusí se vždy jednat o články, může jít i o rozhovory, dotazníky, pozorování apod. Z nashromážděných dat lze postupně vypořádat a definovat teoretické koncepty. Následuje kódování vzorku, první se aplikuje tzv. otevřené kódování, poté axiální a nakonec selektivní kódování. Ne vždy musí být zachován zmíněný postup kódování, zakotvená teorie umožňuje mezi kódováními přecházet a vracet se nazpátek.

Při otevřeném kódování „*dochází k označování jevů a jejich konceptualizaci.*“¹³⁵ Nastává první kategorizace pojmů a případné stanovení vlastností. Během axiálního kódování jednotlivé kategorie seskupujeme a všímáme si vztahů mezi nimi a jejich vlastností. Tyto více specifické charakteristiky se nazývají *subkategorie*. Následuje selektivní kódování, při kterém dochází k integraci zjištěných výsledků a formulace *centrální (ústřední) kategorie*. „*Centrální kategorie je taková, která koncepčně obsahuje všechno podstatné, co významově zahrnují všechny kategorie.*“¹³⁶ Výše popsaný proces nám umožní hledat nové souvislosti mezi pojmy, kategoriemi a subkategoriemi, a tím vytvořit podmínky pro vznik teorie zakotvené v datech získaných během studie.

5.2 Aplikace metody

Z 90 mediálních výstupů, které v letech 2010–2017 referovaly o slumech Kibera, Khayelitsha, Orangi Town a Dharavi, bylo pro kvalitativní obsahovou analýzu vybráno 25 článků. O Ciudad Neza, jak jsem již uváděla dříve, nevyšel žádný mediální výstup. Příspěvky byly vyselektovány tak, aby analýza mohla být provedena z článků, které pokrývaly zkoumané čtyři slumy. Ve vzorku jsou zároveň příspěvky, jejichž jedním z hlavních témat je přiblížit čtenářům prostředí a život ve slumu. Hlavním kritériem výběru tedy byla komplexnost zachycení tématu slumu a podrobnost informací v mediálních výstupech. Díky tomuto přístupu je možné se blíže podívat, jakým způsobem média o slumech referují, a jaké charakteristiky mu přiřazují. Analýza podrobněji zkoumá reportáže (11 článků), rozhovory (8 výstupů) a zprávy (7

¹³⁵TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010, s. 266. ISBN 978-80-7367-683-4.

¹³⁶ Tamtéž, s. 269.

příspěvků), které byly nejméně zastoupenými publicistickými žánry, jež v daném období o slumech referovaly. Články zároveň pokrývají zkoumané období s výjimkou roku 2015, kdy o slumech informovaly pouze dva mediální výstupy, ale prostředí slumů v článku nebylo ústředním tématem. Práce si neklade za cíl zakotvenou teorii dovést až do fáze vytvoření selektivního kódování, ve které dochází k vzniku nové teorie, ale kvalitně rozdělit kategorii jevů v rámci axiálního kódování, popsat jejich vzájemné vztahy a určit centrální neboli ústřední kategorii.

6 Analytická část – kvalitativní obsahová analýza

6.1 Výzkumné otázky

Tato část diplomové práce věnující se kvalitativní obsahové analýze si pokládá hlavní výzkumnou otázku: *Jakým způsobem česká média prezentují světové slumy?*

Kritériem pro výběr mediálních příspěvků byla komplexnost zachycení problematiky slumu, tedy přiblížení slumu muselo být v článku dominantní tématem. Kvalitativní obsahová analýza se podrobněji zaměří na jednotlivé příspěvky a doplní výsledky kvantitativní obsahové analýzy. Cílem je blíže prozkoumat jevy a procesy, které média ke slumům přiřazují.

Hlavní výzkumná otázka je rozvedena podotázkou: *Jakým způsobem se vyvíjela mediální prezentace slumu v letech 2010–2017?* Diplomová práce pokrývá období před i po migrační krizi, je tedy možné, že média světovým slumům po roce 2015 přiřazovala jiné vlastnosti. I přesto, že kvantitativní analýza ukázala, že média slum s migrační krizí nespojovala, není vyloučeno, že se mediální prezentace přece jen v průběhu let mohla proměnit. Články tak byly rozděleny na dvě skupiny, na které budu ve výzkumu nahlížet – před rokem 2015 a po roce 2015. Ve výběru 26 článků, jež jsou zkoumány prostřednictvím zakotvené teorie, je 13 výstupů před rokem 2015 a 13 po roce 2015. Tyto dvě skupiny budu proto zkoumat i samostatně, aby následně mohlo dojít ke komparaci obou zmíněných období.

6.2 Výsledky výzkumu

V průběhu kódování bylo využito in vivo kódů, které se vzhledem k frekvencovanosti jednotlivých výrazů a obrátů v analyzovaných textech ukázaly jako nejvhodnější. Po dokončení axiálního kódování již bylo možné stanovit vztahy mezi jednotlivými kategoriemi a subkategoriemi, které se nepochybně vztahovaly k ústřední

kategorii. Tato vzájemná provázanost byla velmi přirozená a byla by škoda s ní dále nepracovat.

Ústřední kategorií, která vznikla v celém zkoumaném období, byla *chudoba*. Vzhledem k přihlídnutí k faktu, že slumy jsou velmi často popisovány jako chudinské čtvrti, nejde o příliš velké překvapení. Mimo to, že termín *chudoba* či synonymum *bída* sám o sobě v článcích velmi často v různých pozicích zazníval, v některých případech i v nadpisech¹³⁷, nese zároveň tento pojem také další charakteristiky, které média slumům přisuzovala. Ať už se jednalo o špatné hygienické podmínky k životu, nedostatečnou lékařskou péči, všudypřítomné odpadky, nedostatek vody, nebo státem negarantované vzdělání pro obyvatele slumů, a tím pádem zhoršenou možnost uplatnění na trhu práce. V mediálních příspěvcích se objevovaly výroky jako: „*Ve slumu nemáte nic, a ještě navíc musíte platit pravidelný nájem.*“¹³⁸ či „*Nemáme vodu, nemáme záchody*“¹³⁹. Některá média konkrétně vyjmenovávala, co přesně ve slumu lidem chybí a poukazovala i na nelegální odběr vody a elektřiny, absenci kanalizace a vyspělé infrastruktury a na improvizovaná obydlí z hlíny a plechu. Domy místních obyvatel nazývala média jako chatrče/brlohy s plechovou střechou apod. Chudobu ve slumech měla česká média tendenci posuzovat prostřednictvím života českého čtenáře, ať už se jednalo o převládající negativní hodnocení jako „*Pro život v té největší bídě, jakou si kdo z nás dokáže představit. Většinou však ani nedokáže.*“¹⁴⁰ či pozitivní „*Ti lidé mají potenciál, pracují s tím, co mají a z ničeho dokážou udělat něco. To je stejné i v Česku.*“¹⁴¹

Od chudoby se pak odvíjely další procesy, kterých si média všimla, ať už se jednalo o příčiny vzniku slumů a s nimi související chudoby, či jakým způsobem je možné život ve slumu „*přežít*“ nebo v něm fungovat. Média připomínala také vysokou nezaměstnanost a nízký denní příjem, který se např. ve slumu Kibera pohybuje okolo 2 dolarů.¹⁴² Pojem *chudoba* zahrnuje i jakýsi systémový problém, ze kterého je pro její příslušníky těžké se vymanit, neboť slum není většinou pro jejich obyvatele volbou jako

¹³⁷ např. Květy, 24. 8. 2017, Slumy hlas bídy.

¹³⁸ 5plus2, 12. 12. 2014, 'Půjčili jsme jim na kurník a slepice'.

¹³⁹ Idnes.cz, 16. 10. 2014, Jak se žije v největším slumu světa. Podívejte se.

¹⁴⁰ Květy, 24. 8. 2017, Slumy hlas bídy.

¹⁴¹ Lidovky.cz, 20. 4. 2016, Slum není jen bída. I na nejhorších místech světa žijí hrdinové!

¹⁴² Aktuálně.cz, 25. 12. 2017, Stačí pár korun na den, 'Mexiku' se vyhněte'. Tak se žije v keňském slumu, kde se tísní milion lidí.

spíš nutností a jedinou možností ve stávající situaci. Poměrně zajímavým způsobem média hodnotila život ve slumu. Na jedné straně byly podmínky místních obyvatel pro autory článku nepříznivé a spatřovali v něm beznaděj. Na druhé straně někteří autoři nebo osoby, se kterými probíhalo interview, připomínali, že není nutné na lidi ze slumu nahlížet s lítostí. Určité spojení štěstí s chudobou však někdy působilo poněkud naivně, jako např. výrok Reného Nekudy v rozhovoru pro aktuálně.cz: *„Nicméně oni mají dar, který my postrádáme. Dokážou žít spokojeně i s málem. Nepotřebují ke štěstí další a další nové věci.”*¹⁴³

Jako příčinu vzniku slumu a z toho plynoucí chudoby jejich obyvatel označují média *urbanizaci*, kterou lze definovat jako jednu z kategorií v této analýze. Pokud příspěvky nějakým způsobem pokrývaly důvody vzniku slumů, nutně sice nemusely zmínit samotný pojem, nicméně jejich popis definici odpovídal. Novináři jej svým čtenářům vysvětlili, některé články byly ve svém výkladu stručnější a vystačily si s jednoduchým tvrzením jako: *„Většina vesničanů skončí po odchodu do měst ve slumech. Neseženou totiž práci a musejí žít na hranici bídy.”*¹⁴⁴, jiné zmiňovaly i samotné příčiny urbanizace jako příchod migrantů utíkajících z venkova před chudobou, politickými útlaky či v důsledku přírodních katastrof a environmentálních změn. Objevily se i názory, že se lidé stěhují do měst, a tedy do slumů za lepším životem. Některé články také připomněly fakta ze zprávy UN-HABITAT o tom, že v současné době žije asi jedna miliarda lidí na světě ve slumech. Média popisovala trend urbanizace jako probíhající proces, který nemáme možnost ovlivnit. Článek z časopisu EURO s názvem *Světadíl slumů* se ve svém textu k urbanizaci několikrát vrací a přidává i hodnocení procesu urbanizace jako něčeho děsivého a dodává, že: *„Lidé migrují do měst tempem, které vypadá, jako by jim za to někdo platil.”*¹⁴⁵

Slumy byly spojovány s další kategorií, která se dá označit jako *nebezpečí*. Slum přináší pro své obyvatele spoustu nástrah, ať už se jedná o kriminalitu ve formě přepadení, krádeže, znásilnění, nebo o problémy, které se vztahují ke konkrétnímu místu, jako je nedostatek pitné vody a s tím související šíření nemocí či otravy

¹⁴³Aktuálně.cz, 18. 11. 2016 Na tragickém osudu Keni se podepisuje každý, kdo si dá levnou kávu, říká cestovatel.

¹⁴⁴5plus2, 12. 12. 2014, 'Půjčili jsme jim na kurník a slepice'.

¹⁴⁵Euro, 6. 12. 2010, Světadíl slumů.

způsobené konzumací nevhodné vody. S pojmem *nebezpečí* se pojí dvojitý vnímání, jedno, které na problém nahlíží pohledem místních obyvatel a druhé, které jej posuzuje prostřednictvím percepce lidí, kteří se slumy rozhodli navštívit. Pro místní slum přináší nebezpečí hned z několika důvodů, především kvůli zmiňované kriminalitě, špatným hygienickým podmínkám, šíření nemocí a nedostatečnému příjmu. U onemocnění byla nejčastěji zmiňovaná choroba spojená s virem HIV, dále pak cholera, malárie a tyfus. S *nebezpečím pro místní* souvisí i riziko, že žena zůstane ve slumu sama, ať už z důvodu úmrtí manžela, či odchodu partnera. Ženy mají ve slumu ztíženou sociální i ekonomickou pozici a často nemají odpovědnost jen za sebe, ale i za své potomky. Další nejistotu, kterou přináší slum svým obyvatelům, je nejistota bydlení a snaha vlády/státu „zbavit se“ těchto chudinských čtvrtí. To se dle médií děje buď „srovnáním okrajových částí se zemí“¹⁴⁶ nebo zbouráním a následnou výstavbou nových moderních obydlí. Rizikem pro obyvatele především ve slumu Kibera mohou být i nepokoje způsobené politickou situací a konflikty zapříčiněné kmenovou a etnickou příslušností.

Naopak pro návštěvníky slum přináší nebezpečí „pouze“ ve formě krádeže a přepadení, případně nedostatečné hygieny. Články svým čtenářům připomínají, že slumy jsou často místa, kterým se lidé zvenčí vyhýbají. Některé výstupy také poznamenávaly, že návštěvník i díky médiím očekával, že pobyt ve slumu bude riskantní, nicméně jeho předpoklad se nemusel vyplnit. „Prošel jsem velkou část slumu s doprovodem a ke konci pobytu navzdory negativnímu mediálnímu obrazu i sám na pěst a žádný problém nenastal.“¹⁴⁷ Nicméně ve zkoumaném období se objevily i články, které nebezpečnost slumu potvrzovaly a připomínaly, že je potřeba být ve slumu obezřetný.

Střet je kategorie, která zahrnuje setkání odlišných kultur, různých socioekonomických skupin a tříd či odlišných národnostních příslušností. Lidé zvenčí při své návštěvě většinou pociťovali „prvotní šok“¹⁴⁸ z bezútěšných životních podmínek, který přináší *střet se slumovou realitou*. Nicméně po nějaké době byli v některých

¹⁴⁶ Aktuálně.cz, 21. 12. 2017, Stačí pár korun na den, ‚Mexiku‘ se vyhněte. Tak se žije v keňském slumu, kde se tísní milion lidí.

¹⁴⁷ Reportér, 14. 2. 2017, Box mezi chatrčemi.

¹⁴⁸ Xantypa, 30. 3. 2017, Světla a stíny Kibery aneb Pohled fotografa na největší slum v Africe.

případech schopni vidět i jiné vlastnosti slumu jako jsou fungující obchod a služby nebo inspirace a pohostinnost místních. Média také připomínala určitý fenomén slumové turistiky, kdy lidé z vyspělých zemí navštěvují slumy jako jakési atraktivní destinace, kde je možné osobně se setkat s chudobou. Existují cestovní kanceláře, které zájemcům prohlídku do slumu zprostředkují a zajistí jim „*neobyčejnou atmosféru*“¹⁴⁹ chudinských čtvrtí. Někteří turisté před objednáním prohlídky řeší i morální dilema, zda je etické slum navštívit a na chudobu pohlížet ze své privilegované pozice. Jiní pohlíží na slumovou turistiku jako na prostředek a možnost výdělku pro místní. Značný nárůst zájmu o turistické prohlídky byl dle médií především ve slumu Dharavi, kde se natáčel oscarový film *Milionář z chatrče*. S tím souvisí i reakce místních obyvatel, kteří si mohou „*připadat jako zvířata v zoo/na safari*“¹⁵⁰ a za svůj původ se mohou stydět. „*Cítím se trapně, když mě vidíte takhle, přiznává patnáctiletá studentka Urvashi Devaliya. Dřepí v Dharavi před svým domkem bez dveří, drhne nerezové hrnce a turisté si ji fotí.*“¹⁵¹

Média nicméně popisovala i opačný proces, a to reakce místních na turisty či explicitně na *bělochy* a nemuselo se jednat vždy jen o *střet* s turisty, ale také s novináři, humanitárními pracovníky apod., čili *střet s lidmi mimo slum*. Ze strany místních mohou návštěvníci slumu pociťovat určité stereotypy, které souvisí s jejich vysokou životní úrovní. Novináře zaujalo, že obyvatelé slumu na návštěvníky pokřikovali, vyžadovali od nich peníze nebo jim nabízeli své zboží a služby. „*Bohužel nás do určité míry spojují s penězi. Pro mnoho z nich, hlavně díky tomu, že sledují americké televizní seriály, jsme spojováni s financemi.*“¹⁵² Na druhé straně se objevily i názory, že o bílých lidech, kteří navštěvují slum jako atrakci, nemají místní obyvatelé nejlepší mínění. V Africe je pro bělocha i speciální označení *muzungu*, které zaznamenal ne jeden příchozí, a média na tento pojem upozorňovala.

Další kategorie *komunita* v sobě zastřešuje pojmy *dostupnost bydlení, domov a sounáležitost*. Množství lidí, které slumy obývá a sdílí nedostatečné podmínky pro

¹⁴⁹ Idnes.cz, 16. 10. 2014, Jak se žije v největším slumu světa. Podívejte se.

¹⁵⁰ Idnes.cz, 16. 10. 2014, Jak se žije v největším slumu světa. Podívejte se., Respekt.cz, 14. 6. 2013, Přijďte na dovolenou do našeho přátelského slumu.

¹⁵¹ Respekt.cz, 14. 6. 2013, Přijďte na dovolenou do našeho přátelského slumu.

¹⁵² Aktuálně.cz, 18. 11. 2016 Na tragickém osudu Keni se podepisuje každý, kdo si dá levnou kávu, říká cestovatel.

život, si mezi sebou vytváří soudržnost, kulturu a poměrně dostupné bydlení. Nejen, že mají místní obyvatelé podobné sociální zázemí, ale také přístup ke zdrojům. Pro nově příchozí z venkova je život ve slumu nejdostupnějším možným bydlením. Dosažitelnosti, výši cen a spotřebitelským návykům obyvatel slumů se blíže věnuje článek s názvem *Jak nakupují chudí spotřebitelé* z časopisu *Moderní řízení*. Všimá si, že obyvatelé slumu Dharavi mají dostupnější ceny statků i služeb než lidé bydlící ve městě. Článek jde více do hloubky a čtenářům překládá výsledky sledování cen ve dvou odlišných částech Bombaje, které otiskl časopis *Harvard Business Review*. Výsledky ukázaly, že za základní zboží a služby lidé ve slumu Dharavi díky tzv. „*diskontu za chudobu*“¹⁵³ platí méně než lidé žijící v bohatších obydlích ve městě Bombaj. Tento jev je stručně vysvětlen na příkladu cen hřebenu, který v neznačkovém obchodě ve slumu stojí dvacetkrát míň než ve značkové prodejně.¹⁵⁴ Komunita v sobě nese také pojem *soudržnost* a *emoční spojení* obyvatel s místem slumu, který považují za svůj domov. Ve slumu mají přátele a rodinu, ke kterým se vracejí. Některé výstupy také upozornily čtenáře na to, že konkrétní obyvatelé slumu mají možnost z něj odejít a zlepšit svoji životní úroveň, alespoň co se bydlení týče, ale rozhodnou se zůstat právě kvůli vztahu k místu a lidem v něm.¹⁵⁵ Důležitým faktorem je také pestrá kultura, např. slum Kibera dle časopisu *Reportér* nabízí svým obyvatelům vše, a ještě něco navíc.¹⁵⁶

Na *komunitu* navazuje další kategorie, kterou je *podnikání*. Místní obyvatelé jsou ve většině případů odkázáni na slum i jako na svůj zdroj obživy. Česká média upozorňovala čtenáře, že mimo bydlení je slum významným obchodním centrem a současně místem s pracovními příležitostmi pro jejich obyvatele. Ve slumech fungují restaurace, prodejny, kadeřnictví, kina ale i sirotčince, nemocnice ad. Mimo základní potraviny a potřeby je možné ve slumech koupit i nejnovější elektroniku, což vyvolávalo u některých autorů příspěvků lehké překvapení. Slumy jsou pro své obyvatele ekonomicky nezanedbatelné, což připomíná článek z časopisu *Respekt*, který

¹⁵³ *Moderní řízení*, 27. 6. 2013, *Jak nakupují chudí spotřebitelé*.

¹⁵⁴ *Tamtéž*.

¹⁵⁵ *100+1 zahraniční zajímavost*, 6. 1. 2016, *Dvě tváře Kibery*.

¹⁵⁶ *Reportér*, 14. 2. 2017, *Box mezi chatrčemi*.

vyčísluje obrat ve slumu Dharavi na 500 milionů dolarů¹⁵⁷, týdeník Květy obrat dokonce odhaduje na 650 000 milionů dolarů¹⁵⁸.

Novináři spojovali slum také s kategorií *stísněnosti*, vyjmenovávali, kolik lidí ve slumech obývá 1 km², či kolik obyvatel žije v jedné místnosti/domácnosti. Zmiňovali také úzké uličky či „*chatrče nalepené jedna vedle druhé*.“¹⁵⁹ Chudoba ve slumech tak s sebou nese i omezení v rámci osobního prostoru a soukromí. Média si všímala i sníženého standardu v rámci hygieny např. zmíněním počtu obyvatel na jednu toaletu či všudypřítomným zápachem. Právě zápach, odpady a nevyhnutelné soužití se škůdci byla jedna z věcí, kterou média se slumy spojovala. V článku časopisu EURO se objevil i pojem, který slum charakterizuje jako místo, kam se „*vrátila zákopová válka*.“¹⁶⁰ Sám autor dle článku v Kibeře strávil týden a vidí problematiku slumu negativně. Přináší svým čtenářům i svědectví zprostředkované smyslovými vjemy jako „*pach výkalů*“, „*hniloba odpadků a tlejících mršín*“ a dodává, že: „*Skoro milion lidí tu žije a umírá jako v zákopech*.“¹⁶¹ Zároveň si ale uvědomuje, že pro místní obyvatele je slum, co se týče kvality života, a i přes určitá prostorová a jiná omezení, vhodnější prostředí než venkov, kde jsou zdroje obživy omezené. Bez zajímavosti nezůstává také fakt, že media upozorňovala na to, že slumy, o kterých psala, jsou největší na kontinentu nebo se řadí mezi největší na světě. Pojem „největší“ jako by slumům dodával čtenářskou atraktivitu, že pokud je něco největší, je nezbytné tomu věnovat pozornost. Média také dodávala, že se ve slumech „tísni“ nejchudší obyvatelé na světě. Údaje o počtu obyvatel se poměrně výrazně lišily u slumu Kibera. Kibeře, která byla v daném období nejvíce mediálně pokrytá, články přisuzovaly populaci v rozpětí od osmi set tisíc až po dva miliony obyvatel. Pouze výstup v časopisu Reportér informoval o údajích ze sčítání lidu z roku 2009, a který je také popsán výše v této práci.¹⁶²

Média mimo jiné upozorňovala i na *pomoc*, kterou se snaží společnost ve slumech vyvíjet. Kategorie *pomoc* v sobě zahrnuje především podporu prostřednictvím charit, rozvojových projektů, které umožňují místním lidem rozvíjet svůj potenciál,

¹⁵⁷ Respekt.cz, 14. 6. 2013, Přijedte na dovolenou do našeho přátelského slumu.

¹⁵⁸ Květy, 24. 8. 2017, Slumy hlas bídy.

¹⁵⁹ Idnes.cz, 16. 10. 2014, Jak se žije v největším slumu světa. Podívejte se.

¹⁶⁰ Euro, 6. 12. 2010, Světadíl slumů.

¹⁶¹ Euro, 6. 12. 2010, Světadíl slumů.

¹⁶² Reportér, 14. 2. 2017, Box mezi chatrčemi.

vládní projekty, snahu vylepšit slumu reputaci a iniciativu sblížení lidí z rozdílných kultur. V médiích se objevily zmínky o vládních podporách, které ale fungují převážně nedostatečně, nebo destruktivně, jak bylo zmíněno u kategorie *nebezpečí*. Proto se situaci ve slumech snaží zlepšovat zahraniční organizace. Články převážně informovaly o pomoci českých organizací¹⁶³, ať už se jednalo o budování vodovodů, šicí projekt Hany Hindrákové¹⁶⁴, nebo zajištění učebnic do kiberské knihovny díky příspěvku, který se podařilo vybrat prodejem knihy Reného Nekudy¹⁶⁵ atd. Angažování českých osobností, a to především méně známých, byl jedním z důvodů, proč média o problematice slumu publikovala. Do kategorie pomoci lze zařadit i informování o projektu českých filmařů. Ti se rozhodli o slumu natočit film a udělat jakousi osvětu o místních lidech jako o „*hrdinech všedního dne*“, kteří i pro nás mohou být inspirací.¹⁶⁶ *Pomoc* může probíhat i prostřednictvím vzájemné spolupráce, což přináší oběma stranám výhody. To předkládá i článek z portálu novinky.cz, který zmiňuje zahraniční projekt, při kterém dochází ke kooperaci mezi dvěma odlišnými kulturami, a díky tomu přináší oboustranný profit.¹⁶⁷ Na druhé straně se objevovaly i kritické pohledy na podpůrné programy a charitativní aktivity, které jsou slumům poskytovány: „*Jen jim něco rozdávat, to je podle mě špatné a nemotivující. Za těch deset let, co tam jezdím, jsem o tom přesvědčena.*“¹⁶⁸

6.2.1 Rozdíly mediální prezentace jednotlivých slumů

Jednotlivým slumům média více či méně přisuzovala určité stejné charakteristiky, které se k nim přirozeně vztahují, jako špatné hygienické podmínky, improvizovaná obydlí, přelidněnost, nedostatek pitné vody apod. Na druhé straně si média u slumů všimla i konkrétních rysů, které byly specifické pouze pro ně. Přišla by mi škoda nevěnovat alespoň krátkou pozornost těmto odlišnostem, a proto se nyní pokusím shrnout, jakým způsobem se v článcích informovalo o zkoumaných slumech. Pro slumy Ciudad Neza a Orangi Town nebylo publikováno dostatečné množství

¹⁶³ Deník, 17. 2. 2012, ShineBean dotahuje další projekty v Keni.

¹⁶⁴ 5plus2, 12. 12. 2014, 'Půjčili jsme jim na kurník a slepice'.

¹⁶⁵ Aktuálně.cz, 18. 11. 2016 Na tragickém osudu Keni se podepisuje každý, kdo si dá levnou kávu, říká cestovatel.

¹⁶⁶ Reportér, 14. 2. 2017, Box mezi chatrčemi.

¹⁶⁷ Novinky.cz, 23. 12. 2016, Jeden z největších slumů v Africe láká cestovatele na autentické zážitky.

¹⁶⁸ 5plus2, 12. 12. 2014, 'Půjčili jsme jim na kurník a slepice'.

výstupů, proto se v tomto shrnutí nevyskytují. Orangi Townu se sice jeden článek věnoval a byl zahrnut i do kvalitativní obsahové analýzy, nicméně kvůli své délce a množství informací není možné z něj vyvozovat komplexnější tvrzení. Ciudad Neza v letech 2010–2017 nebyl mediálně zastoupen.

6.2.1.1 Kibera

Nejvíce příspěvků v českém mediálním prostředí bylo publikováno o slumu Kibera, o kterém se mluvilo jako o největším v Africe. Množství příspěvků, jejichž vyznění stojí někdy v přímé opozici, vzbuzovalo dojem, že i přes „otřesné“ podmínky pro život pro místní obyvatele je Kibera poměrně dostupným místem. Čtenáři, které by prostředí zaujalo, mohou slum navštívit, ať už prostřednictvím humanitární organizace nebo speciálních cestovních kanceláří. Veškerá česká humanitární pomoc, kterou média pokrývala, se týkala právě kiberského slumu. Mediální výstupy zmiňovaly konkrétní iniciativy a charitativní aktivity a snažily se vysvětlit, jakým způsobem mají podpůrné programy a projekty fungovat. Některé články kritizovaly jednostrannou formu podpory a přispívaly k určitému stereotypu, že velká část pomoci směřuje na africký kontinent jako: „*Spousta humanitární pomoci je do Afriky posílána zbytečně.*“¹⁶⁹

Ke Kibeře se jednoznačně váže pojem „*létající záchody*“¹⁷⁰, který novináři rádi zmiňovali. Jedná se o způsob vykonávání potřeby do sáčku nebo plechovky místními obyvateli. Z důvodu neadekvátního množství záchodů na počet obyvatel je tento způsob pro lidi žijící ve slumu někdy jediný možný. Média používala při vysvětlování způsobu této formy toalety výrazy jako „*typický*“¹⁷¹, „*každodenní folklor*“¹⁷² či „*slavné exkrementy v pytlících.*“¹⁷³ Vytvářela tak možná i nevědomky obraz určitého exotického safari, který je pro běžného čtenáře v České republice nepředstavitelný.

S Kiberou je také spojována problematika rozšíření viru HIV. Média mimo časté zmínění této otázky informovala také o počtech nakažených či o projektech, jejichž úkolem je osvěta související s prevencí proti šíření viru nebo přímá pomoc nakaženým. Článek z časopisu Xantypa zmiňuje problematiku HIV podrobněji a uvádí, že:

¹⁶⁹ 5plus2, 12. 12. 2014, 'Půjčili jsme jim na kurník a slepice'.

¹⁷⁰ 100+1 zahraniční zajímavost, 6. 1. 2016, Dvě tváře Kibery., Euro, 6. 12. 2010, Světadíl slumů.

¹⁷¹ Idnes.cz, 16. 10. 2014, Jak se žije v největším slumu světa. Podívejte se.

¹⁷² Deník.cz, 19. 11. 2011, Hygienická bída Afriky: život bez toalety a tekoucí vody.

¹⁷³ 100+1 zahraniční zajímavost, 6. 1. 2016, Dvě tváře Kibery.

„Dosažitelný pro všechny je test na HIV zdarma, a je-li pozitivní, lidé dostávají zdarma i generické ARV léky. Problém HIV je samozřejmě hlubšího rázu, všichni to vědí, ale je to tabu. Pokud se o nakaženého člověka začne zajímat veřejnost, přináší to silné negativní sociální dopady.“¹⁷⁴

České osobnosti se snaží Kibeře pomáhat formou různých projektů, čemuž média věnují pozornost, a tak je slum pro publikum poměrně přístupný. Na druhé straně je možné, že bude recipient mediálních sdělení zmaten protichůdností některých informací, především co se týká bezpečnosti, rozšíření viru HIV a dalších možných onemocnění. Ke Kibeře byla také přiřazována problematika kmenové příslušnosti obyvatel, která se v kritických momentech může přetavit v konflikt.¹⁷⁵

Kibera by pro české čtenáře měla být poměrně známým slumem vzhledem k většímu počtu článků, které o něm referovaly, oproti jiným slumům. Nicméně, Martin Páv v rozhovoru pro Lidovky.cz přiznal, že: *„Ptali jsme se v Praze na Letné lidí, jestli ví, co je to Kibera. Čechů, cizinců, mladých, starých. Nikdo nevěděl. Mysleli si, že je to něco s kybernetikou, nebo nějaké zvíře.“¹⁷⁶* Je tedy patrné, že i přesto, že je slum v českých médiích nejvíce zastoupen, nedostal se do povědomí široké veřejnosti.

6.2.1.2 Dharavi

O slumu Dharavi by se dalo říct, že jej česká média vykreslovala nejshovívavěji. Zdůrazňovala na něm především soběstačnost a ekonomický přínos pro jeho obyvatele. Indický slum byl dokonce časopisem Respekt označen jako *„pětihvězdičkový.“¹⁷⁷* Články se zaměřovaly na význam místních podnikatelů, kteří si vydělávají jako taxikáři, kadeřníci, pekaři nebo sběrači odpadu. Právě recyklace odpadu a zboží je jednou z nejvýznamnějších funkcí slumu. O Dharavi se média vyjadřují jako o *„ekonomickém/ milionovém hospodářském zázraku“¹⁷⁸* Týdeník Květy navíc dodává, že

¹⁷⁴Xantypa, 30. 3. 2017, Světla a stíny Kibery aneb Pohled fotografa na největší slum v Africe.

¹⁷⁵Aktuálně.cz, 8. 8. 2017, Radili nám, ať si nakoupíme jídlo. Keňani se bojí povolebního násilí, dělají si zásoby, říká Čech.

¹⁷⁶Lidovky.cz, 20. 4. 2016, Slum není jen bída. I na nejhorších místech světa žijí hrdinové!

¹⁷⁷Respekt.cz, 14. 6. 2013, Přijďte na dovolenou do našeho přátelského slumu.

¹⁷⁸Portal.rozhlas.cz, 16. 1. 2016, V bombajských slumech zakládají muzeum. Nebude pro turisty., Květy, 24. 8. 2017, Slumy hlas bídy.

New York Times o Dharavi napsal, že je považován za jedno z nejaktivnějších a nejpracovitějších míst na světě.¹⁷⁹

Články zároveň připomínaly jeho všeobecnou známost zásluhou filmu *Milionář z chatrče*, díky kterému vzrostl turistický zájem o slum. To mělo dle médií dvojí efekt. Jedním z nich byla větší návštěvnost slumu, která vedla k novým pracovním příležitostem pro místní. Zároveň tato zvýšená pozornost nebyla u všech obyvatel žádoucí a vytvářela v nich pocity studu a trapnosti za svůj původ.¹⁸⁰

Stejně jako v případě Kibery, i u slumu Dharavi média zaujaly špatné hygienické podmínky spjaté s nedostatečným množstvím toalet a kanalizace. Časopis *Květy* poznamenává na adresu nevyhovujícího počtu záchodů a nízké úrovně hygieny že: „všudypřítomný zápach nepřebije ani status hospodářského zázraku.“¹⁸¹

6.2.1.3 Khayelitsha

Druhý africký slum si média spojují s vysokou kriminalitou a virem HIV. Článek ze zpravodajského serveru lidovky.cz uvádí, že Khayelitsha je místo, kterému se snaží každý vyhnout, a kam nejezdí taxíky.¹⁸² Připomíná také, že ve slumu žije 40 % populace mladší 17 let a z toho polovina má být nakažená virem HIV.¹⁸³ Příspěvek od Robina Ujfalusiho v příloze *MF DNES Víkend* podobné problémy také zmiňuje, nicméně přistupuje ke Khayelitshu shovívavěji. Je poměrně zajímavé, že jeho článek je reakcí na jiný výstup novináře, který o slumu psal¹⁸⁴. Ujfalusi si uvědomuje rizika pobytu ve slumu, ale zároveň poměrně realisticky nahlíží na některé někdy až přehnané výroky o nebezpečí, které ve slumu na lidi zvenčí čeká. Kritizuje svého kolegu slovy: „Četl jsem takových textů – o afrických (slumech) jako ‚pekle na zemi‘ – za posledních pár let v českých médiích slušnou řádku a už jsem si zvykl, zvláště pokud jsou evidentně napsány z redakčních kanceláří. Pokud je novinář na místě, máme snad právo žádat trochu víc.“¹⁸⁵ Khayelitshu česká média zastupují podstatně méně než africkou Kiberu a pro

¹⁷⁹ *Květy*, 24. 8. 2017, Slumy hlas bídy.

¹⁸⁰ *Respekt.cz*, 14. 6. 2013, Přijedte na dovolenou do našeho přátelského slumu.

¹⁸¹ *Květy*, 24. 8. 2017, Slumy hlas bídy.

¹⁸² *Lidovky.cz*, 31. 10. 2013. Ztracená generace. Jak se žije ve slumu v Kapském městě?

¹⁸³ *Lidovky.cz*, 31. 10. 2013. Ztracená generace. Jak se žije ve slumu v Kapském městě?

¹⁸⁴ Zmíněný článek s názvem *Bělochem v ryze černém světě: nebudou mě mít za vetřelce?* (*Idnes.cz*, 12. 6. 2010) nebyl zařazen do analýz, neboť jméno slumu Khayelitsha přímo nezmiňuje, nicméně o něm nejspíš pojednává.

¹⁸⁵ *Magazín Víkend DNES*, 26. 6. 2010, Bílý muž v zajetí.

komplexnější pohled by bylo potřeba více publikovaných výstupů, než kolik jich vyšlo ve zkoumaných letech.

6.2.2 Srovnání mediálních výstupů před a po roce 2015

Analýzou textů jsme došli k závěru, že v průběhu zkoumaného období v letech 2010–2017 nedošlo k výrazné proměně, jakým způsobem média o slumech referovala. Ústřední kategorií byla v obou časových úsecích (2010–2014; 2016–2017) *chudoba*, k níž se vztahovaly další kategorie. Ve způsobu informování o slumu před a po roce 2015 se spíše než množství informací či celkové vyznění sdělení změnila jednotlivosti, které se nyní pokusím popsat.

Nejvýraznější dílčí proměny byly patrné u slumu Kibera. Po roce 2015 se v médiích objevovaly nepokoje, které byly způsobené politickými neshodami a především volbami. Ty se konaly v roce 2017 a Keňané v nich volili nového prezidenta. Články upozorňovaly na napětí způsobené rozdělením obyvatel slumu dle jejich kmenové příslušnosti. To následovalo po vyhlášení výsledků voleb o deset let dříve, tedy v roce 2007. Příspěvek Jana Hejla nebo rozhovor s Jiřím Paszem, oba vyšly pro zpravodajský server *aktuálně.cz*, zmiňovaly, jakým způsobem Kibeřané vnímají politické vedení země. Jiří Pasz připomíná čtenářům velmi stručně i historii „skandálů“, které provázely volby v Keni, a jaké důsledky to mělo na obyvatele slumu. Upozorňuje na etnické nepokoje i důležitý význam volební komise. Poměrně překvapivým faktem pro české čtenáře může být skutečnost, že mezi lidmi ze slumu panoval velký zájem o to zúčastnit se voleb a podílet se tak na rozhodování o budoucnosti země.¹⁸⁶

V člancích po roce 2015 byla také zřejmá snaha přiblížit čtenářům život obyvatel slumu jako něčeho, co je tomu našemu v mnohém podobné. I v tomto případě byl zmíněný jev patrný v příspěvcích věnujících se Kibeře. Ať už se jednalo o výroky Reného Nekudy: „*I Kibeřané řeší podobné problémy jako my – například partnerské vztahy nebo potíže v rodině.*“¹⁸⁷, nebo o projekt českých filmařů s názvem *Příběhy z Kibery*. Jejich snahou bylo českým čtenářům nastínit pozitivní příklady

¹⁸⁶ *Aktuálně.cz*, 8. 8. 2017, Radili nám, ať si nakoupíme jídlo. Keňani se bojí povolebního násilí, dělají si zásoby, říká Čech.

¹⁸⁷ *Aktuálně.cz*, 21. 12. 2017, Stačí pár korun na den, ‚Mexiku‘ se vyhněte. Tak se žije v keňském slumu, kde se tísní milion lidí

jednotlivců, kteří se rozhodli aktivně se podílet na dění v místě svého bydliště a díky tomu být prospěšní pro místní komunitu. Na druhé straně se výstupy nevyhýbaly ani informování o těžkostech spojených s životem ve slumech a problémům, se kterými se jeho obyvatelé potýkají.

Poměrně zajímavý článek o slumu Dharavi vyšel na serveru Českého rozhlasu v roce 2016. Příspěvek čtenáře informuje o založení muzea, které má primárně sloužit obyvatelům slumu a prezentovat práci místních umělců.¹⁸⁸ Stejně jako české projekty o Kibeře se tento nizozemský program orientuje na přiblížení slumové kultury. Projekt je nicméně pozoruhodný především v tom, že se primárně zaměřuje na místní obyvatele. Snaží se rozvíjet jejich potenciál a povědomí o specifické kultuře, kterými indický slum disponuje. Posláním samotného muzea je prohlubovat možnosti místních. Nejde tak o cílené úsilí změnit prezentaci slumu jako spíš o zpochybnění označení *slum* pro čtvrt Dharavi, neboť v ní fungují obchod, služby i kultura. Hlavním společenským cílem by tedy nemělo být zbavení se slumu, jako spíše jeho proměna místními. „*Pokud budeme stavět na tom, co už existuje, spíš než čistit pro redevelopment, můžeme zachovat nejenom charakter místa, ale i jeho ekonomickou energii. Obyvatelé Dharavi by si mohli zachovat to nejcennější, co mají: místo, kde mohou žít i pracovat.*“¹⁸⁹.

V roce 2015 byla jedním z hlavních mediálních témat uprchlická krize. Před tímto rokem a po něm nedošlo k velkému rozdílu ve způsobu informování o světových slumech. Média o nich psala jako o chudinských čtvrtích, ve kterých se místní obyvatelé potýkají s těžkými životními podmínkami spojenými s nevyhovujícím bydlením, špatnou hygienou, chabou lékařskou péčí, nedostatkem pitné vody, kanalizace atd. I přesto po roce 2015 byla v některých příspěvcích patrná snaha upozornit čtenáře na to, že život ve slumu může být tomu našemu v něčem podobný. Obyvatelé slumu dle některých mediálních sdělení řeší stejné problémy jako my, např. partnerské vztahy, rodinné záležitosti nebo možnosti osobního uplatnění. Snaha pohlížet na lidi ze slumu jako na „hrdiny všedního dne“, kteří pro nás mohou být inspirací, vycházela především z českého projektu *Příběhy z Kibery*, jehož cílem bylo upozornit na téma světového slumu. Příčinou mediálního zájmu o slumy tak byly spíše

¹⁸⁸Portal.rozhlas.cz, 16. 1. 2016, V bombajských slumech zakládají muzeum. Nebude pro turisty.

¹⁸⁹ Tamtéž.

aktivity českých osobností či organizací. To, že po roce 2015 přibyly projekty zaměřující se na přiblížení života v chudinských čtvrtích, však nemuselo nutně souviset s migrační krizí. Uprchlíká krize se na těchto aktivitách mohla podílet spíše nepřímo jako snaha o sbližování kultur a vzájemného pochopení českým publikem. Nelze tedy říct, že migrace přímo ovlivnila způsob, jakým česká média o slumech informovala, protože ji články nedávaly do přímé souvislosti. Na druhé straně nelze vyloučit, že některý projekt, o kterém média v souvislosti se slumy psala, mohl vzniknout jako reakce na stávající dění spojené s migrační vlnou.

7 Závěr

Světové slumy v českých médiích nebudí příliš mnoho pozornosti, což je patrné z relativně malého množství mediálních výstupů, které byly publikovány v letech 2010–2017. Výzkum se zaměřil na pět slumů (Kibera, Dharavi, Khayelitsha, Orangi Town a Ciudad Neza), z nichž vycházely obě analýzy – kvantitativní i kvalitativní. Média problematiku světových slumů nemusela nutně opomíjet, ale v článcích nezmiňovala jejich jména, a tak se nedostaly do výběrového vzorku. Pro výzkum byly nicméně vybrány slumy, které jsou považovány za jedny z největších na světě, a měly by primárně budit značnou pozornost. Nedostatečné mediální pokrytí souvisí se zpravodajskými hodnotami, které téma světových slumů nespĺňovalo. Největší slumy se nachází pro nás v geograficky vzdálených zemích s menším vlivem na celosvětové politicko-ekonomické události. Problematika i životní styl populace ve slumech je pro obyvatelé České republiky poměrně cizí, a tak se ji nemusí vždy povést překročit práh pozornosti médií. Co přesně se musí stát, aby si slumy získaly u českých médií větší zastoupení? Z výzkumu vyplynulo, že média u slumů zajímaly aktivity českých osobností nebo organizací, charitativní projekty institucí a celebrit, trend slumové turistiky, kterou si v případě zájmu může český čtenář zaplatit, nebo významné události jako volby, otevření muzea apod. Informování o slumech je tak spíše výjimečnou záležitostí než otázkou každodenní mediální reality.

Slumy byly spojovány s chudobou a špatnými podmínkami pro život na několika úrovních, ať už se jednalo o nedostatečnou zdravotní péči, improvizované příbytky, vysokou úmrtností nebo negramotnost. Na druhé straně média připomínala i pozitivní aspekty, které život ve slumu může svým obyvatelům přinášet jako je komunita, specifická kultura či dostupné (levné) bydlení. Média nedávala uprchlickou krizi do přímé souvislosti s problematikou slumů, neboť nejchudší lidé na světě, mezi které se obyvatelé slumu řadí, nemají na migraci do Evropy prostředky. Po roce 2015 byla patrná jistá snaha přiblížit problematiku slumu českým čtenářům především prostřednictvím projektu Reného Nekudy nebo filmařů, kteří upozorňovali na to, že život ve slumu se v určitých ohledech podobá tomu našemu. Byla tedy patrná snaha o

přiblížení a vzájemné pochopení odlišných kultur. Nicméně nelze říci, že by média po roce 2015 slumům přisuzovala jiné charakteristiky nebo je uváděla ve výrazně odlišných kontextech než před rokem 2015.

Výzkum by se dal dále rozšířit o srovnání mediálního pokrytí v zahraničí. Především komparace s britským prostředím by mohla být poměrně zajímavá, neboť se Kibera, Dharavi, Orangi Town i Khayelitsha nachází v bývalých britských koloniích, a tak by tyto slumy mohly být mediálně více zastoupené. Zároveň je možné, že britská média problematiku světových slumů vnímají v jiných historických, sociálních, politických i ekonomických kontextech než ta česká. Naopak lze předpokládat, že srovnání s rakouským či polským mediálním prostředím by přineslo poměrně podobné výsledky jako v České republice, neboť slumy nemají přímý vliv na životy občanů daných států.

Kibera byla nejzastoupenějším slumem v českých médiích. Bylo by tedy možné podívat se jen na to, jakým způsobem se proměňovala mediální prezentace tohoto afrického slumu. Zkoumané roky by se rozšířily o období, kdy se v kinech promítal český dokumentární film *Kibera: Příběh slumu*¹⁹⁰. Ten vyhrál Cenu diváků na *Mezinárodním festivalu dokumentárních filmů v Jihlavě* a poté byl uveden do české kino distribuce. Film se následně promítal na festivalu *Jeden svět*, na který byl pozván i hlavní hrdina snímku, který ve slumu žije. Média oběma událostem věnovala svou značnou pozornost. Bylo by zajímavé zjistit, zda se nějakým způsobem proměnil mediální obraz slumu po uvedení filmu, a také to, jakým způsobem to ovlivnilo počet publikovaných příspěvků. Vzhledem k tomu, že média věnují pozornost slumům především prostřednictvím českých aktivit, dá se očekávat, že se problematice slumu povedlo častěji překročit práh pozornosti.

¹⁹⁰Film byl uveden do distribuce v roce 2018. Vyrobita jej společnost FrameFilms (ve které autorka práce působí) v koprodukcii s Českou televizí. Film byl podpořen Státním fondem kinematografie.

8 Summary

The research focused on five slums (Kibera, Dharavi, Khayelitsha, Orangi Town and Ciudad Neza), on which both analyses were based – both quantitative and qualitative. The world's slums do not attract much attention in the Czech media, which is evident from the relatively small number of media outputs that were published from 2010 to 2017. The media did not necessarily neglect the issue of the world's slums but they did not mention their names in the articles and thus these articles could not be included in the sample. However, slums, which are considered to be some of the largest in the world, have been selected for the research and should primarily attract considerable attention. The lack of media coverage is related to news values that did not meet the theme of the world's slums. From the Czech perspective, the largest slums are located in geographically distant countries who have smaller influence on the global political and economic events. The issue and lifestyle of the population in the slums is quite foreign to the population of the Czech Republic, so it may not be able to exceed the "threshold of attention" of the media. What exactly has to happen in order for the slums to gain greater coverage in the Czech media? Research has shown that the media were interested in activities of Czech personalities or organizations, charitable projects of institutions and celebrities, a trend of slum tourism, as a new kind experience that can be purchased, or important events such as elections, the opening of a museum, etc. Thus, informing about slums is a rare matter rather than a matter of everyday media reality.

Slums have been associated with poverty and poor living conditions on several levels, whether it was inadequate healthcare, improvised abodes, high mortality or illiteracy. On the other hand, the media also recalled the positive aspects that living in a slum can bring to its inhabitants, such as community, specific culture or affordable housing. The media has not put the refugee crisis into a direct link to the slum issue, as the world's poorest people, among whom slum dwellers are ranked, do not have the means to migrate to Europe. After 2015, there was a certain effort to bring the issue of slums closer to Czech readers mainly through the project of René Nekuda or filmmakers, who pointed out that life in the slum in some respects resembles ours.

Efforts to approach and understand different cultures were therefore evident. However, it cannot be said that the media attributed other characteristics to slums after 2015 or presented them in significantly different contexts than before 2015.

Research could be further expanded by comparing media coverage abroad. In particular, the comparison with the British environment could be quite interesting, as Kibera, Dharavi, Orangi Town and Khayelitsha are all located in the former British colonies, so these slums could get more media attention. At the same time, it is possible that the British unlike the Czech media perceives the issue of the world's slums in other historical, social, political and economic contexts.

Kibera was the slum that Czech media has covered the most. It would therefore be possible to examine how the media coverage of this particular slum has evolved.

9 Seznam použitých zdrojů

Použitá literatura

BERGER, Peter L. a Thomas LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, 240 s. ISBN 8085959461.

DAVIS, Mike. *Planet of slums*. New York: Verso, 2006, 256 s. ISBN 9781844670222.

ENTMAN, R. M.: *Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm in Journal of Communication*, roč. 43, č. 4, 1993, s. 52.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, 438 s. ISBN 978-80-262-0982-9.

HRŮZA, Jiří. *Slovník soudobého urbanismu*. Praha: Odeon, 1977, 341 s. ISBN 01-527-77.

JIRÁK, Jan a Barbora KÖPPLOVÁ. *Masová média*. 2. přepracované vydání. Praha: Portál, 2015, s. 392. ISBN 978-80-262-0743-6.

JIRÁK, Jan a Barbora KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. 2. vydání., Praha: Portál, 2007, 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4.

KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: Academia, 2005, 880 s. ISBN 80-200-1351-2.

MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2007, 448 s. ISBN 9788073673383.

NOVÁČEK, Pavel. *Rozvojová studia. Rozvojová studia: Vybrané kapitoly*. 1. vydání, Olomouc: Univerzita Palackého, 2014, s 240. ISBN 978-80-244-3958

OSVALDOVÁ, Barbora, Jan HALADA a kol. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007, 300 s. ISBN 978-80-7277-266-7.

OSVALDOVÁ, Barbora a kol. *Zpravodajství v médiích*. Praha: Karolinum, 144. ISBN 978-80-246-1899-9.

PÁV, Martin. *Post-colonial Identities of Slums in Nairobi and Mumbai*. Praha, 2018. Diplomová práce. Metropolitan University Prague AsianStudies and International Relations. Vedoucí práce Mgr. Michal Kolmaš, Ph.D.

REIFOVÁ, Irena. Slovník mediální komunikace. Praha: Portál, 2004, s. 328. ISBN 80-7178-926-7.

SCHULZ, Wilfried, Helmut SCHERER, Lutz HAGEN a Jakub KONČELÍK. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 2. přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2004, 150 s. ISBN 80-246-0827-8.

The Challenge of Slums: Global Report on Human Settlements 2003, Earthscan Publications, 2003, s. 310. ISBN 978-1-84407-037-4.

TRAMPOTA, Tomáš. Zpravodajství. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-096-8., 192 s.

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010, s. 293. ISBN 978-80-7367-683-4.

WESTERN, John, Bettina GRANSOW a Peter M. ATTESLANDER. *Comparative Anomie Research: Hidden Barriers, Hidden Potential for Social Development*, Michigan: Ashgate, 1999, 218 s. ISBN 184014887X.

Odborné články

DESGROPPE, Amélie a Sophie TAUPIN. Kibera: The Biggest Slum in Africa? In: *Les Cahiers d'Afrique de l'Est / The East African Review* [online]. Nairobi: IFRA – Institut Français de Recherche en Afrique, 2011, s. 1-10 [cit. 2020-07-19]. ISSN 2071-7245. Dostupné z: <https://journals.openedition.org/eastafrica/521>

GILBERT, Liette, Feike DE JONG, Arie CROITORU a Peggy AGOURIS. Entanglements of Periphery and Informality in Mexico City: challenges and emerging research opportunities. *International Journal of Urban and Regional Research* [online]. 2015, **39**(3), 518-532 [cit. 2020-07-20]. DOI: 10.1111/1468-2427.12249. ISSN 03091317. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/1468-2427.12249>

HASAN, Arif. Orangi Pilot Project: the expansion of work beyond Orangi and the mapping of informal settlements and infrastructure. *Environment and*

Urbanization [online]. 2016, **18**(2), 451-480 [cit. 2020-07-26]. DOI:

10.1177/0956247806069626. ISSN 0956-2478. Dostupné z:

<http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0956247806069626>

MAHABIR, Ron, Andrew CROOKS, Arie CROITORU a Peggy AGOURIS. The study of slums as social and physical constructs: challenges and emerging research opportunities.

Regional Studies, Regional Science [online]. 2016, **3**(1), 399-400 [cit. 2020-07-15]. DOI:

10.1080/21681376.2016.1229130. ISSN 2168-1376. Dostupné z:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21681376.2016.1229130>

NIELSEN, Lyng. Classifications of Countries Based on their Level of Development:

How it is Done and How it Could Be Done. *IMF Working Papers* [online]. 2011, **11**(31)

[cit. 2020-07-16]. DOI: 10.5089/9781455216789.001. ISSN 1018-5941. Dostupné z:

[http://elibrary.imf.org/view/IMF001/11645-9781455216789/11645-](http://elibrary.imf.org/view/IMF001/11645-9781455216789/11645-9781455216789/11645-9781455216789.xml)

[9781455216789/11645-9781455216789.xml](http://elibrary.imf.org/view/IMF001/11645-9781455216789/11645-9781455216789.xml)

Internetové zdroje

2015: Události, které změnily svět. In: *Denik.cz* [online]. Vltava Labe Media, 2015,

29.12.2015 [cit. 2020-07-22]. Dostupné z: [https://www.denik.cz/z_domova/2015-](https://www.denik.cz/z_domova/2015-udalosti-ktete-zmenily-svet-20151228.html)

[udalosti-ktete-zmenily-svet-20151228.html](https://www.denik.cz/z_domova/2015-udalosti-ktete-zmenily-svet-20151228.html)

AMADEO, Kimberly. Emerging Market Countries and Their Five Defining

Characteristics. In: *The Balance* [online]. Dotdash, 2020 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z:

<https://www.thebalance.com/what-are-emerging-markets-3305927>

CLAYTON, Jonathan a Hereward HOLLAND. Over one million sea arrivals reach Europe

in 2015. In: *UNHCR.org* [online]. Lesvos, Řecko: UNHCR, 2015, 30.12.2015 [cit. 2020-

07-17]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/5683d0b56.html>

City of Cape Town – 2011 Census Suburb Khayelitsha. In: *ResourceCapeTown.gov.za*

[online]. Kapské Město: SDI&GIS, 2013 [cit. 2020-07-20]. Dostupné z:

http://resource.capetown.gov.za/documentcentre/Documents/Maps%20and%20statistics/2011_Census_CT_Suburb_Khayelitsha_Profile.pdf

Česká televize: *Dobrodruh* [online]. Praha: Česká televize [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10963837589-dobrodruh/214562260170001/video/>

Čtenost deníků: Na čele Blesk, Právo je třetí. In: *Mediaguru.cz* [online]. PHD, 2017 [cit. 2020-07-22]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2017/05/ctenost-deniku-na-cele-blesk-pravo-je-treti/>

DA CRUZ, Fernando, Kerstin SOMMER a Ombretta TEMPRA. *Nairobi Urban Sector Profile* [online]. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme, 2006, s. 4 [cit. 2020-07-20]. ISBN 92-1-131803-3. Dostupné z: <https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/Kenya%20Nairobi%20Urban%20Profile.pdf>

Debt Relief Under the Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative. In: *International MonetaryFund.com* [online]. International Monetary Fund, 2020 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/16/11/Debt-Relief-Under-the-Heavily-Indebted-Poor-Countries-Initiative>

Definition of 'slum'. In: *Collins* [online]. CollinsDictionary [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/slum>

Dharavi, Indian's Most Famous Slum. In: *AsianCenturyInstitute.com* [online]. AsianCentury Institute, 2016 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://asiancenturyinstitute.com/society/1094-dharavi-india-s-most-famous-slum>

EU migration crisis: what are the key issues? In: *Theguardian.com* [online]. Guardian News & Media Limited or its affiliated companies, 2018, 27.6.2018 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2018/jun/27/eu-migration-crisis-what-are-the-issues>

GETTLEMAN, Jeffrey. Disputed Vote Plunges Kenya Into Bloodshed. In: *NewYorkTimes.com* [online]. The New York Times Company, 2007, 31.12.2007 [cit. 2020-07-20]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2007/12/31/world/africa/31kenya.html>

HORÁK, Jan. Důvěryhodnost ČT klesá. Může za to propaganda, vysvětluje televize.

In: *Lidovky.cz* [online]. MAFRA, 2017 [cit. 2020-07-22]. Dostupné z:

https://www.lidovky.cz/domov/ct-klesa-duveryhodnost.A170411_132004_In_domov_jho

HUTT, Rosamond. These are the world's five biggest slums. In: *WorldEconomic Forum.org* [online]. World Economic Forum [cit. 2020-07-19]. Dostupné z:

<https://www.weforum.org/agenda/2016/10/these-are-the-worlds-five-biggest-slums/>

CHRISTOVOVÁ, Lucie. *Slumy kam se podíváš* [online]. In: Český rozhlas, 14.4.2012 [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/slumy-kam-se-podivas-6633486>

KATSIAFICAS, Caitlin. AsylumSeeker and Migrant Flows in the Mediterranean Adapt Rapidly to Changing Conditions. In: *Migrationpolicy.org* [online]. Migration Policy Institut, 2016 [cit. 2020-07-25]. Dostupné z:

<https://www.migrationpolicy.org/article/asylum-seeker-and-migrant-flows-mediterranean-adapt-rapidly-changing-conditions>

KINGSLEY, Patrick. What caused the refugee crisis? You asked Google – here's the answer. In: *Theguardian.com* [online]. Guardian News& Media Limited or its affiliated companies, 2015 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z:

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/dec/09/what-caused-the-refugee-crisis-google>

KUEPPER, Justin. Investing in Newly Industrialized Countries (NICs). In: *The Balance* [online]. Dotdash, 2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z:

<https://www.thebalance.com/what-are-newly-industrialized-countries-nics-1978978>

KÝŠA, Leoš. Nejvlivnější online média: Nejvíce se čtou Novinky.cz, Idnes.cz a Aktualne.cz. In: *Idnes.cz* [online]. MAFRA, 2015 [cit. 2020-07-22]. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/zpravy/mediahub/nejvlivnejsi-online-media-nejvice-se-ctou-novinky-cz-idnes-cz-a-aktualne-cz.A150824_557046_mediahub_imp

Life in a Slum. In: *BBC News* [online]. BBC [cit. 2020-07-19]. Dostupné z:

http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/world/06/dharavi_slum/html/dharavi_slum_intro.stm

List of Least Developed Countries (as of December 2018). In: *Un.org* [online]. United Nations, 2018 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z:

https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/ldc_list.pdf

Map of Landlocked Developing Countries (LLDCs). In: *United Nations Conference on Trade and Development* [online]. Ženeva: United Nations, 2019 [cit. 2020-07-16].

Dostupné z:

<http://unctad.org/en/Pages/ALDC/Landlocked%20Developing%20Countries/LLDCs-Map.aspx>

MATLOFF, Judith. Hunger for drugs brings torture and death to Mexico City. In: *America.aljazeera.com* [online]. Al Jazeera America, 2015 [cit. 2020-07-20]. Dostupné z: <http://america.aljazeera.com/articles/2013/11/12/local-hunger-for-drugs-brings-torture-kidnapping-and-death-to-mexico-city.html>

Migration to Europe in charts. In: *BBC.com* [online]. BBC, 2018, 11.9.2018 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-44660699>

MORENO, Eduardo, Ben ARIMAH, Raymond OTIENO OTIENO, Udo MBECHE-SMITH, Anne KLEN-AMIN, Marco KAMIYA a kol. Urbanization and Development: Emerging Futures. In: *Unhabitat.org* [online]. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme, 2016, s. 144 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z:

<https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/WCR-2016-WEB.pdf>

Nejvíc diváků loni získala Nova. Druhá byla ČT a Primě sledovanost klesla.

In: *Ihned.cz* [online]. Economia, 2015 [cit. 2020-07-22]. Dostupné z:

<https://byznys.ihned.cz/c1-63323040-nejvic-divaku-loni-ziskala-nova-druha-byla-ct-a-prime-sledovanost-klesla>

O společnosti Newton Media. *Newtonmedia.cz* [online]. Newton Media [cit. 2020-07-22]. Dostupné z: <https://www.mafra.cz/portfolio.aspx?y=mafra/portfolio-mfdnes5plus2.htm>

Odbor migrační a azylové politiky: Slovníček pojmů. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2020-07-17].

Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>

Small Island Developing States: Small Islands Big(ger) Stakes. In: *unohrlls.org* [online]. New York: United Nations, 2011, 2011 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <http://unohrlls.org/custom-content/uploads/2013/08/SIDS-Small-Islands-Bigger-Stakes.pdf>

Slum Upgrading. In: *Cities Alliance: citiesalliance.org* [online]. Brusel: UN House [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <https://www.citiesalliance.org/About-slum-upgrading#top>

Slum Almanac 2015/2016: Tracking Improvement in the Lives of Slum Dwellers [online]. Nairobi: UN-HABITAT [cit. 2020-07-26]. Dostupné z: https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/Slum%20Almanac%202015-2016_PSUP.pdf

Staň se producentem filmu z Afriky! In: *Hithit.com* [online]. Hithit, 2016 [cit. 2020-07-22]. Dostupné z: <https://www.hithit.com/cs/project/2255/stan-se-producentem-filmu-z-afriky>

Syria Emergency. In: *UNHCR.org* [online]. UNHCR [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/syria-emergency.html>

The World's Cities in 2018 [online]. UN-HABITAT [cit. 2020-07-26]. Dostupné z: https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/Slum%20Almanac%202015-2016_PSUP.pdf

TOTARO, Paola. Insight: Slumscapes – How the world's five biggest slums are shaping their futures. In: *Reuters.com* [online]. Reuters, 2016 [cit. 2020-07-20]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-slums-nited-nations-world/insight-slumscapes-how-the-worlds-five-biggest-slums-are-shaping-their-futures-idUSKBN12H1GC>

TRUČHLÁ, Helena. Zpravodaj CNN v Řecku: Turci běžencům radí, jak stříhat plot. Krize se ale uklidňuje. In: *Aktuálně.cz* [online]. Economia, 2020, 6.3.2020 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/recko-i-turecko-posiluji-kvuli-migraci-ostrahu-na-hranici/r~69ac89ac5e0011ea9d74ac1f6b220ee8/>

Týdeník 5plus2. *Mafra.cz* [online]. Mafra [cit. 2020-07-22]. Dostupné z: <https://www.mafra.cz/portfolio.aspx?y=mafra/portfolio-mfdnes5plus2.htm>

UHLÍŘ, Martin a Jiří NÁDOBA. Vše, co teď bereme jako samozřejmost, bude minulostí. *Respekt* [online]. 2019, 25.4.2019 [cit. 2020-07-15]. Dostupné z:

<https://www.respekt.cz/tydenik/2019/16/klima-vstupujeme-do-temneho-veku>

Úmluva o právním postavení uprchlíků. In: *OSN.cz* [online]. Praha: OSN [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/uprchlici.pdf>

WEISS, Martin. Kdo utíká do Evropy? Ti nejchudší rozhodně ne. In: *Echo24.cz* [online]. Echo Media, 2015 [cit. 2020-07-22]. Dostupné z: https://echo24.cz/a/izvYU/kdo-utika-do-evropy-ti-nejchudsi-rozhodne-ne?_sm_au_=iVVRr07rBHRMsZ55

ZABLOUDILOVÁ, Táňa. V bombajských slumech zakládají muzeum. Nebude pro turisty. *Rozhlas.cz* [online]. Český rozhlas [cit. 2020-07-22]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/v-bombajskych-slumech-zakladaji-muzeum-nebude-pro-turisty-5221425>

ZAHRADNÍČEK, Jakub. Svět gangsterů, čičačů a prostitutek: navštívili jsme slumy v Nairobi. *Idnes.cz* [online]. MAFRA, 2008, 4. 12. 2008 [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/xman/styl/svet-gangsteru-cichacu-a-prostitutek-navstivili-jsme-slumy-v-nairobi.A081204_142248_xman-novinky_fro

Zklamání běženci opouštějí řeckou hranici. Turci mají obavy z jejich shromažďování kvůli koronaviru. In: *ČT24.ceskatelevize.cz* [online]. Česká televize, 2020, 25. 3. 2020 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3067322-zklamani-bezenci-opousteji-reckou-hranici-turci-maji-obavy-z-jejich-shromazdovani-kvuli>

10 Seznam grafů a tabulek

Graf č. 1: Počet relevantních mediálních výstupů

Graf č. 2: Vývoj počtu příspěvků v průběhu let 2010–2017

Graf č. 3: Přehled zastoupení tématu v médiích

Graf č. 4: Počet výstup dle typu média

Graf č. 5: Negativní charakteristiky slumu v příspěvcích

Graf č. 6: Zastoupení negativních charakteristik slumu v příspěvcích

Graf č. 7: Negativní charakteristiky slumů v průběhu let 2010–2017

Graf č. 8: Počet článků s pozitivními charakteristikami v letech 2010–2017

Graf 9: Přehled kulturních událostí, díky kterým média referovala o slumech

Graf č. 10: Přehled kulturních událostí, které se váží k tématu slumů

Graf č. 11: Zastoupení slumové turistiky a dalších aktivit v příspěvcích

Graf č. 12: Zkušenost s prostředím slumu

Graf č. 13: Souvislost tématu slumů s uprchlickou krizí po roce 2015

Tabulka č. 1: Přehled zpravodajských žánrů informujících o slumech

11 Teze diplomové práce

Schváleno

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:	
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Kučerová Zuzana	Razítko podatelny:
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2015/2016	
E-mail diplomantky/diplomanta: z.kucerova@muimail.cz	
Studijní obor/typ studia: Mediální studia/kombinovaně	
Předpokládaný název práce v češtině: Analýza prezentace motivu slumu a života v něm v českých médiích v letech 2013–2017	
Předpokládaný název práce v angličtině: Analysis of Presentation of Motif of Slum and Life in It in Czech Media in 2013 - 2017	
Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok – vzor: ZS 2012) (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve</u> po dvou semestrech od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012): LS 2017/2018	
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): V rámci své diplomové práce se budu věnovat mediální prezentaci světových slumů a života v nich v českých médiích. Agentura UN-HABITAT od Organizace Spojených Národů definuje slumy jako chudinské čtvrti z improvizovaných a obvykle nelegálně postavených chatrčí, které se nacházejí především na předměstích velkoměst v chudých zemích. Dle odhadů ve slumech žije dnes více než 1 miliarda obyvatel, čili asi šestina celé populace planety. Studie OSN s názvem <i>Challenge of slums</i> z roku 2003 kromě výše zmíněných negativních aspektů života ve slumu upozorňuje také na pozitivní atributy. Uvádí, že novým přistěhovalcům slumy umožňují cenově dostupné bydlení, dochází zde k míchání různých kultur a etnik, které často vedou k novým formám uměleckých projevů. Mimo přeplněná a nezdravá místa se mohou slumy také jevit jako působiště kulturních aktivit a větší solidarity. S ohledem na výše uvedené se ve své diplomové práci budu zabývat tím, jakým způsobem česká média prezentují světové slumy a život v nich, zda kromě záporných aspektů připouštějí i jeho kladné stránky. Budu se věnovat s využitím kvantitativní a kvalitativní analýzy tomu, v rámci jakých mediálních typů textů se motiv slumu objevuje, v jakém kontextu a jakou představu o tématu média konstruují. Zaměřím se také na to, zda došlo ke změnám zobrazování slumů v průběhu času (vzorky z let 2013–2017). V roce 2013 to bylo 10 let od vydání studie OSN. Zároveň období zachycuje dobu před „vypuknutím“ evropské uprchlické krize, mediální obraz se tedy mohl po migrační vlně změnit. Mediální prezentaci světových slumů a života v nich v ČR se dle mých rešerší zatím nevěnovala žádná diplomová práce.	
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): Ve své magisterské práci se budu zabývat konstruktem mediální prezentace světových slumů a života v nich v českých tištěných denících, jejich přílohách, společenských a cestovatelských časopisech a jejich internetových mutacích ve zkoumaném období od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2017. Teoreticky práce bude vycházet z konceptu rámcování, jak jej definuje Robert Entman – hlavní výzkumnou otázkou bude, jaké aspekty světových slumů české periodika selektují a zvýrazňují a jaké interpretace tím vytvářejí. Analýza se bude věnovat projevům a strukturám rámcování v textu a využije kombinace kvalitativní a kvantitativní metodiky (QUAL-QUAN analýza). Budu se zabývat tím, jaké konotace ke slumu česká média přiřazují, jakým způsobem se o nich píše a jaký obraz mohou média	

konstruovat. Zajímat se budu především o to, zda uprchlická krize či jiný vnější podnět jako např. film, kniha apod. se odrazilo na vnímání slumu médií. Vzhledem k tomu, že zkoumaný vzorek zachycuje období před i po migrační krizi, budu moct vysledovat možné změny mediálního obrazu. Zaměřím se také na skutečnost, zda autor příspěvku má vlastní zkušenost z pobytu či návštěvy ze slumu a zda se tato zkušenost odráží na způsobu informování o daném tématu.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

1. Úvod
2. Teoretická část
 - 2a) Sociální konstrukce reality a mediální obraz
 - 2b) Definice zkoumaných pojmů, uvedení faktů o slumu
 - 2c) Metody zkoumání mediálních obsahů
3. Výzkumná část
 - 3a) Vybraná metoda výzkumu (formulace výzkumných otázek, popis zkoumaného souboru atd.)
 - 3b) Představení zkoumaných periodik
 - 3c) Kvantitativní obsahová analýza
 - 3d) Kvalitativní obsahová analýza
4. Závěr

Vymezení podkladového materiálu (např. tituly a období, za které budou analyzovány):

Diplomová práce bude vycházet z článků nalezených v databázi Newton Media, v dalších databázích či archivech z let 2013 až 2017, jejichž hlavním tématem je popis světových slumů a života v nich. Bude se jednat o české tištěné deníky (např. MF Dnes atd.), jejich přílohy (např. Pátek ad.), časopisy (např. Lidé a země, Reflex atd.) a jejich internetové mutace (např. idnes.cz, lidovky.cz, tyden.cz atd.)

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Zmíněné podkladové materiály budu analyzovat nejprve kvantitativní obsahovou analýzou s cílem zjištění odpovědí na základní výzkumné otázky týkající se počtu článků, jejich rozsahu, tématu, rozložení v čase a titulech. Pro odhalení hlubších souvislostí a atributů poté využiji kvalitativní analýzy menšího vzorku, primárně na souboru textů zakódovaných jako články, které mají světové slumy a život v nich jako hlavní téma.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

The challenge of slums: global report on human settlements, 2003. Sterling, VA: Earthscan Publications, 2003. ISBN 1-84407-037-9.

Publikace je prvním globálním zhodnocením slumů, které popisuje jejich problémy a budoucnost. Představuje odhady počtu obyvatel městských slumů a zkoumá faktory, které jsou základem pro jejich vznik. Zároveň hodnotí hlavní politické aktivity spojené s problematikou slumů.

EKDALE, Brian. Slum discourse, media representations and maisha mtaani in Kibera, Kenya. *Ecquid Novi: African Journalism Studies* [online]. 2014, **35**(1), 92-108 [cit. 2017-05-14]. DOI: 10.1080/02560054.2014.886277. ISSN 0256-0054. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02560054.2014.886277>

Akademický článek zkoumá diskurz kolem Kibery, jednoho z největších afrických slumů, který se nachází v Nairobi, hlavním městě Keni. Na základě 11 měsíců práce v terénu a rozhovorů s 56 obyvateli Kibery studie informuje o rozdílnosti mezi vnímáním Kibery jejich obyvateli a hyperbolickým a esenciálním diskurzem, který zobrazuje Kiberu jako společenství definované nemocí, zločinem a bídou.

DAVIS, Mike. *Planet of slums*. New York: Verso, 2006. ISBN 1-84467-022-8.

Autor zkoumá budoucnost nerovného a neustále se vyvíjejícího života ve městech. Zaměřuje se na problematiku spjatou s rozvojem slumů.

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.

Publikace se zabývá jednotlivými metodami výzkumu médií. Metodologické postupy jsou vysvětleny na praktických příkladech.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. vydání. Praha: Portál, 2008.

Kniha představuje hlavní výzkumné metody v kvalitativním výzkumu a analýzách. Zabývá se jejich historickým vývojem, prezentuje hlavní výzkumné strategie, způsoby směru dat, kódování, vyhodnocování i interpretace.

JIRÁK, Jan a KÖPPOVÁ, Barbara. *Masová média*. 2., přepracované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0743-6.

Autoři uvádí čtenáře do problematiky studia médií z pohledu historického, teoretického, i praktického rámce. Věnují se komunikaci obecně, jednotlivým vybraným typům médií, mediálním produktům, publiku, společenskému kontextu.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Diplomové a disertační práce zabývající se mediální prezentací slumu a života v něm, dle mých rešerší dosud neexistují. Nicméně lze na tomto místě uvést i práce, jejichž tématem je problematika slumů.

FALTISOVÁ, Tereza. *Problematika slumů a možnosti jejího řešení na příkladu Keni*. (VŠE-FMV, Praha 2015, vedoucí práce Petr Pavlík, diplomová práce)

KUČEROVÁ, Květa. *Problematika ašwá'iját v současném Egyptě. Vznik, současný stav a perspektivy řešení*.

(UK-FF, Praha 2011, vedoucí práce doc. PhDr. František Ondráš, Ph.D, diplomová práce)

VACHOVÁ, Renáta. *Mediální obraz migrace v českých médiích*.

(UK-FSV, Praha 2016, vedoucí práce Mgr. Lucie Gladišová, diplomová práce)

POULOVÁ, Radka. *Obraz muslimské ženy v Mladé frontě DNES a jeho vývoj v čase*.

(UK-FSV, Praha 2012, vedoucí práce Mgr. Lucie Macků, bakalářská práce)

Datum / Podpis studenta/ky

16.5. 2017

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na UK FSV vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

PhDr. Tereza Klábořová Raňová Ph.D. 14. 5. 2017 Kall

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY UK FSV. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO BOU KOPIÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE DOPORUČENÉ PEDAGOGEM/PEDAGOŽKOU BUDE VEDENÍ IKSŽ POUZE BRÁT NA VĚDOMÍ, TEZE PODÁVANÉ STUDENTEM/KOU SAMOSTATNĚ BUDE PROJEDNÁVAT.

12 Seznam příloh

- 1. Seznam článků kvantitativní obsahové analýzy**
- 2. Seznam článků kvalitativní obsahové analýzy**

1. Seznam článků kvantitativní obsahové analýzy

- 100+1 zahraniční zajímavost, 6. 1. 2016, Dvě tváře Kibery.
- 5plus2, 25. 11. 2016, Z bídy je turistické lákadlo, štve ‚afrického cestovatele‘ Nekudu.
- 5plus2, 12. 12. 2014, ‚Půjčili jsme jim na kurník a slepice‘.
- Aktuálně.cz, 21. 12. 2017, Stačí pár korun na den, ‚Mexiku‘ se vyhněte. Tak se žije v keňském slumu, kde se tísní milion lidí.
- Aktuálně.cz, 8. 8. 2017, Radili nám, ať si nakoupíme jídlo. Keňani se bojí povolebního násilí, dělají si zásoby, říká Čech.
- Aktuálně.cz, 2. 2. 2017, Posledních deset let změnilo Evropu. Problémy se nás nedotýkaly, teď se přibližují, říká Jan Šibík.
- Aktuálně.cz, 18. 11. 2016, Na tragickém osudu Keni se podepisuje každý, kdo si dá levnou kávu, říká cestovatel.
- Aktuálně.cz, 1. 6. 2016, Milionové město má školy, nemocnice i kostely. Na mapách ale ještě nedávno neexistovalo.
- Ct24.ceskatelevize.cz, 30. 7. 2017, Adopce na dálku: Během 15 let pomohli Češi vystudovat čtyřem tisícům Keňanů.
- Ct24.ceskatelevize.cz, 2. 2. 2017, ‚Velice smutné zjištění.‘ Fotograf Jan Šibík shrnuje posledních 10 let výstavou.
- Ct24.ceskatelevize.cz, 23. 3. 2016, Nejen bída a smutek. Kameramani z afrického (slumu) chtějí točit naději.
- Ct24.ceskatelevize.cz, 30. 12. 2014, Pomoc chudým i ohrožené zvíře – šperky ze zvířecích kostí nahrazují slonovinu.
- Deník, 21. 7. 2014, Vlčková: Afrika mi okamžitě přirostla k srdci.
- Deník, 12. 2. 2014, Češi své stopy zanechávají i jinde ve světě.
- Deník, 5. 11. 2013, Víme o tom.
- Deník, 5. 1. 2013, Čajovnička zve na výstavu dětí z africké chudinské čtvrti.
- Deník, 17. 2. 2012, ShineBean dotahuje další projekty v Keni.
- Deník, 27. 9. 2011, Co dělat s talentem v keňském slumu?
- Deník, 12. 2. 2010, Studenti besedovali s cestovatelem o Keni.
- Deník.cz, 30. 9. 2017, Fotograf Koláček: Kdyby někdo přišel, jestli fotit v Sýrii, neodmítl bych.

Deník.cz, 30. 8. 2017, Afrika není jen hlad, válka a bída, říká český student.

Deník.cz, 15. 4. 2016, Nejhorší bylo, když nám v Keni začala docházet voda, říká dobrovolnice Marcela.

Deník.cz, 12. 4. 2016, V Ugandě jsem měla ze začátku problém rozeznat tváře, říká Marcela ze Stražiska.

Deník.cz, 19. 11. 2011, Hygienická bída Afriky: život bez toalety a tekoucí vody.

E15.cz 4. 2. 2010, V Keni je třeba našlapovat opatrně.

Ekonom, 10. 4. 2016, V Bombaji zakázali selfie. Vedla prý k řadě zbytečných smrtí v ulicích.

Euro, 6. 12. 2010, Světadíl slumů.

Euro, 6. 9.2010, Ze slumů jsou mrakodrapy.

Filmový přehled, 9. 7. 2012, Záznam.

Glanc, 13. 12. 2016, Kočičková nemá problém.

Golf Digest, 3. 5. 2012, Golf v Indii.

Halo noviny, 16. 5. 2013, Adopce afrických dětí – projekt pomoci na dálku.

Hospodářské noviny, 19. 8. 2015, Diageo chce ,opít' Afriku. Sází i na pojízdné palírny.

Idnes.cz, 21. 11. 2017, Gangy a vraždy jako divadlo. Bohatí výletníci chtěli ve (slumech) drama.

Idnes.cz, 5. 10. 2016, Dřina, špína, ale i sny a vůle. Box může být cestou ven ze slumu.

Idnes.cz, 16. 10. 2014, Jak se žije v největším slumu světa. Podívejte se.

Ihned.cz, 1. 1. 2012 Zachrání nás před hladem hmyz, umělé maso nebo vegetariánská revoluce?

Iprima.cz, 15. 1.2010, Svět 2010 v největším slumu v Asii.

Květy, 24. 8. 2017, Slumy hlas bídy.

Lidé a země, 7. 5.2015, Zákon a pořádek townshipu Langa.

Lidé a země, 3. 1. 2011, Malé a krásné Kazuři.

Lidové noviny, 14. 12. 2012, Jak využít sluneční energii? Na vaření.

Lidové noviny, 3. 3. 2012, Duše strojů a lidí moderní doby.

Lidovky.cz, 15. 10. 2017, Jed na krysy jako účinná látka? Byznys s falešnými léky v Africe je obrovský.

Lidovky.cz, 16. 11. 2016, Východní Afrika netradičně. Jak poznat život v domorodých kmenech?

Lidovky.cz, 20. 4. 2016 ,Slum není jen bída. I na nejhorších místech světa žijí hrdinové'.

Lidovky.cz, 31. 10. 2013, Ztracená generace. Jak se žije ve slumu v Kapském městě?

MF DNES, 5. 12. 2016, Dárkem může být i přívěsek z keňského slumu Kibera.

MF DNES, 23. 5. 2016, Afrika si pomůže sama.

MF DNES, 4. 3.2016, Do Keni vezli kilogramy pastelek.

MF DNES, 8. 4. 2014, V Africe jsem uvěřila čaroději.

MF DNES, 26. 9. 2012, Buďte trendy, okukujte cizí neštěstí.

MF DNES, 31. 5. 2011, Pracovat v domácnosti, nebo chodit do školy?

Mladá fronta Plus, 16. 4. 2010, Keňa, bezútešná i krásná.

Magazín Víkend DNES, 26. 6. 2010, Bílý muž v zajetí.

Moderní řízení, 27. 6. 2013, Jak nakupují chudí spotřebitelé.

Novinky.cz, 26. 10. 2017, Prezidentské volby v Keni provázelo je násilí, strach a pochybnosti.

Novinky.cz, 23. 12. 2016, Jeden z největších slumů v Africe láká cestovatele na autentické zážitky.

Novinky.cz, 14. 8. 2013, Potřebujeme nový druh rovnosti, říká bývalý primátor kolumbijské Bogoty Enrique Peñalosa.

Novinky.cz, 4. 7. 2013, Božská komedie Revival.

Novinky.cz, 2. 6. 2013, Rooney Mara, nová Greta Garbo: Myslím, že lidi do mě nevidí.

Portal.rozhlas.cz, 19. 9. 2017, Smrtící byznys vás donutí přemýšlet. Kniha o nespravedlnosti světa, moci peněz a chamtivosti lidí.

Portal.rozhlas.cz, 29. 8. 2017, Za vlastnictví plastové tašky v Keni hrozí pokuta tisíců dolarů nebo vězení.

Portal.rozhlas.cz, 25. 10. 2016, Jak se dýchá, rapuje a hledá budoucnost v Kibeře, jednom z největších afrických slumů.

Portal.rozhlas.cz, 13. 4. 2016, Filmový režisér Martin Páv připravuje další projekt.

Portal.rozhlas.cz, 5. 04. 2016, Slum Kibera mi vzal dech i slova, říká Eva Krutílková.

Portal.rozhlas.cz, 16. 3. 2016, Kibera je jeden z největších (slumů) v Africe.

Portal.rozhlas.cz, 19. 1. 2016, V bombajských (slumech) zakládají muzeum. Nebude pro turisty.

Právo, 7. 8. 2017, Spisovatelka Hana Hindráková ví o Africe víc, než si dokážeme představit.

Reflex.cz, 17. 11. 2016, Kniha, která dokáže něco změnit: Hakuna Matata – příběhy, které dělají radost i pomáhají.

Reflex.cz, 23. 5. 2013, Ráno budí lev.

Reportér, 14. 2. 2017, Box mezi chatrčemi.

Respekt, 11. 3. 2013, Na otcovské v Nairobi.

Respekt, 12. 11. 2012, Jak si žije Kim.

Respekt.cz, 14. 6. 2013, Přijďte na dovolenou do našeho přátelského slumu.

Respekt.cz, 16. 9. 2010, Keňská Kibera očima dětí.

Sedmička. 6. 5. 2010, Za zážitky, živobytím nebo pomocí. pomocí. Jak žijí cestovatelé z Varů.

Sedmicka.cz, 30. 1.2010, Vezla jsem z Keni léky pro Haiti. Pomáhal mi hlídač z Prahy.

Story, 15. 12. 2016, Žádný problém!

Šíp, 16. 9. 2010, Dovolená s puncem strachu.

Téma, 1. 12. 2017, Byznys s chudobou.

Téma, 10. 6. 2016, Afrika očima dětí.

Tn.cz, 27. 7. 2010, Pili domácí alkohol. V Keni se otrávil 17 lidí.

Tyden.cz, 7. 3.2017, Novinka: Hakuna Matata. Kniha, která baví i pomáhá.

Tyden.cz, 22. 4. 2016, Kibera: největší africký (slum), kde se lidé nevzdávají.

Tyden.cz, 8. 8. 2014, Dobrácký ranař. Psí zachránce ze Soči pomáhá i v Africe.

Tyden.cz, 25. 8. 2012, Odpoledne ve slumu. Zápisky z Keni.

Tyden.cz, 19. 11. 2011, Splachujte s úctou. Je Světový den toalet.

Tyden.cz, 1. 9. 2010, ‚Zabij mě rychle‘, jmenuje se kořalka v Keni. A zabíjí.

Xantypa, 30. 3. 2017, Světla a stíny Kibery aneb Pohled fotografa na největší slum v Africe.

2. Seznam článků kvalitativní obsahové analýzy

- 100+1 zahraniční zajímavost, 6. 1. 2016, Dvě tváře Kibery.
- 5plus2, 12. 12. 2014, ‚Půjčili jsme jim na kurník a slepice‘.
- Aktuálně.cz, 18. 11. 2016, Na tragickém osudu Keni se podepisuje každý, kdo si dá levnou kávu, říká cestovatel.
- Aktuálně.cz, 8. 8. 2017, Radili nám, ať si nakoupíme jídlo. Keňani se bojí povolebního násilí, dělají si zásoby, říká Čech.
- Aktuálně.cz, 21. 12. 2017, Stačí pár korun na den, ‚Mexiku‘ se vyhněte. Tak se žije v keňském slumu, kde se tísňí milion lidí.
- Deník.cz, 30. 9. 2017, Fotograf Koláček: Kdyby někdo přišel, jestli fotit v Sýrii, neodmítl bych.
- Deník.cz, 19. 11. 2011, Hygienická bída Afriky: život bez toalety a tekoucí vody
- Deník, 17. 2. 2012, ShineBean dotahuje další projekty v Keni.
- Euro, 6. 12. 2010, Světadíl slumů.
- Euro, 6. 9. 2010, Ze slumů jsou mrakodrapy.
- Idnes.cz, 21. 11. 2017, Gangy a vraždy jako divadlo. Bohatí výletníci chtěli ve (slumech) drama.
- Idnes.cz, 16. 10. 2014, Jak se žije v největším slumu světa. Podívejte se.
- Květy, 24. 8. 2017, Slumy hlas bídy.
- Lidovky.cz, 20. 4. 2016 ‚Slum není jen bída. I na nejhorších místech světa žijí hrdinové‘.
- Lidovky.cz, 31. 10. 2013, Ztracená generace. Jak se žije ve slumu v Kapském městě?
- Magazín Víkend DNES, 26. 6. 2010, Bílý muž v zajetí.
- MF DNES, 31. 5. 2011, Pracovat v domácnosti, nebo chodit do školy?
- Moderní řízení, 27. 6. 2013, Jak nakupují chudí spotřebitelé.
- Novinky.cz, 4. 7. 2013, Božská komedie Revival.
- Novinky.cz, 23. 12. 2016, Jeden z největších slumů v Africe láká cestovatele na autentické zážitky.
- Portal.rozhlas.cz, 16. 3. 2016, Kibera je jeden z největších (slumů) v Africe.
- Portal.rozhlas.cz, 19. 1. 2016, V bombajských slumech zakládají muzeum. Nebude pro turisty.
- Reflex.cz, 23. 5. 2013, Ráno budí lev.

Reportér, 14. 2. 2017, Box mezi chatrčemi.

Respekt.cz, 14. 6. 2013, Přijedte na dovolenou do našeho přátelského slumu.

Xantypa, 30. 3. 2017, Světla a stíny Kibery aneb Pohled fotografa na největší slum v Africe.